Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

ANNA LINCK

J. P. JACOBSEN

GYLDENDAL

J. P. JACOBSEN

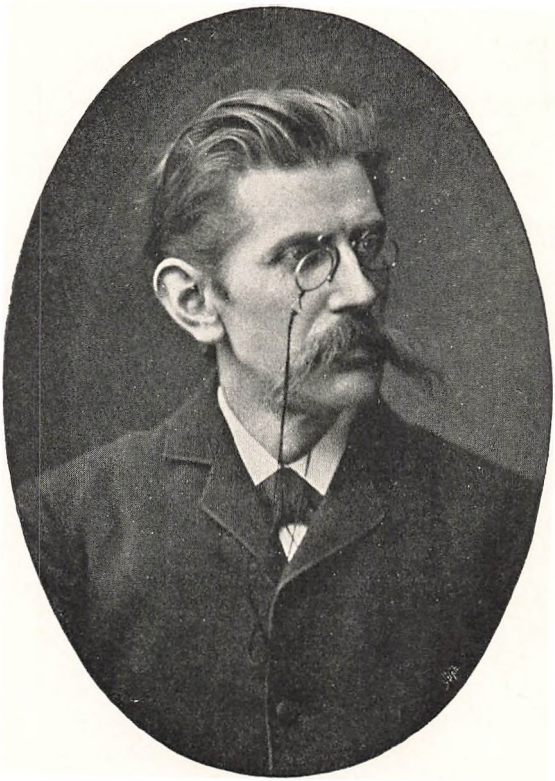

ANNA LINCK

J. P. JACOBSEN

ET LEVNEDSLØB

PAA GRUNDLAG AF DIGTERENS
EFTERLADTE PAPIRER

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KØBENHAVN - 1947

COPYRIGHT 1926 BY GYLDENDALSKE
BOGHANDEL NORDISK FORLAG - COPENHAGEN

—

TREDIE UDGAVE
HERMED IALT TRYKT I 4250 EKSEMPLARER

—

OMSLAGET TEGNET AF
PETER HOLM

—

PRINTED IN DENMARK
GYLDENDALS FORLAGSTRYKKERI
KØBENHAVN

FORORD TIL FØRSTE UDGAVE

HENSIGTEN med denne Bog er at give en detailleret Levnedsbeskrivelse, da en saadan, skønt det er mere end 25 Aar siden, J. P. Jacobsen døde, ikke er fremkommet før. Bogen er skrevet paa Grundlag af Jacobsens efterladte Papirer: Breve til og fra ham, Noter (fra hans Haand) paa Manuskripterne, hans Notitser i Almanakker og Lommebøger samt biografiske Optegnelser paa løse Lapper Papir. Det hele bærer tydeligt Præg af at være gemt til senere Brug. Jacobsen har paa enkelte Breve noteret en Oplysning til Forstaaelse af Brevets Indhold. De i Bogen citerede Breve har ikke været trykte før med Undtagelse af de faa med x mærkede Brudstykker. Enkelte af de hidtil ukendte Oplysninger, som er benyttede, grunder sig paa flere overensstemmende, men af hinanden uafhængige mundtlige Beretninger.

For den store Elskværdighed, hvormed Digterens Broder, William Jacobsen, Fru Agnes Møller og Læge Fraenkel i Slagelse har stillet private Breve og andre Optegnelser til min Raadighed, bringer jeg min bedste Tak. Ligeledes takker jeg Professor, Dr. phil. Georg Brandes, Professor, Skoledirektør Sophus Bauditz, Dr. phil. Edvard Brandes, Forfatteren Erik Skram og Bankdirektør Bendixsen i Thisted samt Cand. theol. Paul Kierkegaard for de Oplysninger, de har givet mig.

Frederiksberg, Januar 1911. ANNA LINCK

FORORD TIL ANDEN UDGAVE

EFTER Udgivelsen af den oprindelige Udgave af denne Bog er flere af J. P. Jacobsens efterladte Papirer kommet for Dagens Lys. Det fyldigere Materiale, der nu staar til Raadighed, giver ikke væsentlige nye Oplysninger om Digterens Livsløb, men det understreger og bekræfter, hvor Beviserne for en Paastand har været af en løsere Natur, eller, hvor en Skildring har været bygget alene paa mundtlige Beretninger.

Første Kapitel i denne Udgave er helt omarbejdet. Resten af Bogen fremtræder for største Delen i sin oprindelige Skikkelse med enkelte Tilføjelser, og de Ændringer, der er foretaget, er væsentligt af ren sproglig Art.

Maj 1926.

ANNA LINCK

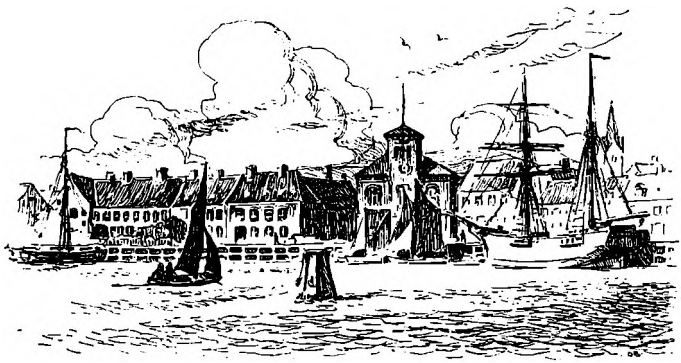

Indsejlingen til Thisted. Købmandsgaarden længst til venstre.

I. BARNDOM I THISTED

„Og saadan vokser Niels da op, og alle Barndomsindflydelser former paa det blade Ler, Alting former, Alting har Betydning, det, der er, og det, der drømmes, det, der vides, og det, der anes, — det lægger hver sin let, men sikkert dragne Gang af Linier, som skal formes ud og dybes efter, som saa skal rundes bort og slettes ud.

(Af „Niels Lyhne".)

J. P. JACOBSEN er født i Thisted den 7. April 1847. Forældrene boede den Gang i et lille Hus, som ikke eksisterer mere. I et Brev af 6. Marts 1869 til Forældrene i Anledning af deres Sølvbryllup beskriver J. P. Jacobsen sit første Barndomshjem som det „lille Hus med de lave Stuer i den snævre Gade".

Jacobsens Fader Chresten eller, som Thistedboerne kaldte ham, Cren Jacobsen var Købmand. Han var Gaardmandssøn, født i Rær i Thy d. 6. August 1813. Han skildres som en driftig Mand og en Arbejdets Mand, der selv sled bravt med i den store Bedrift, han havde skabt sig. Han begyndte med en lille Købmandshandel, som han ar-

bejdede op til at omfatte en større Tømmerhandel og et Brændevinsbrænderi. Og han havde sin egen Skonnert, der gik paa England.

I J. P. Jacobsens første Barneaar blev Faderen Ejer af en anselig Købmandsgaard ved Havnen. Den eksisterer stadig. Naar man kommer sejlende til Thisted og nærmer sig Havnen, kan man ikke undgaa at lægge Mærke til den lange toetages Bygning med det store tilbyggede Pakhus. Foran Huset paa den anden Side Vejen er der en lille Strandhave. I Fyrrerne naaede den helt ned til Limfjorden og kaldtes Søndrehaven i Modsætning til den meget større Nordrehave. Den sidste er nu sløjfet og bruges til Oplagsplads for Tømmer. Strandhaven er derimod genanlagt i sin oprindelige Skikkelse som en Mindehave for J. P. Jacobsen. Lysthuset, hvor han i de senere Aar ofte arbejdede, naar han var paa Besøg hos Forældrene, er restaureret. Og de Blomster, Jacobsen særlig holdt af og selv har dyrket i den lille Have, er atter plantede.

Købmandsgaarden saa ret forfalden ud, da jeg sidst besøgte den. Den Lejlighed i Stueetagen, som J. P. Jacobsen beboede i sit sidste Leveaar, og hvori han døde, er indrettet til en lille Handelsbod. Da Chresten Jacobsen ejede Købmandsgaarden, stod den som et synligt Udtryk for Familiens Velhavenhed og Soliditet. Som Indehaver af Byens eneste Skifertag og med sine pyntelige Haver var den dengang Thisteds Stolthed.

Købmandsgaarden, Haverne og Skonnerten har Jacobsen skildret i „Niels Lyhne". Byen, den ligger i, kalder han Fjordby.

J. P. Jacobsens Moder, Benthe Marie Hundahl, var Lærerdatter fra Hunstrup. Hun er født den 20. August 1815. Hendes Fader og Brødrene, der ogsaa var Lærere, skrev

Vers. Hun skal have været en blid og from Kvinde, følsom og poetisk, men stod paa sin Side lige saa fast i den store Bedrift som Manden og forvaltede sin husmoderlige Part med samme Dygtighed som han sit.

Chresten Jacobsen og Benthe Marie Hundahl havde fire

J. P. Jacobsens Moder.

J. P. Jacobsens Fader.

Børn, to Døtre, hvoraf den ene døde som ganske lille, og to Sønner, Jens Peter og William. William var den, J. P. Jacobsen sluttede sig nærmest til.

Jens Peter var kun fire Aar gammel, da han kom i Skole. Han blev anbragt i Herskinds Forberedelsesskole, der senere (i Efteraaret 1856), da Jacobsen var $9^1/_2$ Aar gammel, blev til Thisted Realskole. Han udmærkede sig aldrig i Skolen og var bestandig blandt den nederste Halvdel i Klassen. „Fuksens Sang", som hører til hans Barndoms Rimerier, og som han har skrevet til den Skoleavis, han

udgav, er nok et paalideligt Udtryk for hans Følelser over for Skolelivet. Den skal derfor anføres:

FUKSENS SANG

1.

Lad hele Verden sjunge væk
Saa lystig, som den vil,
Jeg bryer mig sku ej om dens Kvæk,
Det kommer mig ej ved.

2.

At være Fuks en let Ting er,
Det kan enhver indse.
Men at det vanskeligt kan vær, —
Det ingen kan forstaa.

3.

At være Fuks er mageligt,
Det er et herligt Liv.
Men komme op og saadant sligt,
Det er just Humlen den.

4.

Er det saa skidt at være Fuks?
Folk si'er det rigtignok.
De si'er, det er bedst at være Duks
Men det jeg ikke tror.

5.

Jeg læser aldrig paa min Fransk,
Langt mindre paa min Tysk.
Jeg taler andet ej end Dansk,
Det kan jeg klar' mig med.

6.
Og Matematikken faar ej mer
End saa til husbehov —
Paa Engelsken jeg aldrig ser,
Det skader den slet ej.

7.
De andre Bøger, de er væk —
Dem haver Rudolf faat —
For Resten vil jeg nu paa Træk,
Og saa er Visen slut.

Heller ikke i de Fag, der havde hans særlige Interesse, Naturhistorie og Dansk, præsterede han noget ud over det almindelige.

Blandt Skolekammeraterne spillede han en Rolle paa Grund af sine litterære Fortrin. Et lille Talent som Skuespiller flottede han sig ogsaa med, navnlig havde han Evne til at lave morsomme Parodier. Hans litterære „Hovedværk", som skaffede ham en voldsom Anseelse paa Skolen, hed: „Kjærlighed. Sørgespil i 6 Akter. (Af J. P. Jacobsen, Elev i Thisted Realskole)." Sørgespillet er et Forsøg paa en Satire i Smag med „Kærlighed uden Strømper".

Personlisten ser saaledes ud:

Stiefelgraf. Ung Proprietær.
Siebensprung. Prokurator.
Mortensen. Barber.
Isak Mejer. Ung Manufakturhandler. (Jøde.)
Mamsel Kathinka Varding.

De elskende er Isak Mejer og Kathinka Varding, de bliver Uvenner, og Kathinka vil ikke lade sig forsone, hvorfor

den ulykkelige Elsker maa tage sig af Dage i sidste Akt; før han stikker sig, tager han Afsked med sine Ejendele.

6. AKT

Nat. Mejers Værelse oplyst af en Tællepraas.

1. Scene.

MEJER (staaende paa Gulvet).

Kathinka! Kathinka! hvi gjorde du mig dette? Ak! Nu kan jeg ikke leve mere! nej! det er en Umulighed for mig at leve længere (græder). Jeg maa altsaa dræbe mig selv, men paa hvad Maade? Jeg vil hænge mig (tager en Snor og binder om sin Hals og Enderne om et Søm i Væggen). Farvel! (Sømmet gaar ud og falder ned paa Gulvet.) Uh! for Satan, det var en anden Sag. Nej, saa vil jeg drukne mig. (Gaar hen og stikker Hovedet i Vandfadet, men tager det paa Øjeblikket op igen.) Nej, det gaar for langsomt, nu vil jeg stikke mig ihjel. (Tager en Kniv i Haanden.) Altsaa, Farvel du skjønne Verden, Farvel Kathinka, Farvel mine Venner store og smaa. Farvel du min Trosforvandt med de sorte Øjne, Farvel mit Kammer, Farvel min Pibe.

Arie. Egen Mel.

Farvel I Venner, store og smaa,
nu vil til Himmerig jeg gaa.
Farvel I Klude baade røde og graa,
thi nu vil Mejer fra jer gaa.
Farvel til sidst da Kathinka du,
som haver opfyldt min Sjæl og Hu!
(græder, stikker sig). Farvel Kathinka!

2. Scene.

(Kor af usynlige Aander.)
Mel. Vil du, vil du — —

Ser I, ser I, ser I, ser I, ser I!
Han er død af Kærlighed.
Ser I, ser I, ser I, ser I, ser I!
Ser I! Nu ved I Besked!

(En Lynstraale slaar ned og tænder Mejers Pibe, og Scenen indhylles i Røg.)
Tæppet falder.

I Juni—Juli 1862 gik J. P. Jacobsen op til Præliminæreksamen, som han bestod med 61 Points og følgende Specialkarakterer:

Skriftlig Dansk	mg
Mundtlig Dansk	ug
Historie.....	mg
Geografi	mg
Aritmetik med Regning.	g
Geometri.....	mg
Tysk	mg
Naturhistorie.....	ug
Skrivning og Tegning..	g

Fra 1862 til 63 læste han Latin og Græsk. Samtidig gik han til Konfirmationsforberedelse, botaniserede og skrev Viser med Titler som: „Ny skrækkelig og blodig Mordvise, samt en Moral", „Realisten (Realskoleelev)" og „En ny og mærkværdig Vise om hvordan det gik til ved det store Kjæmpeopløb paa Dragsbækvejen den x hujus 1863". Det var Udgravningen af en Kæmpehøj, der inspirerede til den sidste Vise. Som Prøve paa Jens Peters Visedigtning skal dens Begyndelse anføres:

Fornylig det gjennem Byen lød:
En Kjæmpe er nede ved Dragsbæk funden
med Dolk i Haanden og Pibe i Munden,
og som har væt død i tusind Aar.

Og straks da man ilede derud.
Først kom hele Tuttet og no'en Realister,
de rendte sig baade fra Aande og Ister.
Al Verden den skyndte sig derud.

Og saa da man ham at skue fik,
saa var da af ham ej andet tilbage,
end blot et Par Laarben og en lille Krum Hage.
Og det var den hele Fornøjelse man fik.

For en Dreng med en skabende Fantasi maa det naturligt blive en hel anden Verden end Skolens, der faar Betydning.

Et Stykke Strand ved Limfjorden, hvor J. P. Jacobsen og hans Kammerater holdt til, gav Næring til de to Retninger

Ældste Gruppebillede af Familien Jacobsen.

i hans Begavelse, som i hans tidligste Barneaar viste sig med udpræget Tydelighed. Det, der var i ham, af en Forsker, og det, der var i ham af en Digter, udfoldede sig først her.

Det var en Strækning, hvor Kilderne rislede gennem det gule Sand, hvor der var en forholdsvis rig Vegetation, og hvor man langs Strandkanten kunde finde Muslingeskaller i Hundredevis.

Drengen var Digter i sin Leg. Han og hans to Kammerater, eller snarere den ene af dem, der i „Niels Lyhne" er blevet til „Præstens Frithiof", legede een lang Leg. Maa-

ske er det rigtigere at sige levede den — videre fra Dag til Dag. „Præstens Frithiof", Realskolebestyrer Joh. Berthelsen, fortæller herom i en Mindeartikel i Thisted Realskoles Program for 1884—85:

„Den uendelige Heltehistorie, bygget i Ingemanns Stil,

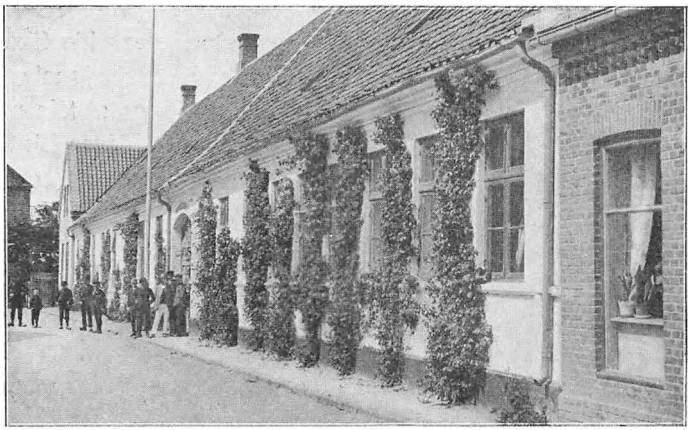

Thisted Realskole.

som vi stadig genoptog i vor Leg, staar tydelig for min Erindring; det var „De Underjordiske", der laa til Grund for den, og den stille drømmende Halfdan vilde vi begge være; men alligevel var vi altid rede til at slaa løs paa vore Fjender, Burrer, Tidsler og lignende Planter, der dog, hvor værgeløse de end maatte forekomme, engang slog os af Marken. Under Sønderbakken havde den varme Sydsol fremkaldt en Skov af Bulmeurter, en mægtig Hær af Fjender, der havde besat Fjældsiden. Vel rustede med Sværd og Skjold gik vi imod dem og slog ned for Fode; men snart sank Sværdet af Haanden, Plantens giftige Aande virkede,

og for den Dag var Legen ødelagt. Den bedste Tumleplads for vore Lege var Limfjordsstranden, der havde vi vore udstrakte Riger med Byer og Floder, Havne og Borge; og Muslingeskallerne, der var strøede om i Tusindvis, var vore Skibe; navnlig var der en Plet, der blev vandet af rislende Kilder, og hvor den grusede Strand derfor var klædt af Siv og andre Strandplanter; der laa vort Gurre, bygget af Flintestensknolde, vogtende sin underfulde Skat, „Toves Lig". — En Aften mange Aar senere, da Jacobsen var min Gæst, kom vi til som saa mange Gange at tale om Barndomsminderne. „Kan du huske Gurre og Toves Lig?" spurgte jeg. „Det kan jeg bruge," var hans Svar, og i „Niels Lyhne" kom Fortællingen om den lille Fisk, Toves Lig.

Men var Fantasien levende hos Jacobsen i hine Dage, saa kan der ogsaa gennem Legene paavises Spiren til hans Forskerliv. Ikke altid var vore Skibe Vikingesnekker, bemandede med herlige Helte og dygtige Styrmænd. En meget yndet Leg var at udsende Opdagelsesskibe; naar saa Muslingeskallen standsede i sin Drift, var det et Tegn paa, at en Skat var opdaget; saa undersøgte vi nøje den Plet af Fjordbunden, hvorover den var standset, og en Sten, et Tangblad eller et eller andet Dyr blev for Barneøjet den skjulte Skat med de sælsomste Egenskaber, som de kyndige Forskere paa Skibet havde opdaget paa Havbunden."

Naar de var tre sammen ved Limfjordsstranden, hvilede Heltehistorien. Den egnede sig kun til to. Den tredje i Laget var den tidlig afdøde Maler Viggo Wørmer, i „Niels Lyhne" Erik Refstrup. Det var ham, der kunde svømme ud til Sønderhagen uden at hvile, og det var ham, der med en Sten kunde ramme Kirkefløjet.

Søndagene tilbragte de tre Kammerater gerne i Silstrup Banker. De ligger en halv Mil Vest for Thisted. Landet gaar her i bratte Skrænter ned til Fjorden; der er dybe Kløfter, og Leret, som danner Bankerne, antager mange Steder helt fantastiske Former. Det, der mest interesserede Drengene, var den rige Plantevækst og Dyrelivet. Vilde Roser, Sandlidere og Slaaen og endnu en Mængde af Foraarets og Sommerens Blomster finder man her, og om Efteraaret vilde Blommer og Hyben. Jacobsen botaniserede i Silstrup Banker. Han elskede Blomster, fra han var lille Dreng. Han kunde sidde længe og stirre paa Blomsterne, ganske overvældet. Var der en Plante, som han fandt særlig smuk, tog han den op med Rod. Han gjorde det saa nænsomt og varsomt, at han vandt de to andre Drenges udelte Beundring. Mange Aar senere fik han den Ros af sin Professor i Botanik: „Der er ingen, der kan tage en Blomst op som han. Som han kan! Saa blødt, saa blødt, og saa hele Roden kommer med!"

Tiltrækkende var ogsaa Silstrup Banker paa Grund af Moleret, hvor der var Aftryk af Fortidens Dyr og Planter. Mange interessante Opdagelser blev gjort paa disse Søndagsudflugter, og den lille Videnskabsmand forstod efterhaanden helt godt at tyde og klassificere Aftrykkene.

En Tid opgav Jacobsen Visedigtningen for udelukkende at blive Naturforsker. Da han i Skolen begyndte at lære Fysik og Kemi, indrettede han sig i al Hemmelighed et Laboratorium paa et tomt Loftsværelse i en af de store Udbygninger, der hørte til Købmandsgaarden. Kammeraterne blev hentet, og det Værksted, hvor de for Fremtiden skulde drive deres hemmelige Kunst, blev indviet. Drengene følte sig dybt grebne, da Jens Peter foretog sit første Eksperiment.

Under Konfirmationsforberedelsen hos Pastor Jens Paludan-Müller (Digterens Broder) blev J. P. Jacobsen stærk religiøs paavirket.

Den 9. April 1863 blev han konfirmeret, og efter Sommerferien rejste han til København for at blive Student.

II. I KØBENHAVN

„Og Aarene svandt, og Verden var ikke mer, den Vidunderlighedsverden, den før havde været; disse dunkle Kroge bag de troskede Hyldetræer, disse hemmelighedsfulde Loftskamre . . . Aaen med dens fantastiske Skatte af Dyr og Planter og Sandgravens vilde Bjærgskrænter med deres sorte Springstene og sølvglimtende Granitbrokker — det var Altsammen kun fattige Blomster, Dyr og Stene; Feens straalende Guld var visnet til Løv igen."

(Af „Niels Lyhne".)

Da J. P. Jacobsen kom til København, var han en opløben sekstenaars Dreng. Lidt fyldig i Ansigtet, med en fin Rødme paa Kinderne, en smukt formet Næse, ganske svagt krummet, stor Mund, brede, fyldige Læber med et Drag nedad i Mundvigene, Ørerne, det mindst pæne ved ham, store og udstaaende, mørkeblondt kraftigt Haar, der faldt stridt ned over den ene Side af Panden. Kloge Øjne. Han var i voksne Klæder. Kort Figurtrøje, nedfalden Flip, gul Vest med iøjnefaldende brune Tegninger, lange Benklæder, Fjedersko, hvis Hæle altid var skæve udefter; paa Hovedet en Kasket af Form som en Studenterhue, men med bredere Skygge. Snart veg Kasketten, for at en Silkehat, en Hovedbeklædning han forblev tro Resten af sit Liv, kunde fuldende Dragten.

Han blev indlogeret hos Major Brandt paa Gamle Kongevej og kom til at gaa paa Brødrene Dahls Kursus, et Kursus, som den Gang havde en Mængde Elever fra Provinser,

hvor der ikke var Latinskoler. Blandt de unge Kammerater fandt Jens Peter Jacobsen foreløbig kun een, han rigtig kunde slutte sig til; men med denne Kammerat blev han til Gengæld saa gode Venner, at han foreslog ham, at de skulde skrive hver sit Ugeblad og udveksle dette med hinanden om Søndagen. Jacobsen kaldte sit Blad „Kvas"; hvert Nummer bestod af otte tæt skrevne Sider og var forsynet med en Vignet, som forestillede et Træ med Løvværk. Første Nummer af „Kvas", som blev udleveret til Bladets eneste Abonnent sidst i April 1864, indeholdt følgende introducerende Bemærkninger:

„Ja, „Kvas" kalder jeg disse Blade. Kvas og „Kvas" er to Ting, Kvas er bedst, naar det er tørt, „Kvas" er bedst, naar det ikke er altfor tørt; det Kvas, her er Tale om, hører til den sidste Slags. Dog, skulde mit „Kvas" blive for tørt, saa vil det dog i hvert Tilfælde kunne gøre Nytte som rigtig Kvas. Naa, tørre Egepinde vil der vel nok falde imellem; men jeg haaber, at der vel ogsaa skal komme en eller anden lille pudsig Dværggren eller en lille satirisk Birkekvist imellem, saa tag kun den med. Nu sender jeg dig her mit første Knippe „Kvas", haabende, at der ikke skal være altfor mange tørre Egepinde imellem."

$^4/_{64}$. J. JACOBSEN.

„Kvas"s Redaktør forsynede ellers sit Blad med litterært Stof, Digte som: „Til Havet", „Yrsa og Hertha", en hel Cyklus paa 80 Vers, Fortællinger med Titler: „Et Besøg i Underverdenen", „Af min Skitsebog I. Spjatben. En Eventyrskitse"; et Eventyr i H. C. Andersensk Stil kan ogsaa findes, f. Eks. „Pro og Contra", som skildrer en Samtale mellem Frugterne, der forhandler, hvorvidt det er Ret eller

Uret, at Menneskene plukker dem; eller „Kvas" overrasker sin Abonnent med et Foredrag: „Et lingvistisk Foredrag: Fruentimmer, Dame og Kvinde", som søger at indprente Læseren, at man skal undgaa Brugen af Ordet „Fruentimmer". Foruden ved Foredrag virker „Kvas" belærende ved sine „Strøtanker". „Lange Prædikener og flove Vitser kan bedst bringe Folk i ondt Lune", siger en af disse. Ogsaa Oversættelser bragtes, blandt andet af Franz v. Gaudy's Digt „Ryttersken".

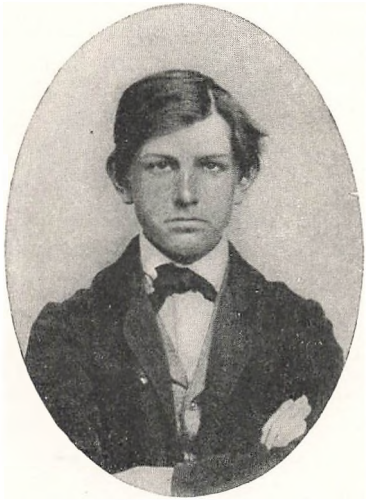

J. P. Jacobsen.

Sidste Nummer sendtes ud sidst i Maj samme Aar, som Ugeskriftet var begyndt. Det var særlig sensationsvækkende, fordi det var forsynet med et Bilag, en Tegning af en Stork i høje Støvler, med Sabel og Kongekrone. Den elegante Stork var i Færd med at hakke en Frø itu. Billedet var Illustration til en Fortælling med følgende lovende Titel: „Det U- eller Ikkemenneskelige som Menneske. Af Dyrenes Historie. (Fundet mellem en afdød Krages Papirer.)"

Muligvis gik „Kvas" ind paa Grund af Eksamenslæsning. Redaktøren var i hvert Fald oppe til første Del af Studentereksamen, kort Tid efter at „Kvas" var hørt op. Han bestod Eksamen med følgende Karakterer:

Tysk	mg	Geografi	g
Fransk	g	Naturhistorie.	ug

I det forløbne Skoleaar havde Peter staaet i livlig Forbindelse med Hjemmet i Thisted. Med rørende Kærlighed fulgte han alle store og smaa Begivenheder i Købmandsgaarden, og han forstod i Breve at fortælle dem derhjemme, i hvilken Grad han var med dem. Det følgende Brev, skrevet til hans Søster Marie i Anledning af hendes Konfirmation, viser, hvor kærligt han deltog i Hjemmets Sorger og Glæder.

København, $^{26}/_{4}$ 64.

Kæreste Søster!

Jeg haaber om ikke at være den første saa dog en af de første, der lykønsker dig i Dagens Anledning og ønsker dig al Fred og Glæde i dette nye Forhold til dig selv og Gud. Mine Tanker er hos dig, mens du vemodig om Aftenen modtager Blomster fra dine Veninder, jeg er hos dig, mens „Jaet" lyder, og jeg kysser dig i det første Kys, Fader og Moder giver dig efter Handlingen. Du vil med Vemod tænke tilbage paa de svundne Dage, hvor Sorger og Glæder kom og gik lige let, jo ældre vi bliver, jo stærkere, alvorligere og dybere bliver vore Glæder og Sorger, og med disse Følelser er det, at jeg sender dig „joy" and „sorrow" [Tegn?] paa barnlig Sorg og Glæde. Forsmaa ikke mine ubetydelige, men velmente Gaver, og bild dig ind, at Albummet er fyldt med lutter kendte, kære og smilende Ansigter, saa holder du nok af det.

Din inderligt hengivne Broder
J. P. Jacobsen.

Fandt Jens Peter Jacobsen i København foreløbig kun een Ven, havde han til Gengæld vundet sig mange Venner i Thisted, og ikke saa ganske faa Breve veksledes i denne

Periode mellem ham og dem. Han korresponderede ivrigt med sin gamle Skolekammerat Nikolaj Nielsen, som boede i Refs i Nærheden af Thisted. De to Drenge studerede Botanik med en Iver, som man næppe finder hos mange jævnaldrende. Botanikken var deres Lidenskab, alle deres Breve til hinanden handler om Blomster, alenlange Beskrivelser af nye Planter, de har fundet, helt videnskabelige Afhandlinger. De to sektenaarige Drenge lægger Planer om at skrive en „Thylands Flora" og tager for Alvor fat paa Arbejdet. Men er disse Breve ofte saa lærde, at man helst skal være Specialist i Botanik for ret at kunne forstaa dem, er der dog een Side ved dem, alle forstaar, den store, varme Begejstring, der strømmer Læseren i Møde fra hvert Brev. Overskrifterne er: „Kære Ven og Broder i Flora", eller: „Til amicus naturæ J. P. Jacobsen". Et Brudstykke af et Brev, dateret 1. April 1864, sendt fra Nielsen til Jacobsen, er saa karakteristisk, at det vil være paa sin Plads at citere det her.

„Det var et mærkeligt Brev, dit sidste. Er det sandt, er det mageløst, er det derimod blot et Eventyr — — ja saa er du en mageløs Eventyrdigter; men da dit Digterfag jo er „nye og sørgelige Viser", kan jeg ikke tro det, jeg maa tro paa din Sammenkomst med Professor Joh. Lange — — vor Halvgud, ja jeg maa udbryde med dig: O, I Guder! set ham, talt med ham, faaet Adgang til Botanisk Have og Bibliotheket (benyt det sidste godt), gøre Ekskursioner med ham, nej det er mageløst" — — —

Der var andre Venner i Thisted end hans „Broder i Flora", Venner eller snarere Veninder, med hvem han vekslede Breve af et helt andet Indhold.

I Nærheden af Chresten Jacobsens Købmandsgaard laa en Gaard, som ejedes af en Lægeenke, Fru Michelsen; hendes Børn, to Døtre og en Søn, og Chresten Jacobsens gik ud og ind hos hverandre og betragtede hverandre næsten som Søskende; det er derfor naturligt, at Korrespondancen mellem Lægefamiliens kvindelige Medlemmer og deres Yndling Peter var livlig i det første Aar, han var i København. Familien i Thisted sendte stadig Smaagaver, en Servietring og lignende, til København, med hver Gave fulgte i Reglen et lille Vers, forfattet af Moderen eller Døtrene. Lægefruen sendte lange, moderlige Breve, og Døtrene sendte ham smaa skælmske Billetter; Peter lavede til Gengæld versificerede Gaader, som han især sendte til den ene af Døtrene, hans jævnaldrende Barndomsveninde Anna.

„Hun havde Blidernes sorte, straalende Øje med det fine, snorlige Bryn, hun havde deres stærkt udformede Næse, deres kraftige Hage og svulmende Læber. — — — Den sære, smerteligsanselige Trækning ved Mundvigene og de urolige Hovedbevægelser, det havde hun ogsaa arvet, men hendes Kind var bleg, hendes Haar var blødt som Silke og sluttede lindt og glat til Hovedets Former — — — — — —; men hendes Røst var mat og klangløs. Jeg fortæller om hende, som hun var i Syttenaarsalderen."

I denne Indledning til „Niels Lyhne" har Jacobsen givet et ydre Billede af Anna Michelsen, kun de svulmende Læber havde hun ikke. Og iøvrigt skal Skildringen af „Niels Lyhnes" Bartholine minde en Del om Jacobsens Barndomsveninde. „Hun elskede Vers. I Vers levede hun, i dem drømte hun, og paa dem troede hun som paa næsten Alting andet." I Det danske Sprog- og Litteraturselskabs Udgave af J. P. Jacobsens Værker gøres der opmærksom paa, at

Bartholine i et af Udkastene til „Niels Lyhne" bærer Venindens Fornavn (II. Bind. S. XXI og S. 305).

Hendes Natur lignede paa mange Punkter hans. I et af Brevene fra denne Tid bebrejder hendes Moder de to syttenaarige, at de ikke er som andre unge; Moderen skriver blandt andet til Jacobsen: „Du og Anna er større Drømmere, end jeg var. Du murer dig inde med dine Bøger og dine Planter, hun med sit Sytøj og sine Tanker."

De smaa Billetter, der udvekstedes mellem Peter og Veninden i Thisted, blev snart til lange, alvorlige Breve. Han skriver til hende, at Thistednyhederne interesserer ham ikke, han vil, at hun i Stedet skal fortælle ham alle sine Tanker, saaledes som han altid skriver til hende om de Meninger og Ideer, han i Øjeblikket er opfyldt af. Og hun følger hans Opfordring, i et Brev fra 5. Februar 1865 skildrer hun for ham et Dameselskab, som hun finder tomt og pjattet, og udvikler nu, som han ønskede det, sine Meninger for ham. Samme Brev slutter hun med at skrive: „Du skriver om du maa beholde mine Vers, det er mig kært, at du bryder dig om dem."

Brevene mellem dem bliver nu mere og mere fortrolige. De begynder at drøfte religiøse og naturvidenskabelige Problemer med hinanden, han skriver begejstret til hende om den store, vidunderlige Natur, og han meddeler hende sine religiøse Grublerier; hun advarer ham mod at udgrunde Guds Natur og søger at styrke ham, naar han tvivler. „Gud har ikke sat os her i Verden for intet," skriver hun engang til ham.

Anna havde spillet en Rolle i hans Barndomsrimerier, i Viserne fra de sidste Skoleaar i Thisted havde han kaldt hende Prinsessen; naar han nu sad i København og en og anden Gang længtes efter sin Barndomsprinsesse, rimede

han ogsaa, og en Gang blev det til et net lille Digt, som han kaldte „Fjærn". Det er fra 1865 og er det ældste af de Digte, der er optaget i „Digte og Udkast", som udkom efter Forfatterens Død.

Nu aabner hun vist sit Vindve,
nu Natten mørk falder paa.
Og Maanen straaler fra Himlen
med alle de Stjerner smaa.

Hun hilser sin Ven gennem Stjernerne, Maanen sender sine Straaler ned over det Hav, der skiller dem, og af Sølvstraalerne dannes en Bro, hvor de kan mødes.

Hun kommer — — med Ild i Øje,
med Smil om sin Purpurmund,
dens glødende Buer kysse
jeg skal om føje Stund.

Men det er kun i Tanken, han favner hende.

Ak, Armen favner kun Luften,
og Kysset som Suk mig flyr,
Natvinden isner min Pande,
mens Maanen svinder bag Sky'r.

I Efteraaret 1865 solgte Fru Michelsen Gaarden i Thisted og flyttede med sine Børn til København. Familien flyttede ind i en Lejlighed paa Vesterbrogade, her aabnede Husets Frue med stor Gæstfrihed sit Hjem for unge studerende. Hver Onsdag Aften holdtes der aabent Hus, og gamle Venner fra Thisted mødtes ofte her. „Præstens Frithiof" fra „Niels Lyhne" kom som ung Student, og „Erik", den talentfulde Kunstmaler Viggo Wörmer. Saa var der „Niels" selv, den unge Drømmer, Digteren, for „der skulde jo blive

en Digter af Niels Lyhne". Det vidste Jens Peter Jacobsen allerede nu, og blandt dem, der i de nærmest følgende Aar deltog i Onsdagsselskaberne i det Michelsen'ske Hjem, var der i hvert Fald een til, der vidste det, det var Anna. I 1867 skriver hun til Jacobsen: „Det var naturligvis en stor Fejl af mig at skrive til dig *Digteren,* thi hvad vilde Efterverdenen dømme, hvis den fandt mine Breve, det er derfor min Bøn, at du brænder dem og navnlig dette."

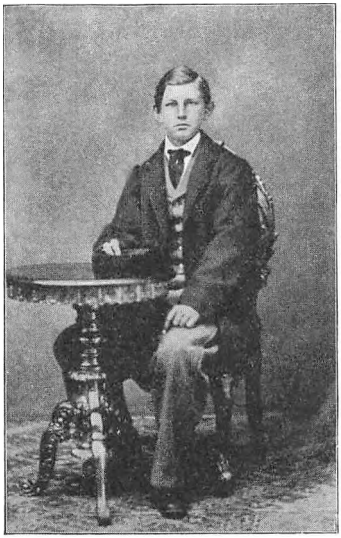

J. P. Jacobsen c. 1863.

Det var et hyggeligt Hjem at komme i. Husmoderen, en moderne, intelligent Dame, der delte de unges Interesser, og som forstod at knytte de unge Mennesker sammen, Døtrene, den ene livlig, skælmsk og altid i straalende Humør, den anden, den dybt alvorlige, drømmende, melankolske Anna, maatte nok kunne faa de unge til at holde af dette Hjem, hvor man frit kunde udtale sine Ideer; og hvor man højlydt kunde kæmpe en Kamp for sine Anskuelser.

Den lille Kreds var meget litterært interesseret, en Aften blev det saaledes foreslaaet, at enhver af de tilstedeværende skulde skrive et Digt i Dialekt fra hans Hjemstavn. Der blev udsat en Præmie for det bedste, og Jacobsen vandt Præmien for følgende Digt i Thybomaalet:

Dæ' vaar en Gaang en bitte Dreng
saa fied æpaa sin Krop.
Han sow, saa snaar han kom i Sæng
aa wovne sille op.

Han kund drik Mjælk i Balliewis
som nowne Tyerkall.
Aa aalting aad han som en Gris,
aa hvad de no ku fall.

Men hværjæn, der er gjæv aa raar,
der goer ju Guj i Wold.
Aa derfor blöw mi fied Baarn
da i en Kowring kwold.

Han kunde paa disse Onsdagsaftener ogsaa blive inspireret til Digte af en anden Natur.

„En Aften havde jeg ude hos Michelsens," skriver J. P. Jacobsen i en Dagbogsoptegnelse, „hørt en Historie om en Mand, der efter at have hørt et Musikstykke om Elverpiger var gaaet hjem gennem en Skov og her pludselig havde hørt alle de vilde Toner klinge igen og set Skovpigernes Dans og Dagen derpaa var bleven fundet besvimet ude i Skoven — — —

En anden Aften, i Foraaret 1866, henimod 2, gik jeg igennem Lykkesholms Alle til Harsdorfsvej, hvor jeg boede (Nr. 5).

Der duftede stærkt af Lønblomster (Acer) og nys udsprungne Balsampopler, hvilket i Forbindelse med Maanens underlige Belysning vakte en vis bakkantisk Stemning hos mig, i hvilken Fortællingen om Skovdansen gik op for mig: „i Aand og Sandhed". Det skulde blive en Romance."

Romancen vilde ikke lykkes for ham, fortæller han videre; det blev i Stedet for til den Række Digte, han kaldte

„Hervert Sperring". „Saa blev da den Form, i hvilken Digtningen foreligger, valgt. Hele mit eget Drømmeliv skulde lægges deri i alle dets Nuancer, med al dets Fryd og Smerte."

I disse Aar dyrkede Jacobsen med stor Iver sine to Hovedinteresser, Litteraturen og Botanikken. Da han seksten Aar gammel kom til København, havde han allerede gennempløjet Holberg, Wessel, Oehlenschlæger, Ingemann og Johan Ludvig Heiberg, ligesom han havde et temmelig godt Kendskab til Tode og P. A. Heiberg; han fulgte ogsaa med Nutidslitteraturen, læste f. Eks. Bjørnstjerne Bjørnsons Bøger, efterhaanden som de udkom. Atten Aar gammel havde han læst hele Goethe, Schiller og Wieland. Indenfor Botanikken havde han fundet sit Speciale, Algerne. Da han havde opdaget denne interessante Del af Planteriget, gik det kun sløjt med at læse Lektier til Kursus. Om Sommeren, fortæller Forfatteren Erik Skram, hvem Jacobsen gik paa Kursus med fra 65 til 66, kunde man altid være sikker paa at træffe J. P. Jacobsen ude ved Stadsgraven, hvor han hele Dage igennem laa og fiskede efter Alger.

Paa Kursus gjorde han en ret ynkelig Figur; han var lang og mager, lidt foroverbøjet og trippende i sin Gang. Den livlige Dreng, som i Thisted altid med Glæde lystrede Parolen: Peter, gaa ind og underhold Damerne! var nu blevet til en tavs, forlegen, undertiden lidt kejtet ung Mand, som ikke holdt meget af at lukke Munden op, allermindst, naar han skulde høres. Det mærkeligste ved ham var, at han skrev nogle Stile, som Kammeraterne ikke forstod et Muk af. Skrev han om Munke og deres Selvpinsler, blev Stilen til en Afhandling, som sagde, at Munkenes Selvpinsler til syvende og sidst kun var dem en sanselig Tilfredsstillelse. Det hændte ofte, at hans Stile var fulde af de

mærkværdigste Paastande, som han aldrig vilde indlade sig paa at forklare nærmere. Naar Læreren spurgte ham, hvad han egentlig havde ment med dette eller hint, svarede han blot, at saadan syntes nu han, og saa var det ikke til at faa et Ord mere ud af ham om den Sag.

I det følgende anføres en Række Vidnesbyrd om Jacobsens danske Stile og Kursusbestyrernes Udtalelser om hans Eksamenslæsning.

VIDNESBYRD FOR JENS PETER JACOBSEN

August—September 1864.

Dansk: Hans danske Stile røber gode Anlæg, men der savnes alvorlig Flid anvendt paa Udarbejdelsen i det Hele og særlig paa Retskrivningen.

Januar—Februar 1865.

Dansk: Staar omtrent paa samme Standpunkt som tidligere, først og fremmest maa Jacobsen aflægge en vis Maner, der er ham unaturlig, og som ledsages af overfladisk Behandling af Formen.

Maj—Juli 1865.

Dansk: Af Jacobsens livlige Natur maatte ventes langt bedre Produktioner i Stil, end Tilfældet har været i den forløbne Tid; han gør sig øjensynlig ikke tilbørlig Umage med Udarbejdelsen, men jager desto mere efter visse maniererede Vendinger.

August—September 1865.

Dansk: Meget flink i den nordiske Gudelære — skriver endnu sine danske Stile med megen Forkærlighed for det maniererede, dog haaber jeg, at han vil aflægge dette, og ogsaa endnu utilfredsstillende i Retskrivningen, navnlig i Interpunktion. Haandskriften er usædvanlig meget utydelig.

Ved Nytaarsprøven 1866 fik Jacobsen følgende Karakterer:

Dansk Stil, a. fri Opgave	tg ×	g?
b. bunden..	g?	
Latin, skriftlig, a. Stil..	mdl ×	tg
b. Version	g	
Latin, mundtlig.....		tg?
Græsk		mdl
Religion		tg?
Historie		g
Naturlære.....		ug?
Aritmetik, a skriftlig....	ug	mg
b. mundtlig...	g ×	
Geometri, a. skriftlig....	g	g
b. mundtlig...	g?	

Prøvens uheldige Udfald viser, hvor nødvendigt det vil blive for Jacobsen at arbejde med *uafbrudt Flid,* hvis han skal kunne tænke paa at absolvere 2. Del af Afgangseksamen til Sommer.

P. DAHL.

Vidnesbyrd for Januar—Februar 1866.

Dansk: J's Stile er omtrent paa samme Standpunkt, dog spores mulig *nogen* Stræben for at komme bort fra det maniererede; i Retskrivning, navnlig i Interpunktion nogen Usikkerhed.

Selv har han ogsaa udtalt sig om sin Eksamenslæsning, morsomst i et Brev fra den 19. April 1866, et Brev, der tillige fortæller, hvorledes han fejrede sin nittenaarige Fødselsdag.

Dyrebare Forældre!

Kors! hvilken Travlhed! paa Torsdag begynder første Akt af Generalprøven til den store Examenscomoedie. Nu gælder det om at kunne sin Rolle. Og saa kommer i Midten af Juni selve Comoedien. Paa Grund af den Rolle, jeg skal

have i dette Drama, har min Pen hvilet og ikke før nu bevæget sig for at bringe Eder alle den hjerteligste Tak for eders Lykønskninger.

Selve Fødselsdagen, der ....., blev fejret paa det mest storartede. Kl. 7 stod Fødselsdagsbarnet op, og medens han klædte sig paa, blev Kanoner — ikke affyrede. Herpaa begav han sig i Procession til det Dahlske Kursus — han var for Resten ene om det — dette havde et festligt Præg — det vil sige, det havde det egentlig ikke. Til Middag fik det *høje* Fødselsdagsbarn Sagosuppe, Prinsessebudding og Rødvin. Hr. Major H. C. Brandt holdt en Tale i faa og velvalgte Ord til Dagens Helt, der i nogle endnu færre og endnu mere velvalgte Ord dybt rørt udtalte sin Tak. Herpaa begav Fødselsdagsbarnet sig i Optog — ligeledes ene — til Vesterbrogade, hvorhen en Invitation havde kaldt ham. Her modtoges han med Gratulationsfanfarer og Chokolade. Der overraktes ham fra Frk. A. M. en Næselorgnet med tilhørende Snor, fra Frk. E. M. et Merskumscigarrør og fra Hr. H. P. M. et smagfuldt Svovlstikkefutteral — Fødselsdagsbarnet ryger nemlig. — (Aftrykt efter „Berlingske Tidende".) Men det er sandt! jeg er flyttet. *Harsdorfsvej Nr. 5.*

Mit Værelse er meget hyggeligt, men noget lille .....

Venlig Hilsen til Marie og William fra eders inderligt hengivne 19-aar. Søn. — PETER —

I Juni—Juli 1866 gik Jacobsen og hans fire Kammerater op til Eksamen. Af dette lille Hold opnaaede kun Erik Skram at blive Student denne Gang, de andre havde som Jacobsen for specielle Interesser til at kunne præstere en Eksamen i flere Fag.

Den 17. Juli 1866 skriver Kursusbestyrer Dahl et langt

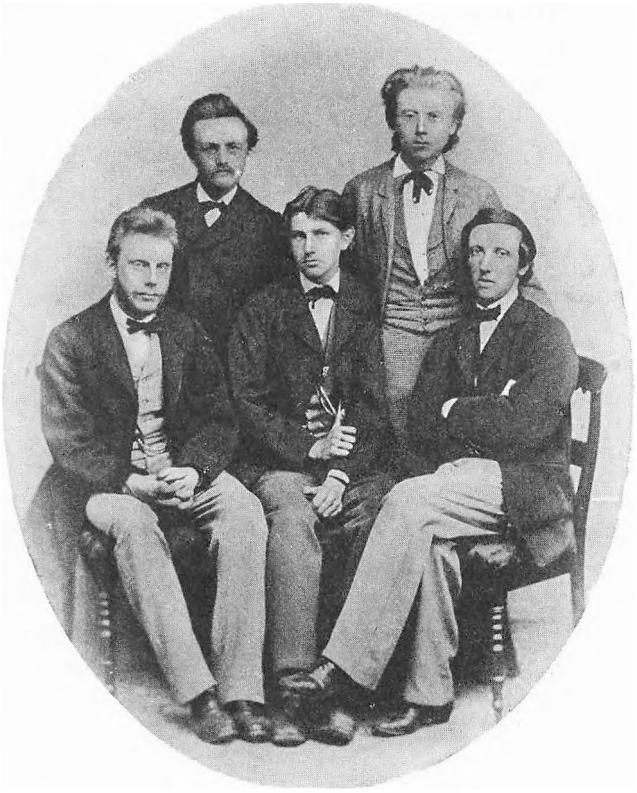

Studenterholdet paa Dahls Kursus 1866.
K. J. V. Steenstrup. H. P. Barfoed.
Erik Skram. J. P. Jacobsen. Langkilde.

Brev til „Velbaarne Hr. Grosserer Jacobsen i Thisted", om hvorvidt det kunde nytte noget at lade Sønnen læse om. I dette Brev skriver Professor Dahl blandt andet:

„Deres Søns *Evner* maatte lade os vente et godt Resultat af Examen; men trods gentagne Formaninger og Paamindelser, trods indtrængende Advarsel mod at sysle med et

Afgangsprøven uvedkommende Studium (Botanik) har vi ikke haft den Glæde at se en til de gode Evner svarende Flid og Stadighed."

Det bliver da bestemt, at han skal forsøge sig endnu en Gang. Jacobsen lader til at have været temmelig nedslaaet over den mislykkede Eksamen. Han viser sig ikke hos sine Venner paa Vesterbro og lader i lang Tid ikke høre fra sig, indtil Anna sender ham følgende Linier:

Kære Peter! København, 5. Oktober 1866.

Jeg havde besluttet aldrig at skrive til dig mere; thi du har ved din Tavshed vist mig, at du ikke bryder dig om mig. I Nøden skal man kende sine Venner, det er ikke rigtigt, at du skyder dine Venner fra dig i din Sorg. — — Der var en Tid, da du ikke skjulte en Tanke for mig. Har du fundet ham, der vil dele din Sorg og din Byrde? Søg ham, og du skal finde ham, har han sagt.

Hun skriver saa om deres tidligere Venskab og slutter det nydelige lille Brev med: „Jeg har jo saa mangen smuk Tanke at takke dig for. — Din Veninde *Anna*."

Saa begyndte han da igen at gaa paa Kursus og anstrengte sig hæderligt for ikke at vise sine kære Alger al for megen Opmærksomhed; men hvad hjalp det, at det botaniske Studium for en Tid blev lagt til Side, naar en ny Passion straks gjorde det af med alle gode Forsætter. Botanik og Æstetik havde fra hans tidligste Barndom skiftevis helt behersket ham, og nu viste Æstetikken sig for ham i Skikkelse af en skøn, ung Balletdanserinde.

Den purunge Pige Betty Schnell, som ved sin Debut som Solodanserinde paa Det kongelige Teater i November 1866 havde lagt Københavns Hjærte for sine Fødder, kom i den

følgende Tid til at betyde en hel Del for J. P. Jacobsen. Han digtede sig ind i en Forelskelse i hende, og sit hemmelige Sværmeri dyrkede han ved hele Dage at opholde sig ude paa Nørrebro i en lille Restaurationshave, som ejedes af hendes Fader. Megen Realitet i det hele var der jo ikke. Den unge Danserinde eksisterede bare, men af denne hendes ydre Eksistens hentede Jacobsens Drømmenatur længe Næring. Han opnaaede ikke at komme til at kende hende personlig før adskillige Aar senere, da hun som Fru Betty Hennings var blevet den store Skuespillerinde. Det var Dr. Edvard Brandes, som paa Jacobsens Opfordring foranstaltede en Sammenkomst. Fru Hennings fortæller selv herom i et Interview i Nationaltidende (Marts 1911):

„— — — Jeg kan selvfølgelig godt huske den Gang derude paa Nørrebro. Ja, der kom mange unge Mennesker, som gik og kiggede efter mig. Jeg kendte dem godt af Udseende. Men J. P. Jacobsens Ansigt mindes jeg ikke at have set imellem dem. — — —

Jeg kendte ikke det allerbitterste til ham den Gang. Og siden har jeg kun været sammen med ham ved en eneste Lejlighed. Det var Edvard Brandes, som jeg heller ikke kendte, der sagde til Henrik [Musikforlægger Henrik Henningsen], at J. P. Jacobsen saa gerne vilde være sammen med os, og inviterede os til Middag sammen med ham. Dr. Brandes boede den Gang paa Gammelholm — — — det maa have været i Begyndelsen af Firserne. — — — Hvad vi talte om? Vi talte vist slet ikke.

J. P. Jacobsen var jo saa meget stille af sig. Egentlig sagde han næsten ingen Ting. Han sad i Sofaen og stirrede paa mig. Og jeg gjorde vist en grumme kejtet Figur. Jeg sad der og tav bomstille. — — — Der var nu ogsaa det, at Edvard Brandes hele Tiden kom med Bemærkninger om,

hvor forelsket Jacobsen havde været i mig. — — — Saadan gik den Sammenkomst og jeg saa aldrig siden noget til ham."

Fra denne Periode stammer Drømmedigtene i „Hervert Sperring", Digte som: „Straaler mine Drømmesale", „Drømmeidealet" eller „Ønskerne".

Den 13. December 1870 debuterede Betty Schnell som Skuespillerinde i Mollières „Fruentimmerskolen". Hun spillede Agnès (Rose). Jacobsens Digt „Til Agnes" er inspireret af denne Begivenhed og hemmeligt tilegnet den unge Skuespillerinde — ifølge William Jacobsens og Fru Agnes Møllers Udsagn. Manuskriptets Datering er i Overensstemmelse med dette.

Det er blevet sagt, at J. P. Jacobsen allerede som Barn var blevet færdig med Barnetroen, nogle har endogsaa ment, at Jacobsen som Dreng skulde have haft en lignende religiøs Oplevelse som Niels Lyhne. Da den skønne Edele ligger dødssyg, beder Niels en lidenskabelig Bøn til Gud, om han vil lade hende leve; hun dør, og Niels har fra den Stund ingen Gud. „Den Dag, da Edele blev begravet, da traadte han foragteligt med sin Fod i Gravmuldet, hver Gang Præsten nævnte Herrens Navn, og naar han siden mødte det i Bøger og i Munde, saa rynked han med Oprørssind sin Barnepande." Det gjorde Niels, men ikke Jacobsen. Ligner Digteren end sin Helt i mangt og meget, og er Niels Lyhnes Oplevelser ofte J. P. Jacobsens, saa er dette ikke Tilfældet her. Det er en Misforstaaelse, at Jacobsen allerede som Barn skulde være kommet til den Overbevisning, i hvilken han døde.

I „Hervert Sperring"-Samlingen findes et lille Digt „Gud frels mig dog" (anført S. 147), som modbeviser den gængse Opfattelse, og nogen skarp Modstand mod en kristen Livs-

førelse kommer jo ikke netop til Orde i følgende Brev, som Jacobsen skrev 20 Aar gammel i Anledning af Broderens Konfirmation.

Kære Broder! København, 11—4—1867.

Naar du modtager dette Brev, har du vel allerede gjort det Skridt, der i moralsk Henseende gør dig til eneansvarlig for, hvad du tænker, taler og gør. Du har, i Følge *din* Religion, aflagt Løftet, om Forsagelse af det onde og Løftet om at tro, vogt derfor din Tro. Det er ikke alle givet at kunne danne sig en Guddomsanskuelse, naar de har mistet den overleverede, og een Gang tabt, vindes den aldrig tilbage, og uden fast Tillid til noget højt, fast og fejlfrit, vil det første Løfte kun slet blive holdt. Husk stedse paa, at du nu har svoret til Lysets Fane, har svoret at kæmpe for Sandhed og Ret mod Mørke, Løgn og Vold, hvor du saa møder det i Livet; thi nu først træder du frem i Livet med al dets Kamp udadtil som indadtil. Barndommens Leg vil ikke mere sømme sig for dig, Livet er Alvor, ikke Leg, du maa føle dig stolt ved at være selvansvarlig, men tillige bedrøvet, thi:

„Intetsteds er Roserne saa røde,
og intetsteds er Dunene saa bløde,
som dem vor Barndoms Uskyld hvilte paa."

Gør som vor kære Fader har gjort det, om ikke i Ord, saa dog i Gerning, „Fremad" til dit Valgsprog. Fremad i Aand og fremad i Daad, gid du til det maa have Klarhed i Tanke, Varme i Hjerte og Kraft i din Villie, det er det bedste, jeg kan ønske dig.

Din Broder
J. P. Jacobsen.

I Sommeren 1867 naaede Jacobsen omsider at blive Student, han var den Gang lige fyldt tyve Aar. Det var ikke nogen overvældende fin Eksamen, han præsterede.

Dansk.....	g
Latin, skriftlig..	mdl
Latin, mundtlig.	mdl
Græsk	g
Religion	g
Historie	mdl
Aritmetik	mg
Geometri	mg
Naturlære.....	mg

Tredie Karakter

Men Trediekarakteren havde han tilfælles med saa store Aander som baade Henrik Ibsen og Bjørnstjerne Bjørnson, og han har sikkert været henrykt over den gyldne Frihed, der nu tillod ham med fornyet Styrke at kaste sig over Botanikken.

III. STUDENT

„Der gives Øjeblikke i mit Liv, hvori jeg tror, at Studiet af Naturen er mit Livs Kald; men til andre Tider er det, som Poesien var det, der skulde være min Idræt."

(Af J. P. Jacobsens Dagbog.)

ALLEREDE før Jacobsen var blevet Student, var han flyttet fra Frederiksberg ind til Byen og boede nu i Frøken Zoffmanns Studenterpensionat, Studiestræde 18. Han havde et Værelse med to Fag Vinduer paa anden Sal. Møblementet var yderst tarveligt; ved den ene Væg stod en Sofa med et Bord foran, ved den anden en Seng, desuden fandtes der et Skrivebord, disse Ting udgjorde det væsentligste af hans Bohave. Henne ved Kakkelovnen havde han gerne en Kasse staaende med hvide Mus, som han morede sig med at opdrætte.

Jacobsens Medpensionærer og nærmeste Omgangsfæller i den første Studentertid var Litteraten Lundbeck, der døde som ganske ung, Søren Kierkegaards Nevø, Theologen Paul Kierkegaard og den unge Kritiker H. S. Vodskov, om hvem J. P. Jacobsen til en anden Ven fra denne Tid, nu afdøde Læge Fraenkel, har udtalt, at ingen havde lært ham mere, og ingen havde paavirket hans Udvikling mere. Det kunde derfor være rimeligt at stifte lidt nærmere Bekendtskab med denne Kritiker, som kun er altfor lidt kendt. Typisk for ham er hans Forord til de Kritikker, han har samlet i Bogform under Navn af „Spredte Studier". Vod-

skov vilde, at Litteraturkritikken skulde være objektiv, og han ønskede Tolerance i Politik som i Religion. Følgende Linjer, citeret af omtalte Forord, var saa at sige hans Program. Han har skrevet, at Litteratur og Politik bør adskilles, og føjer saa til:

„Naar man nu engang er ude afstand til at beundre og afsky paa Tælling og føler sig nødt til at kalde det Gode godt selv hos en Modstander og det Slette slet selv hos en Ven, saa seer jeg imidlertid ikke at der er nogen anden Linie at følge. Og heldigvis er der dog nu *) Tegn til at det vil dages, Tegn til at vore Digtere og Politikere begynde at blive trætte af at gaa i Spænd sammen, en gryende Mulighed for at den ørkesløse Polemik kunde blive afløst af en saglig Forhandling."

Paa denne Tid kom J. P. Jacobsen meget i Studenterforeningen, næsten hver Aften kunde man træffe ham i Konversationsstuen, siddende sammen med en Del andre omkring et rundt Bord. Her diskuteredes ivrigt, men Jacobsen tav for det meste stille; derfor virkede det saa meget mere, naar han en enkelt Gang tørt, men lunt, udslyngede en vittig Bemærkning, som den Gang han under en politisk Disput pludselig afbrød den talende ved at sige: „De er nu ogsaa saa konservativ, at De stadig gaar rundt og sørger over Negerslaveriets Ophævelse." Han blev aldrig nogen aktiv Deltager i Foreningslivet, da han i 1871 blev valgt til Senior, modtog han ikke Valget. Derimod var han Formand for en lille privat Forening „Agathon", han havde stiftet, lige før han blev Student; Foreningen udgav et Blad, hvortil alle Medlemmerne leverede Bidrag, ligesom de skiftedes til at afskrive det. „Agathon", Bladet bar Foreningens Navn, for December 1867 blev afskrevet af Jacobsen,

*) 1884.

en stor Del af dette Nummer er ogsaa skrevet af ham. Samme Nummer begynder med en Medlemsliste, hvoraf det ses, at Foreningens Hovedbestanddel er Vennerne fra Onsdagsselskaberne paa Vesterbro, endogsaa Husets Frue er med, rigtignok som det eneste kvindelige Medlem. Dernæst følger et Uddrag af „Agathon's" Love. I § 1 hedder det: „Det er Foreningen Agathons Formaal at gøre dens Medlemmer bekendte med den nyeste danske Litteratur, saavel som de bedste Tidsskrifter, der ikke har Fagformaal, og Æstetikkens bedre Frembringelser."

Medlemsbladet er overvejende litterært, har blandt andet en Del ret gode Oversættelser af fremmed Litteratur, i et af Numrene findes saaledes en Oversættelse af et Brudstykke af Kalevala-Sangene ved J. P. Jacobsen.

Jacobsen havde sluppet Skolen, men var dog ikke dermed blevet helt fri for tvungen Læsning, han havde endnu Filosofikum tilbage. Denne Eksamen interesserede ham ikke det mindste. Han drev botaniske Studier, paa denne Tid dyrkede han særlig den sjællandske Skovflora, og digtede, som han altid havde gjort, men læse paa Eksamensfaget gjorde han aldrig. Aftenen før han skulde op til Filosofikum, havde han ikke Begreb om, hvad den Rasmus Nielsenske Filosofi drejede sig om, og han var sikkert faldet et Par Gange ogsaa til denne lille Eksamen, hvis ikke en Ven var kommet den Aften og tilfældig havde gennemgaaet med ham netop det Spørgsmaal, som han Dagen efter kom op i, og som han, takket være Vennen, hentede sig et Laud for.

Da han nu, 1868, var blevet cand. phil., var han fast besluttet paa, at han vilde tage Magisterkonferens i Naturvidenskab, skønt der kom Øjeblikke i hans Liv, hvori han troede, at Poesien skulde være hans Idræt, som han skrev i Dagbogen. I et saadant Øjeblik maa det have været, at

han i September 1868 sendte Manuskriptet til „Hervert Sperring" til den gyldendalske Boghandels Forlag. Digtsamlingen blev ikke antaget den Gang, men et Udvalg af den blev offentliggjort i „Digte og Udkast" 1886, efter Jacobsens Død. Der er mange smukke Digte i „Hervert Sperring". Med Jacobsens egen tidlige Død i Hukommelsen er vel nok det sidste i Samlingen „Lad mig ej dø", skrevet i September 1868, det mest gribende. Digteren beder: lad mig ej dø en Dag, naar Naturen straaler i Solens Glans, naar Fuglene jubler, og Blomsterne dufter, for han har elsket Naturen over alt andet, og han vil ikke, at den skal være uberørt af hans Død.

„Den skal ej smile ligegyldig fro,
naar Afskedsstunden kommer for os to."

Den unge Digter vil tage Afsked med Livet i en mørk Høstnat, naar Stormen suser, og Bølgerne raser, da kan han tro, at Naturen jamrer over hans tidlige Død. Han vil sidde og se paa Skyerne, som hans Fantasi befolker med de Skikkelser, han i sin Digtning skulde have skabt.

„Det er de Skikkelser, jeg skulde fød,
men som med mig nu dø den aarle Død."

Disse to Linier er som en Profeti om J. P. Jacobsens Død. Næsten alle Digtene i „Hervert Sperring" er Drømmedigte: „I Drømmenes Land", „Straaler, mine Drømmesale", „Drøm", „Drømmeidealet" og „Der hjælper ej Drømme", det er Titlerne.

De sidste to smaa Digte giver et meget tydeligt Udtryk for de to Sider i Jacobsens Natur, som i hans første unge

Aar kæmpede om Magten. Drømmeren, Digteren og Kendsgerningernes Mand, der ikke lukker af for sin Virkelighedssans, taler her hver sit Sprog.

Drøm.

Bliv, o bliv i dine Drømmes Verden,
Hig ej mod Livets virkelige Færd!
Det har kun Nats og Middagslysets Farve,
Drømmen har ene Morgenrødens Skær;
Dør du og har levet, død er du Livets,
Aanden vil da søge til Jorden igen:
Dør du som Drømmer, dø da kan du rolig,
Hele din Verden med dig blegner hen.

Paa Manuskriptet til dette Digt har Jacobsen vedføjet: „Fremkaldt ved en Historie, der vil findes i „Atheisten", hvis jeg nogen Sinde faar denne Roman skreven. 67. Maaske formet i Thisted i Sommerferien. Godt!"

Og det andet:

Der hjælper ej Drømme.

Der hjælper ej Drømme saa lidt som Digt,
Er Fondet end aldrig saa stort og rigt;
Ej Kærlighed bærer, faar Livet ej drage
Sin Aande i Miner saa vel som i Ord,
Om ikke Erindring fra levede Dage
Kan klinge deri som et tankerigt Kor.

Vel ejed' en Barndom jeg skøn og rig,
Men Barndommen er kun det ulmende Liv,
Og aldrig fik levet jeg Ynglingelivet,
Det drømte jeg bort, ak! i Skyggernes Land,
Fik aldrig med Verden i Kast mig givet,
Har ej været Yngling — og nu er jeg Mand.

Og paa Manuskriptet er tilføjet: „68. Kort efter Filosoficum. Tungt, tungt, tungt — men godt. Det vigtigste Digt i hele Samlingen, hvorfor Mottoet ogsaa er taget deraf."

De her anførte Vers er trykt for første Gang i Edvard Brandes og Vilh. Møllers Udgave af Jacobsens efterladte Digte. Som et Bidrag til Forstaaelsen af J. P. Jacobsens Psyke i disse Aar skal endnu vedføjes et Par Digte fra Manuskriptet til „Hervert Sperring", trykt første Gang i nærværende Bogs 1. Udgave. Det første er sandsynligvis inspireret af hans Drømmeforelskelse i Betty Schnell:

Ellen.

End har jeg kun dig skuet, fagre Kvinde!
End har ej Læben ladet mig forstaa
ved Ordets Strøm, hvad Barmen slutter inde,
dog gennem Skønhedsslør jeg grandt det saa.

Thi kunde end den fri, den aabne Pande
foruden Uskyld være dig forlent,
saa magted dog ej Øjets dybe Vande
foruden den at straale lyst og rent.

Og kunde Læbens fine, ædle Bue
end uden Aand og Højhed være bygt,
mig lader Smilet, som den lod mig skue
paa Aandens Flugt og Evner stole trygt.

Og kunde Kindens Roser farverige
end blomstre trods et Hjerte dødt og goldt,
det Suk, der Barmens Bølger bød at stige,
ej vidner om et Udspring mat og koldt.

Endnu et Opgør med det „træge Drømmeblod," som Jacobsen har sagt et andet Sted, er følgende lille Digt:

Farer hen I Drømme.

Farer hen I tomme Drømme!
Synker ned i Glemsels Strømme,
I kan ej min Længsel dæmpe,
jeg maa ud i Livet kæmpe,
ud i Livets stride Elv
bort fra Jer og fra mig selv.
Ingen Ven jeg vinde kunde,
ensomt mine Dage svunde,
uden Liv og uden Varme
træt jeg sank i eders Arme,
eders blege Skyggehære
skulde mine Venner være.
Ak, hvor har I ej mig skuffet!
Jeg mig selv har ikkun truffet
i den store Billeddrøm.
Haab til Drømme er en Drøm.

Og endelig denne lille Bøn:

Gud frels mig dog.

Gud frels mig dog, end kan det ske,
end kæmper jeg imod;
men faar ej snart jeg Frelsen se,
forsvinder alt mit Mod.

O frels mig dog, jeg er det værd,
en Verden i mig bor,
et Skønhedsvæld, en Tankehær
gaar under uden Spor.

Gud frels mig dog af Drømmens Arm
styrt Himlen ned paa mig,
slyng Livets Bølger mod min Barm,
saa skal jeg tro paa dig.

Som sagt, lykkedes det ikke for Jacobsen at faa denne sin første Digtsamling udgivet i 1868. Da han Aaret efter igen prøvede at faa noget trykt, var han lige saa uheldig; denne Gang var det Prosaen, han forsøgte sig med. Han havde skrevet en Skitse „Udlændinge", som han sendte til „Illustreret Tidende"; men han fik Manuskriptet tilbage med det Svar, at hans Bidrag ikke egnede sig til Optagelse i Ugebladet. „Udlændinge" er en ganske køn lille Fortælling om en ung Tater og en Spaniolerinde, der som Frø fra sydlige Lande er ført op til Nordens Kyster, for at bruge Forfatterens eget Billede. Det interessanteste ved Fortællingen er den, efter en lille Indledning, H. C. Andersenske Begyndelse paa selve Historien: „Det var da i en jysk Landsby (Vestervig) paa et stort Sommermarked. Midt paa Pladsen stod en Liremand ....." En Fortællemaade, der peger hen paa „Mogens'" berømte Begyndelse: „Sommer var det; midt paa Dagen; i et Hjørne af Hegnet."

Jacobsen tabte dog ikke hverken Modet eller Lysten til at digte, fordi han fik sine første Arbejder kasserede. Til Tider lagde han ganske vist Digtningen til Side og gav sig Botanikken helt i Vold. Han betragtede det som en stor Lykke, da han en Sommerferie fik Penge hjemmefra til en Studierejse til Bornholm. Han botaniserede utrættelig og skrev begejstrede Breve til Hjemmet om de nye, mærkelige Planter, han havde fundet. Da han kom hjem, havde han en Tid lang travlt med at ordne et bornholmsk Herbarium.

Undertiden føler han sig formelig overanstrengt af al den Botaniseren; i et Brev af 6. Maj 1869 skriver han til Forældrene:

„Endelig har man da faaet lidt Stilstand for hele den Plantehær, der nu bryder frem af Jorden, og kan igen begynde at tage sig Verden med Ro."

Men snart blev der igen kaldt paa Digteren i J. P. Jacobsen. Det hændte en Dag, at han i „Illustreret Tidende“ for 21. November 1869 læste følgende Linier: „Lær dog at vrage før Du skriver, Forfatter! Lad de stumpe Penne tage Alt med, hvad de møder paa Trivialitetens Vej, lad dem, i hvis Skrifter der ikke er Nerve og i hvis plumpe Hoveder, der ikke er en egen Tanke, tage alt det med, som de Udvalgte lader ligge, men vær Du Aristokrat, den gode Litteratur bestaar kun af Aristokrater.“

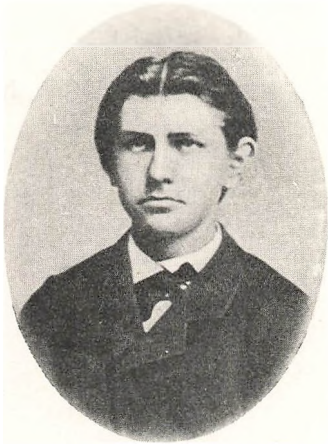

J. P. Jacobsen. 1867.

Det var Georg Brandes' Formaning til Vilhelm Bergsøe, men Ordene slog ned i Jacobsen, han følte dem, som var de rettede til ham selv, og han huskede dem hele sit Liv. „Det Bedste skal kun være mig godt nok og ikke mere, ingen Gaaen paa Akkord; kan jeg løfte, at det ikke er lødigt, hvad jeg har formet, eller kan jeg høre, det har Rag eller Revne, i Diglen med det igen, altid det Yderste jeg evner hver Gang“, skrev J. P. Jacobsen ti Aar efter.

Da han skrev dette, var han temmelig vis paa, at han hørte til Aristokraterne, han var knap saa sikker i sin Sag i 1869. Da han havde gaaet og grundet derpaa en Maanedstid, fik han Mod til at samle de bedste af sine Digte og gaa op til Georg Brandes med dem. „Ung, lang, kejtet, bukkende dybt, saa det lange blonde Haar faldt ned over Pan-

den", stod han i Brandes' Stue og fortalte, at han hed Jacobsen, og at han skrev Digte. Han fik, som Georg Brandes selv har udtrykt det, en temmelig kølig Modtagelse. Den foregaaende Aften havde Brandes i det kgl. Teater overværet Premièren paa „Geniets Comedie", et Stykke, som faldt ynkeligt til Jorden og kun blev opført to Gange. I „Geniets Comedie" optraadte en Recensent „Smøre", spillet af Kristian Mantzius, hvis Replikker var en ikke videre morsom Karikatur af Georg Brandes' Recensentstil, Adressen var ikke alle Steder lige tydelig, men pludselig sagde Kristian Mantzius en Replik, som ikke kunde misforstaas, den lød omtrent saaledes: „Hendes (en Forfatterindes) Stil er som en Vrimmel af smaa rødmossede Barneansigter."

Nogle Maaneder i Forvejen havde Brandes i en Artikkel om H. C. Andersens Eventyr brugt en lignende Vending om Digterens Drømmesyner, og han følte sig meget krænket over at høre sine Udtalelser latterliggjort paa Scenen. Brandes vidste, at Stykkets anonyme Forfatter hed Jacobsen, men kendte ellers intet til ham. Næste Dag kom en lige saa ubekendt Jacobsen og præsenterede sig for ham, han troede, det var Komedieforfatteren og gav ham, som sagt, en „temmelig kølig Modtagelse", læste ikke Digtene og advarede mod at skrive „ranglede Vers". Denne Gang havde J. P. Jacobsen faaet nogle af sine allerbedste Digte kasserede, bl. a. „Har du faret vild i dunkle Skove" og „Gurresange", det var rigtignok kun, fordi han var saa uheldig at have Navn tilfælles med Forfatteren af „Geniets Comedie"; men det havde han den Gang ingen Anelse om. Da Georg Brandes nogle Aar senere oplyste J. P. Jacobsen om Fejltagelsen, skal han have moret sig meget derover.

Paa denne Tid har Jacobsen, som før antydet, gennemlevet en religiøs Krise. Hans Studium havde bragt ham til

at tvivle paa den overleverede Tro, og Tvivlen mundede ud i den Tro, hvis Trossætning han senere gav den bekendte Form: „Der er ingen Gud, og Mennesket er hans Profet." Atheismen kommer første Gang frem i hans Digtning i Aarene 1868 til 69, skarpest i „Saa er nu da Jorden en Kobbertyr" og i „Gurresange". Man føler, at Forfatteren til disse Digte har lidt en bitter Skuffelse over den bristede Illusion; derfor var hans Udtalelser paa denne Tid om det religiøse skarpe. Han havde læst „Gurresange" for Studenterkammeraterne i Frk. Zoffmanns Pensionat, og en af dem, Paul Kierkegaard, udtalte sig med særlig Begejstring om Linjerne:

„Herre, rødmer du ej af Skam,
„Det var den fattiges eneste Lam."

Saa svarede Jacobsen: „Ja, jeg dypper ham jo i hans eget Fedt."

Man har ment, at J. P. Jacobsen har været forlovet med Barndomsveninden fra Thisted, det er ganske fejlagtigt. Han nærede maaske nok et Slags Drengesværmeri for hende i det første Aar, han var i København; men da hun og Moderen flyttede til Hovedstaden, udvikledes Forholdet mellem Anna Michelsen og ham snart til et trofast Venskab, som fra hans Side aldrig blev til andet. Han holdt af hende, som var hun hans Søster. Da hun i 1867 havde forlovet sig med en Fætter, som hun, efter Jacobsens Mening, ikke holdt nok af, skrev han et haardt og strengt Brev til hende, og hans Bebrejdelser hørte ikke op, førend hun havde hævet Forlovelsen. Han holdt af at tale med hende, og mange Samtaler mellem dem drejede sig om religiøse Spørgsmaal. Hun holdt fast ved Religionen og gjorde, da

han havde faaet en anden Opfattelse, stadig Forsøg paa at vinde ham tilbage, selv om hun til Tider kunde blive træt og som i Længsel efter at dele hans Mening kunde udbryde: „gid jeg kunde se paa Naturen med dine Øjne."

Skildringen af J. P. Jacobsens første Studenteraar skal nu sluttes med at meddele et Par Breve, som han har skrevet til Hjemmet, og som viser hans kærlige Forstaaelse af Forældrenes Liv og hans dybe Taknemmelighed overfor sine kære.

6. Marts 1869, København.

Inderligt elskede Forældre!

Mine hjerteligste Lykønskninger paa eders Sølvbryllupsdag. Det er min hele Hilsen, thi hvad der varmest og inderligst føles, og hvad et Blik og et Haandtryk kan sige, bliver koldt og mat i Skrift. Men naar I paa den højtidsfulde Dags Morgen mindes alt, hvad der knyttede eder nøjere og nøjere til hinanden, og ligesom gennemvandrer eders Liv igen, da er ogsaa jeg med paa denne Vandring. Jeg er med i Gaarden paa Ræhr Mark og med i Hunstrup Enge, jeg følger med til Onkel Hundahls Skænkestue. Jeg ser eders Gang til Kirken sammen, ser eder give hinanden Haanden for Alteret. Jeg følger med til det lille Hus med de lave Stuer i den snævre Gade. — — — Fader vil i Tanken igen vaage ved Roret paa den lille Skonnert i den ensomme Nat og Moder igen vaage ved det urolige Barns Vugge. I vil mødes og skilles, som I saa tidt har gjort det, og igen føle Adskillelsens Smerte og Gensynets Glæde. I flytter til det nye Hus, hvor Marie fødes; I gaar sammen til Annas og lille Broders Grav, I følger os Børn til Kirke til Konfirmation

og vender saa fra Minderne til Virkeligheden og føler eder endnu stærkere knyttet til hinanden, naar I saaledes har levet det gamle om igen, og I ser, at I er det samme unge Brudepar, som for 25 Aar siden blev viede i Thisted Kirke, og føler Kraft til et endnu langt, langt Liv.

God Morgen kære Forældre, Tak for de svundne Dage og alle gode Ønsker for de kommende.

Eders inderligt hengivne Søn

PETER.

21—12—1869, København.

Kære Forældre!

Mine bedste Ønsker for en lykkelig Julefest. Maatte I alle kunne fejre den glade og sunde. Jeg har det godt.

Kundskab vandt jeg,
Tanker fik jeg,
Sange kvad jeg,
som var mer end Gods og Guld.
Men om Lykken lod saa huld
alle Gaver til mig strømme,
mer end selv jeg saa i Drømme,
aldrig vorder jeg saa rig,
at ej Hjemmets dyre Navn
vækker dybt og bittert Savn.

Og nu paa en saadan Aften vaagner alle Minder og alle Længsler stærkere end nogen Sinde, og dybere end ellers føler jeg, hvor uendelig meget jeg har at takke for, hvor uendelig megen Kærlighed jeg skylder eder. Hvor lykkelig er dog ikke jeg overfor saa utallige andre, at jeg har

Forældre, jeg kan elske og ære, som aldrig har givet en ond Tanke Medhold hos mig, som har ledet mig til den Vej, ad hvilken mine Evner stræbte, som har haft Taarer for mine Uheld og Smil for mine smaa Held. Jeg føler, hvorledes det modnes til Høst i mig, men maatte ogsaa I tro paa, at der er noget i mig, der har Vækst og Grøde, som er eders Omhu og Kærlighed værd. Men hvad I tror, og hvad jeg er — — eders er jeg.

Eders hengivne, eders elskende Søn

PETER.

IV. VIDENSKABSMAND OG DIGTER

Om Perlerader var Strænge
paa min tonende Gige
og en Maanestraale Buen,
der lod Tonerne klare fremstige,
glemmer jeg dog aldrig, hvad der klang
i mit Hjerte den Gang,
første Gang af alle Ordets Engel
svæved mig forbi i Morgenrøden.

(J. P. Jacobsen.)

I Begyndelsen af 1870 var J. P. Jacobsen efter sit mislykkede Besøg hos Georg Brandes atter Botaniker med Liv og Sjæl; hans mest brændende Ønske var nu at faa et Mikroskop. „Jeg maa have et Mikroskop, om det saa skal falde ned fra Himmelen," skrev han hjem; men det faldt ikke ned fra Himmelen, og hans Fader vilde ikke op med Pengene til et saa mystisk Apparat. Det varede et helt Aar, før Jacobsen fik dette for en Botaniker saa rimelige Ønske opfyldt. I Sommeren 1870 gjorde han en Rejse for Botanisk Forening til Anholt og Læsø; med utrættelig Flid studerede han disse Øers Planteverden og kom hjem med en Fortegnelse over Anholts og Læsøs Flora og et Herbarium. Allerede i Kursustiden havde Jacobsen kastet sig over et Speciale indenfor Botanikken, Algerne, og nu fandt han, som den Videnskabsmand han var, et Speciale indenfor Specialet, nemlig Desmidiaceerne. Denne Art Alger findes især imellem Tørvemos og i Vandhuller, derfor var Jacobsen nu evig paa Jagt efter Tørvemoser, og der var snart ikke paa Sjælland og i Jylland en Mose eller et Vandhul, han ikke havde undersøgt. Han førte omhyggelig Ka-

talog over sine Fund, optegnede, hvor og naar han havde fundet de forskellige Eksemplarer.

I December 1870 gav Universitetet som Prisopgave i Naturvidenskab det botaniske Emne: Desmidiaceer. Jacobsen fik straks Lyst til at besvare Opgaven, ja betragtede det endog som sin Pligt; i et Brev af 8—12—1870 skriver han til Moderen: „..... endvidere har i disse Dage Universitetet udsendt sin Prisopgave i Botanik for Guldmedaillen, og da jeg er den eneste danske Botaniker, der beskæftiger mig med det omspurgte Spørgsmaal, anser jeg det for min Pligt at besvare det; Forarbejderne maa gøres endnu i Foraaret. I Anledning af samme Prisopgave maa jeg opholde mig en 3—4 Maaneder i Thy, saasnart Sommeren bryder frem ..."

Chresten Jacobsen var ikke videre begejstret for Sønnens botaniske Studier. Vilde Peter have været Præst, Læge eller Jurist, havde Købmand eller Grosserer Jacobsen, som han nu kaldtes, med Glæde ofret Penge paa hans Uddannelse, men bekoste hans botaniske Studier havde han ingen Lyst til. Det var et Luksusstudium, der aldrig kunde indbringe Pengene igen. Den videnskabelige Trang, der var i Sønnen, kunde Chresten Jacobsen ikke forstaa. Da Savnet af et Mikroskop stadig blev mere og mere følelig for J. P. Jacobsen, skrev han derfor ogsaa til Moderen og Søsteren, at de maatte gaa i Forbøn for ham hos Faderen. Omsider gik den gamle da ind paa at sende Penge til et Mikroskop. Hvor glad Sønnen blev, ses af følgende Brev.

19—12. 1870. Kbhvn.

Kære Fader!

Da jeg sender Brev til Juleaften, vil jeg kun her i al Korthed paa det hjerteligste takke dig for den Liberalitet,

hvormed du opfyldte min Bøn. Jeg har alt faaet Mikroskopet og de øvrige Apparater og har allerede fat paa Forarbejderne til min Afhandling. Med de hjerteligste Hilsener til dig og Moder, Mitte og Wille slutter jeg og sender, som sagt, snart et længere Brev.

Din inderligt hengivne og taknemmelige Søn
J. P. JACOBSEN.

Det længere Brev, Jacobsen lovede at sende, er det, som nu skal meddeles.

Kære Forældre! 23—12. 1870. Kbhvn.

Atter nærmer Julen sig, den Tid, hvor den, der har et kærligt Hjem, stærkere end ellers længes imod det. Og det er saare rimeligt, thi det, der gør Julen til en Fest for alle, det er det, at alle de gamle Barndomsminder vaagner paa ny i dobbelt Styrke og breder deres fortryllende Glans over Barndomshjemmet.

Af alle de gode Ting, et Menneske kan have i denne Verden, er der vist faa, der har en saa stor Betydning som en lykkelig Barndom; synes Vejen lang og tung, og er Vind og Vejr imod, saa har dog Minderne fra Barndomstiden Lys og Lyst, og de er altid gode at ty til. Tak dyrebare Forældre, fordi jeg ogsaa har et saadant venligt Tilflugtssted for den trætte Tanke, et lykkeligt Barndomsliv at mindes.

Det ligger da ogsaa nært at sende min Tak for den store Julegave, jeg fik forleden; det giver en forunderlig Tillid til Ens Flid og Evner at vide, at man har de samme Midler at virke med som andre, og I kan tro, jeg har travlt, jeg har købt et lille Arbejdsbord, derpaa staar Mikroskopet og Dyrkningsglassene, til højre ligger en stor Stabel af de

nødvendigste Værker, og til venstre straaler de botaniskkemiske Reagentser i deres sirlige Glasflasker. Og nu mine varmeste Ønsker om at Juleglæden maa herske i al sin inderlige Kraft og Glans i mit kære Hjem, og min hjerteligste Tak saavel for hver lille venlig Tanke, I sender mig, som for alle de store, mere synlige Goder, men dog alle mindre end eders Kærlighed ....

Eders

J. P. JACOBSEN.

Afhandlingen blev færdig i Efteraaret 1872, sendt ind til Universitetet under Titel „Aperçu systematique et critique sur les desmidiasées du Danemark", vakte stor Opsigt blandt de botaniske Professorer, og den unge Videnskabsmand fik den attraaede Guldmedaille i Foraaret 1873. Medaillen sendte han hjem til Forældrene, for „det var jo egentlig dem, der skulde have den".

Kære Forældre!

Medaillen fik jeg da og sender den hermed tillige med nogle Blomsterløg og Blomsterfrø. Det er jo egentlig eder, der skulde have Medaillen, for til syvende og sidst er det jo dog den udmærkede Skolegang og Undervisning, I har ladet mig blive til Del, der har gjort mig det muligt at vinde den.

Hvad selve Højtideligheden angaar, saa mødte jeg i sort Kjole og hvidt Halstørklæde og hvide Handsker, blev af Pedellen ført ind til en bestemt Plads, saa blev Kantaten sungen, Prof. Steen holdt en Tale om Universitetets Stilling til det folkelige, og saa henvendte han sig til mig, og jeg gik op ad Trinene paa Talerstolen og modtog Medaillen. Han sagde, at den bedste Løn, det var ikke det Tegn, han herved

rakte mig, det var derimod selve det Arbejde, jeg havde anvendt paa mit Værk, og som min ældre Medstuderende vilde han sige, at Arbejdet selv altid var Arbejdets Løn. Og derpaa vilde han ønske, at jeg med Held maatte gaa videre i det Studium, jeg saa smukt havde begyndt. Den latinske Indskrift paa Medaillen betyder „For Talent og Flid fra Fædrelandet" ....

Eders hengivne og taknemmelige Søn
J. P. JACOBSEN.

Før Jacobsen begyndte paa Afhandlingen om Desmidiaceerne, havde han, som altid med Forkærlighed læste engelske Bøger, faaet fat paa nogle af Darwins Værker. „On the origin of species by means of selection" (1859) vakte hans udelte Beundring, og han var straks troende Darwinist, maaske den første herhjemme. Han havde stor Lyst til at oversætte Bogen og følte sig som kaldet til at være Talsmand for Darwins Theorier. Han fik ogsaa snart Lejlighed til det sidste, idet han i Studenterforeningen traf en ung Mand, Vilhelm Møller, som gik med Planer om at udgive et nyt Tidsskrift. Møller var en ivrig Litterat, modtagelig og aaben, havde mange Ideer, som han vilde publicere gennem Dagblade og Tidsskrifter, der efter hans Mening virkede hurtigere og sikrere paa Mængden end Bøger. Planen om et Tidsskrift, der skulde være belærende og virke omvendende paa det store Publikum, faldt i særlig Grad i Jacobsens Smag, og i October 1870 udsendtes første Hefte af „Nyt dansk Maanedsskrift" med Vilhelm Møller som Redaktør og J. P. Jacobsen som Medarbejder. Bladet fik andre, den Gang lige saa ukendte, men senere lige saa berømte Skribenter som J. P. Jacobsen, blandt andet Holger Drachmann, som skrev Artikler

om dansk Marinemaleri, nu og da ogsaa et Digt, som „Engelske Socialister" eller „Paa Satorysletten".

„Nyt dansk Maanedsskrift" blev senere det moderne Gennembruds første Organ, indtil Georg og Edvard Brandes' „Det nittende Aarhundrede" 1874 afløste det.

Allerede i det første Hefte af „Nyt dansk Maanedsskrift", for Oktober 1870, havde Jacobsen en Artikkel, „Om Bevægelsen i Planteriget". I Januar- og Februarhefterne 1871 kommer vistnok den første danske Redegørelse for Darwins Ideer. Afhandlingens Titel er „Darwins Theori", den er skrevet paa Grundlag af „Origin of species" og „Animals and plants under domestication". Artiklen er forfattet af J. P. Jacobsen. Den har følgende Indledning:

„Naturen er som et vidunderlig stort Slot med Tusinder af Sale og Celler, med dunkle Løngange, der fører ud i Dagens Lys, og med aabne Svalegange, der leder ind til Mulm og Mørke. Der er Forhaller med aabne Søjlerækker, hvor man gaar lige ind, og Sale, som er tilgængelige, naar man tager haardt i Døren; men der er ogsaa mange Døre, som det tager Aartiers Magt og Læmpe at faa op, og der er dem, hvor al Snildhed, al Anstrengelse har været forgæves. I lang Tid var der øde i Slottet, mange stod langt borte og glædede sig ved dets Skønhed og Majestæt, faa drev om i Forgaardene, og færre tog i de lukkede Døre; men nu er der travlt, Dør paa Dør tvinges op, og den ene efter den anden kommer ud fra Slottet og fortæller om de vidunderlige Ting, de der har set. For en halv Snes Aar siden kom en ældre Mand ud derfra. Han havde vandret derinde en tyve, tredive Aar gennem mange smaa Celler, ad mange bugtede Gange, til han kom til den store Hal med herligt Hvalv, med mægtige Dybder og store, vide

J. P. Jacobsen c. 1870.

Udsigter, og han fortalte, hvad han havde set i Cellerne og Hallen, og nogle mente, at han var naaet til Slottets Hjerte, men andre sagde, han havde drømt i Forhallen, Manden var Charles Darwin, og det, han fortalte, var, hvorledes alt, hvad der lever paa Jorden, var som et mægtigt Klædebon, der vævede sig selv, hvor den ene Traads Løb og Farve betingede den andens, og at alt, som Tiden svandt, blev Vævet rigere og skønnere. Nu skal vi følge ham paa hans Vandring og lære at kende, hvad han saa først i Cellerne og saa i Hallen."

Efter at Jacobsen i disse Linjer har udtalt sin glødende Begejstring, gennemgaar han nøgternt og grundigt Darwins Lære. Han slutter sin lange Artikkel med at sige, at ved Darwins Theori forsvinder Underets Poesi, men der er ogsaa Poesi i det nye, og vore Følelser maa vige for Tilfredsstillelsen af højere aandelige Fornødenheder.

I næsten hvert af de følgende Numre af Maanedsskriftet har Jacobsen en Artikkel om en eller anden af Darwins Theorier. Det fremgaar af disse Smaaafhandlinger, at hans Skuffelse og Bitterhed over den bristede religiøse Illusion nu har fortaget sig, og at han i Darwinismen har fundet fuld Tilfredsstillelse og Løsning paa mange Gaader. I en Artikkel om Menneskeslægtens Oprindelse skriver han efter at have gjort opmærksom paa, at Mennesket er de organiske Formers højeste Repræsentant, som har udviklet sig af lavere Former: „Om nu ogsaa denne Synsmaade ved første Øjekast ser ud som den raaeste Materialisme, som en hensynsløs Krænkelse af Menneskets Majestæt, mon den saa dog ikke ved nøjere Betragtning skulde vise sig at være sundere og ædlere end de dunkle Drømme om Adam og Eva i Edens aldrig fundne Have, saavist som den dybere set er langt idealere, idet den peger mod

Fuldkommengørelsen og forjætter en stadig Tilvækst i Intelligens!"

Det er naturligt, at Darwinismen greb J. P. Jacobsen saa dybt og saa varigt, som den gjorde; den nye Lære var hos ham forberedt gennem Tvivlen paa og Fornægtelsen af den gamle Tro. Kampen for at bjærge Fædrenes Tro var forbi, og Tomheden havde meldt sig, da der kom noget nyt, som byggede paa Naturen, Naturen, som han elskede og forstod fremfor alt andet.

Darwinismen blev Jacobsens nye Religion, og den blev han tro Resten af sit Liv.

J. P. Jacobsen forsynede stadig Vilhelm Møllers Blad med naturvidenskabelige Artikler med Titler som „Erotikken i Dyreriget", „Menneskeracernes Skønhedsbegreber" og „Fugleredernes Filosofi", altsammen set fra darwinistiske Synspunkter.

Disse Artikler vakte en Del Modsigelse. Blandt andet sendte Biskop Monrad „Et Par Bemærkninger om Darwinismen" til „Nyt dansk Maanedsskrift" for December 1871. Biskoppen fingerer, at han har modtaget et Brev fra en Ven, der er blevet Darwinist. Vennen har bedt Monrad udtale sig om Darwinismen, og nu offentliggør Biskoppen sit Svar til samme Ven. Biskop Monrad opfordrer „Vennen" til at bevise Darwins Theorier. Naar man spørger Naturforskeren, hvad Vand er, svarer han: Ilt og Brint, og beviser det ved af Ilt og Brint at frembringe Vand; paa samme Maade maa Darwinisterne kunne bevise, hvad Liv er ved at frembringe Liv. Opret et Abekatteakademi og frembring Mennesker! Efter denne Opfordring slutter Brevet med: „Kan Du tænke Dig nogen stoltere Gravskrift end den: Han var den første, der forvandlede en Abekat til et Menneske?"

I næste Nummer svarer J. P. Jacobsen med „Et Brev om Darwinismen". Brevet begynder elegant: „Deres Velbaarenhed! Af det Brev til Deres Velbaarenhed, som Hr. Biskop D. G. Monrad har ladet offentliggøre i det nye danske Maanedsskrifts tredie Hefte, ser jeg, at De hylder de darwinske Anskuelser og mere end det." Derefter følger et Forsøg paa at modbevise Monrad. „Nej, Deres Velbaarenhed, man skal ikke give sig af med at forklare, hvad Liv er, man skal foreløbig end ikke indlade sig paa at have nogen Mening derom." Det bebrejdes Monrads „Ven", at han er mere Darwinist end Darwin selv, efter hvad der fremgaar af Biskop Monrads Brev. Med Hensyn til Abeakademiet vilde der kræves Myriader af Aber, og det vilde endda mislykkes, fordi Dyrene var i Fangenskab. Saa følger en Slutning, der viser Forfatteren som den troende Darwinist, han er.

„Endelig ser jeg nu, at jeg er gaaet for vidt ved at have haft selv den allersvageste Skygge af Tvivl om Deres Velbaarenheds Stilling overfor Spørgsmaalet om Abekatteakademiet; thi det vilde jo dog være højst urimeligt, om han, der tror, at den ganske Jord lige fra den Tid, det organiske Liv først gryede, og til den, da det første Abemenneske opstod, har været et stort Abekatteakademi —, om han vilde røre en Haand for et Eksperiment som det proponerede.

Deres Velbaarenheds ærbødige
J. P. Jacobsen.

Da Jacobsen havde skrevet de første Par Artikler om Darwins Theori, fik han Opfordring fra det gyldendalske Forlag til at oversætte „On the origin of species by means of natural selection". Han gik ind paa Forslaget, men ar-

bejdede uhyre langsomt med Oversættelsen, hvorfor han fik det ene Brev efter det andet fra Kancelliraad Hegel med Forespørgsel om mere Manuskript, han afleverede sin Oversættelse i meget smaa Partier. Omsider blev Bogen færdig og udkom i Hefter 1872. 1875 kom en Oversættelse af Darwins senere Bog „The descent of man and selection in relation to sex", og adskillige Aar efter Jacobsens Død blev: J. P. Jacobsen og V. Møller: „Darwin, hans Liv og Lære" offentliggjort.

I November—December 1871 holdt Dr. Georg Brandes, som nogle Maaneder i Forvejen var kommet hjem fra sin ca. toaarige Udenlandsrejse, sine berømte Forelæsninger paa Universitetet. Hans Krav til den nye Litteratur om Realisme og Problemdigtning fandt straks Lydhørhed hos en lille Kreds, der til at begynde med ikke talte stort flere end Broderen Edvard Brandes, Vilhelm Møller, Holger Drachmann og J. P. Jacobsen. De arrangerede nogle smaa Aftenselskaber paa Hotel d'Angleterre, hvor „Problemerne sattes under Debat". Ved et af disse Selskaber, den 5. Marts 1872, stiftedes Litteraturselskabet. Georg Brandes, Drachmann og J. P. Jacobsen kom tillige med et Par andre til at danne Bestyrelsen; ved Møderne skiftedes Medlemmerne til at holde Foredrag.

En Aften var det J. P. Jacobsens Tur, han skulde tale om Darwinismen; hans Foredrag blev en complet Fiasko. Tungt, uforstaaeligt, i et kejtet Sprog stod han, den glødende begejstrede Darwinist, og afleverede sit Foredrag og kunde ikke faa et Ord sagt af, hvad han havde tænkt. Han vilde uhjælpelig være blevet til Latter for hele Forsamlingen, hvis han ikke allerede for nogen Tid siden havde præsteret et Arbejde, som havde sikret ham denne Kreds' og mange andres dybe Beundring og Agtelse. Han

havde skrevet „Mogens", og „Mogens'" Forfatter kunde man vel tilgive et ubehjælpsomt og usammenhængende Foredrag.

Da man i „Nyt dansk Maanedsskrift" for Februar 1872 læste den mærkelige Begyndelse: „Sommer var det; midt paa Dagen; i et Hjørne af Hegnet," undredes man straks over dette Sprog med dets egne, sære Farvetone. Det var noget ganske nyt. End mere undredes man, da man kom til Beskrivelsen af det begyndende Regnvejr, en saa minutiøs Iagttagelse af et dagligdags Naturfænomen og en saa sikker Gengivelse i fuldendt kunstnerisk Form var man ikke vant til. Den nye Tid, Georg Brandes indvarslede, havde faaet sin første Digter. Drømmeren J. P. Jacobsen, der i sin Barndom og første Ungdom havde drømt mere end levet, var gennem Darwinismen naaet over i det virkeliges Verden og stod nu som den første blandt Realismens kommende Digtere. Han var tillige under Georg Brandes' Paavirkning blevet klar over, at det var Digter, han skulde være, ikke Naturforsker.

I Maanedsskriftets Februarhefte stod kun en Del af „Mogens", og man ventede med Spænding paa Resten, som kom i Martsheftet. Vilhelm Møller havde faaet Manuskriptet i bitte smaa Stykker, saadan afleverede Jacobsen ogsaa senere sine Arbejder.

I „Mogens" havde Jacobsen fundet sin egne, ejendommelige Prosastil. Naar han som Dreng og ganske ung fantaserede om at blive Digter, vidste han, at blev han Digter, vilde han skrive anderledes end alle andre, derfor den bevidste Stræben efter det manierede, som hans Kursusbestyrer stadig klager over i Vidnesbyrdene om hans danske Stile. I Prosastykkerne i Digtningen „En Kaktus springer ud", skrevet i Aarene 1868—1870, der-

iblandt den tidligere omtalte Fortælling „Udlændinge", famler han sig frem til Stilen i „Mogens". I Digtene bliver Jacobsen tidligst sig selv, i „Hervert Sperring" er Versene endnu almindelige, men i „En Kaktus springer ud" findes et saadant Stykke J. P. Jacobsensk Stilkunst som „En Arabesk" (Har du faret vild i dunkle Skove, kender du Pan?), og uden for denne Digtning, men fra samme Periode er det saavel fra Formens som fra Indholdets Side mærkelige Digt „Monomani" (Jeg er gal, men jeg kender mit Vanvid). Det synes dog, som om det først var i Halvfjerdsernes Begejstringstid, at Jacobsen rigtig fandt sig selv og begyndte at arbejde som den bevidste Kunstner. Han havde ved personlig Omgang med Georg og Edvard Brandes faaet Mod, thi „der skal Mod til at have Talent", som Georg Brandes engang har sagt. Nu skrev han Digte som „Nævner min Tanke dig" og „Det er Stævnemødets Time" med de dejlige Linjer:

„I en stor og gylden Stime
stryger Lyset fra min Lampe
over Haven, over Hegnet, over langt, langt bort."

„Grækenland" og „Kongens Øre er mæt af Tale" er fra samme Tid, ligeledes „Livsranken bugner fyldig sig og frodig", som er skrevet til en Vens Bryllup i Begyndelsen af 1873. Nu begyndte han ogsaa at læse sine Digte for sine litterære Venner, endogsaa før „Mogens" var offentliggjort, hidtil havde det kun været nogle faa Barndoms- og Ungdomsvenner, der havde stiftet Bekendtskab med hans litterære Arbejder. Det hændte paa denne Tid ikke saa sjældent, at Jacobsen, naar han ud paa Natten fulgtes hjem fra Studenterforeningen eller en Kafé med en Kammerat, fortalte, at han digtede, og ofte ind-

bød han Kammeraten til at gaa med hjem i Studiestræde for at høre hans digteriske Frembringelser. En saadan Aften var det, at han læste „En Arabesk" for Edvard Brandes. I Dr. Brandes' Fortale til de J. P. Jacobsenske Breve, han har udgivet, fortæller han, hvorledes han selv laa paa en Sofa og var temmelig søvnig og uoplagt til at høre paa Vennens Vers, medens Jacobsen ivrigt ledte et Manuskript frem og ængstelig, med usikker Stemme begyndte at læse: „Har du faret vild i dunkle Skove?" Men alt som han læste, blev Stemmen sikrere og smukkere og Edvard Brandes mere og mere opmærksom. Under Læsningen havde Brandes rejst sig op i Sofaen, og da Jacobsen var færdig, udbrød Vennen i største Forbauselse: „Men du er jo Digter!" hvortil Jacobsen svarede: „Ja, det ved jeg nok, og det har jeg altid vidst." Med en lignende Sikkerhed udtalte han sig om sit Digterkald ved en anden, mere oprømt Lejlighed. Han var sammen med Paul Kierkegaard indbudt til en lille Herremiddag i Malmø. Efter Bordet, da man sad ved et Glas svensk Punch, sprang Jacobsen op i Sofaen og holdt en Tale, som han sluttede med den overraskende Meddelelse: „Jeg er Digter, jeg er Fanden gale mig Digter!" hvilken Udtalelse applauderedes stærkt af de tilstedeværende Svenskere.

En anden Aften var det Sophus Bauditz, der var Gæst i det lille Værelse i Studiestræde. Jacobsen havde læst en Del Digte, og Bauditz var meget betaget af, hvad han havde hørt. Han fortæller derom, at da han gik hjem fra Jacobsen, var der nogle Ord, der blev ved at lyde i hans Øre som en skøn Musik, det var Linjen „Et rødgult Solblink over fjerne Rude" i Digtet „Nævner min Tanke dig".

Jacobsens daglige Liv var paa denne Tid meget regelmæssigt; han stod i Regelen først op Klokken tolv—et,

gik en Tur henad Totiden, som oftest gennem Strøget til det kgl. Bibliothek, hvor han enten hentede Bøger eller sad paa Læsesalen, beskæftiget med historiske Studier, Forarbejder til „Marie Grubbe". Han havde faaet fat paa Emnet ved at læse om hende, dels i Holbergs Epistler, dels i H. C. Andersens „Hønse-Grethe fortæller", og i Marts 1873 var han stærkt optaget af at gøre Studier. Fra Bibliotheket gik Vejen til Studenterforeningen, hvor Jacobsen spiste til Middag, derfra tilbage til Studiestræde, og først nu kom hans egentlige Arbejdstimer. Var han i Stemning dertil, kunde han sidde og drømme sig ind i en eller anden Situation, for bagefter at give den Udtryk i et Par Sætninger, som han omhyggelig formede og omdannede til de rette Ord var fundet, saa nedskrev han Resultatet paa smaa Lapper Papir, som han gemte, til han engang fik Brug for det skrevne i en Fortælling eller i et Digt. Eller han nedskrev en og anden lille Oplevelse fra Spadsereturen som f. Eks. denne: „Stakkels Fyr! han var løben løbsk fra Frue Kirke og helt ned i Studiestræde, da Kusken indhentede ham og vredt smed Pisken i Snavset og sagde: er du tosset, tror du jeg gider rende saadan efter dig? ..... Stakkels 8-aarige! at leve i Illusionen som Hest saa langt og saa blive revet ud af den. Stakkels Fyr! ydmyg og bedrøvet tog han Pisken op af Snavset." Hvor denne Beskrivelse er karakteristisk for Jacobsen. Han var en stor Børneven og gav sig gerne af med Børn.

Hvis han ikke skrev, læste han. Han dyrkede Skønlitteraturen som Studium, blandt andet læste han Bunker af engelske Dameromaner, han vilde studere, hvorledes Kvinden skrev og derigennem hendes Psykologi. Det var en umaadelig Mængde, Jacobsen kunde overkomme at faa

læst i et kort Tidsrum. Hvor energisk han læste, ses bedst af følgende Brudstykke af et Brev fra ham til Vilhelm Møller.

„Da jeg 16 Aar gammel kom til København, kendte jeg Wessel, Holberg, Ingemann, Oehlenschläger og Heiberg ud og ind og det meste af de øvrige Klassikere ogsaa, lige fra Tode, P. A. Heiberg til Bjørnstjerne Bjørnsons første Arbejder. De tyske Klassikere kendte jeg kun gennem den lille Duodez-Udgave, men i mit 18. Aar gjorde jeg Bekendtskab med hele Goethe, Schiller, Wieland og mange andre, 19 Aar gammel fandt jeg Shakespeare, kom godt ind i svensk Litteratur, og da jeg var blevet 20, i Søren Kierkegaard, Schack-Staffeldt, Feuerbach og Heine. Fra jeg var 20 til 23, satte jeg mig ind i Shakespeare paa Engelsk, Byron, Tennyson og andre, gjorde grundige Studier af Edda og Sagaerne, mest i Oversættelse, og af, hvad der ellers hører til den oldnordiske Litteratur, desuden læste jeg en Masse Folkesange og Folkeeventyrsamlinger fra alle Lande, Niebelungenlied og Kalevala. Sainte Beuve og Taine var jeg ogsaa blevet fortrolig med ..... Bibelen læste jeg ogsaa i disse Aar to Gange igennem."

Undertiden, antagelig i en tidligere Periode af Jacobsens Liv end den, der nu er Tale om, skrev han andres Digte af paa de sædvanlige Smaastumper Papir og skanderede Versene ved Siden af Afskriften; der findes i Jacobsens Efterladenskaber enkelte Afskrifter af Schack Staffeldts Digte og mange af Heines.

Jacobsen opholdt sig hjemme til Klokken ni, saa gik han gerne hen paa en Kafé paa Hjørnet af Nygade og Gammel Torv, hvor de unge vordende Forfattere af den nye Retning

holdt til, og som ogsaa en Tid lang var Skuespiller Høedts Tilflugtssted hver eneste Aften. Her blev man siddende, til Kaféen blev lukket, gik derefter hen til en Restaurant, der holdt længere aabent, og spadserede omsider hjem henad Morgenstunden.

Da Jacobsen var kommet ind i dette nye Liv, trak han sig mere og mere tilbage fra Vennerne fra Barndomsaarene og fra de fleste af dem fra Kursustiden. Der var egentlig kun een af dem, han til Stadighed omgikkes, den tidligere omtalte Maler Viggo Wørmer fra Hansted, Jacobsens gamle Legekammerat. Paavirket af Viggo Wørmer begyndte J. P. Jacobsen at interessere sig for Malerkunsten, og gik paa denne Tid, altid sammen med Wørmer, meget paa Malerisamlinger. Selv havde han stor Lyst til at tegne, de fleste af hans Manuskripter, ogsaa de allerførste, er overmalede med Pennetegninger: Hoveder med Hjelm eller Kongekrone, Munke eller fantastiske Menneskekroppe med Dyrehoveder. Han tegnede hyppigt Ansigter, som skulde være Illustrationer til det, han skrev. Paa Kladden til „Gurresange" findes saaledes flere Tegninger af Kong Volmer; Hervert Sperring, den „digterisk begavede Yngling", som skulde være Forfatteren til Herverts Sange, har han tegnet adskillige Steder. Karikaturtegninger gav han sig ogsaa i Lag med, der eksisterer en hel lille Bog fra Jacobsens Haand med saadanne Tegninger.

I Slutningen af Juni 1873 tog Jacobsen ud paa sin første store Udenlandsrejse; Turen gik til at begynde med fra København til Lübeck. Om denne Del af Rejsen fortæller han følgende i et Brev:

Lübeck, Søndag Morgen $^{26}/_{6}$ 73.

Kære Moder!

Saavidt er jeg kommen! Jeg gik fra København i Gaar Kl. $2^{1}/_{2}$ og havde en dejlig frisk Sejlads til Lübeck ..... Lübeck er en dejlig By, men jeg har ikke set stort til den endnu, da jeg kom Kl. 7, og den nu er 8 ..... Jeg rejser sammen med en Kandidat Fredericia, der bliver her i Dag, men i Aften gaar til Amsterdam, og derfra til Haag, hvor han skal studere Historie i Arkiverne. Jeg bliver sagtens her i Dag og i Morgen ..... Fortæl Fader, at jeg fik 200 Cigarer igennem toldfrit .....

Efter et Par Dages Ophold i Lübeck tager han til Berlin, hvor han bliver i fire Dage, han er ikke videre begejstret for Byen og klager over, at det er altfor dyrt at være der. „En Beuf faas ikke under halvfemte Mark. Sodavand med en Snaps Cognac i koster 7 Sgr. (30 Skilling dansk)," skriver han hjem. Den 2. Juli kommer han til Dresden, hvor han bliver „mildt fortvivlet" over ikke straks at træffe Edvard Brandes og Frue, som han havde ventet. Han er meget misfornøjet over, at man i den By er nødt til at gaa tidlig i Seng. I et Brev til Forældrene skriver han: „Jeg staar op Kl. 7 og gaar i Seng Kl. 11—$11^{1}/_{2}$, det er ikke med min gode Vilje, men jeg er nødt til det, Kl. $10^{1}/_{2}$ er næsten alt lukket og slukket i Dresden."

Medens han endnu opholder sig her, træffer han efter Aftale Georg og Edvard Brandes og slaar nu Følge med dem. Fra Dresden gøres nogle Udflugter til Sachsisk Schweiz, saa gaar Rejsen videre til Prag, derfra til Wien, hvor der er en Verdensudstilling, som ikke interesserer Jacobsen det fjerneste, saa til München over Salzburg og

Berchtesgaten, videre gennem Brixlegg til Innsbruck; her skilles Georg Brandes fra Selskabet, og de andre rejser til Trient. Jacobsens Rejsefæller fortæller, at Tyrols smukke Bjerglandskaber virkede for fremmedartet paa Jacobsen, til at han kunde nyde deres Skønhed paa samme Maade som de. Hans Breve fra denne Rejse er da ogsaa mærkelig lidt interessante, et Par af dem skal meddeles her.

Prag, 21. Juli 1873.

Kære Forældre!

Det er nu temmelig længe siden, I sidst fik Brev fra mig, og da var det fra Lübeck, derfra tog jeg til Berlin og var der tre, halvfjerde Dag, jeg var da endnu ikke rigtig vant til Rejsen og tog alting altfor ivrigt, løb fra Morgen til Aften, saa alt, men ikke alt længe nok. Byen var mig i det hele ikke hyggelig, først maatte jeg køre til fire Hoteller, inden jeg fandt et Sted, hvor jeg kunde bo, desuden syntes jeg alting saa saa luvslidt ud i Byen. — Nu kommer jeg pludselig i Tanker om, at jeg har skrevet, siden jeg var i Lübeck, det er utroligt, hvad man kan glemme paa Rejser, for der er saa uendeligt meget at huske paa. I Dresden var jeg fjorten Dage eller mere og er nu i Prag, en prægtig gammel By, jeg mærker, jeg er kommen Syden nær, paa alle Gadehjørner staar der Frugtsælgere med modne Æbler, Ferskener og Abrikoser. I Kirkerne er der 8—9 Altre, og Folk gaar ind fra Gaden med deres Torvekurve paa Armen eller deres Værktøj i Haanden, tegner sig et Kors i Ansigtet, naar de har dyppet deres Fingre i Vievandet, lægger sig paa Knæ for et af Altrene og gaar saa igen. I et Hjørne stod der en skidden Træstatue af Kristus, og jeg saa en tyk, fedtet Slagter gaa hen til den og kysse den paa Læggen, gøre Korsets

Tegn paa sig og saa gaa roligt ud igen til sin Kødbutik, At jeg fra Dresden har gjort en 4—5 Ture til det sachsiske Schweiz er en Selvfølge. I Overmorgen gaar jeg rimeligvis til Wien, hvor længe jeg bliver der, kommer an paa Priserne, men der skal forøvrigt ikke være saa dyrt, som man har antaget. Nu kun de hjerteligste Hilsener til eder alle, jeg vil hellere skrive kort og oftere, fortælle noget i Breve er kun halvgjort Arbejde, det gaar meget bedre mundtligt. Her er mageløst dejligt i Prag. Rejse det er Livet og Lykken.

Eders hengivne Søn

J. P. JACOBSEN.

Riva ved Gardasøen, 27. August 1873.

Kære Forældre!

Fra München (jeg begynder straks paa Sagen) tog jeg til Innsbruck, hvor jeg var tre Dage og kørte om fra det ene dejlige Sted til det andet. Som I ved, ligger det i Tyrol, men alligevel saa jeg ikke meget til den berømte Trioler Valts. Derimod saa jeg et af de verdensberømte Passionsskuespil. Det var i Brixlegg, 300 Skuespillere, alle Bønder fra Tyrol, opførte Kristi Lidelseshistorie, ligefra Indtoget i Jerusalem til Døden paa Korset og lidt til. Det varede fra Kl. $9^1/_2$—$12^1/_2$ Form. og fra $1^1/_2$—5 Eftm. Det var en lang Tragedie. Alt var med, Natten i Getsemane, Pilatus, der vadsker Hænder, Tornekroningen, Hudfletningen, Naglernes Indslaaen, Ordene paa Korset, Eddikesvampen osv. osv. — om det saa var det med at stikke ham i Siden, var det med, og der flød virkelig Blod og Vand. Fra Innsbrück tog jeg til Trient (ikke Triest, William kan finde det paa Kortet), der ligger i

italiensk Tyrol, men hører til Østrig. Her slap det Tyske op, de talte næsten alle Italiensk, hvad jeg egentlig ikke kan saa godt som Dansk. I Dag er jeg kørt fra Trient til Riva gennem en vidunderlig dejlig Egn, jeg kørte i Vogn, ikke paa Jernbane, og nu er jeg i Riva, den sidste Stump Østrig, lige oppe i Nordspidsen af Lago di Garda. Gardasøen ruller under mine Vinduer, det er umuligt at sige, hvad Farve dens Vand har, det ligner ligesaalidt Vesterhavet eller Limfjorden, som det Vand, man drikker, ligner det Vand, man blaaner Tøj i — vidunderlig dejlig er den, nu ved jeg hvad den ligner, den er lige saa vidunderlig blaagrøn som Himlen paa Maler Neves Billeder. Vinrankerne hænger fulde af Druer, og de er lige saa almindelige som Kartofler i Thy. Laurbær og Cypresser, Abrikostræer, Oliventræer imellem hinanden, Figentræer langs med Vejene, men de er ikke modne endnu. Nerierne gror i Friland 3 Gange saa høje som jeg og er ganske røde af Blomster, Korn ses her ikke, her dyrkes kun Majs og Hirse. Jeg har staaet et Øjeblik ved mit Vindue og set op ad Bjergene og henad Søen, Solen er taget af, Klokken er fire, det er atter muligt at vove sig ud .....

Eders

J. P. JACOBSEN.

„Det lille Riva ved Gardasøens Bredder" har Jacobsen skildret i „Niels Lyhne". I det Hotel, hvor Jacobsen lader Niels bo, boede han og hans Rejsefæller. Fra Riva, „det dejlige Riva", skriver han i et Brev, rejste han og hans Ledsagere til Brescia, dernæst gennem Verona, Mantua, Bergamo, Milano og Orentona til Venedig, hvortil de naaede engang i September. Paa denne Del af Rejsen

havde Jacobsen med største Iver studeret italiensk Malerkunst og Arkitektur. Han skrev Katalog over de Billeder, han havde set, og anskaffede sig saavidt mulig Gengivelser af de bedste.

I Venedig fik Jacobsen et stærkt, men forbigaaende Ildebefindende; Rejsen fortsattes over Bologna, Ravenna og Pavena til Florens. Her skete det, at han til stor Ængstelse for sig selv og sine Rejsefæller en Morgen spyttede Blod. Da den første Forskrækkelse var overstaaet, vilde Jacobsen ikke høre Tale om, at han var syg, han nævnede det end ikke i sine Breve til Hjemmet; men han havde tabt Lysten til at rejse videre. Han havde haft Planer om at tage til Rom og Neapel, men nu vilde han „hjem, hjem til Thy". Han angiver som Grund overfor Forældrene, at han bruger for mange Penge til denne Rejse.

„Desuden," skriver han, „vil jeg hellere tage Rom og Neapel og, hvad der ellers mangler hernede, en anden Gang, naar jeg ikke i Forvejen er saa struttende fuld af Indtryk, og jeg vil til den Tid have bearbejdet de Kundskaber, jeg nu har samlet mig. Og endelig er jeg en lille Smule træt af at rejse, jeg trænger til at sidde stille, og jeg længes efter at sidde i Ro og skrive oppe i Gæstekammeret om Dagen og sidde og passiare med eder om Aftenen i Spisestuen."

Denne pludselige Hjemve, som skriver sig fra hans Sygdom, kommer ogsaa stærkt til Orde i et Brev til Fru Emilie Brandes, Brødrene Brandes' Moder, dat. Florens d. 3—10—1873, hvor han blandt andet skriver: „Jeg havde ikke troet det muligt, men det er sket, saa det er udenfor al Tvivl. Det nemlig, at jeg efter tre Maaneders Forløb skulde kunne blive træt af at rejse, saa træt, at den Tanke, at sidde stille ved et Skrivebord i Thisted

kommer i stærke Farver og gyldent Lys, medens det at sejle paa Napolibugten halvvejs synes mig en temmelig fortrædelig Ting. Jeg er derfor bleven i Florens og vil hjem i Morgen eller i Overmorgen lige til Thistéd, hvor to-tre Maaneders stille Arbejde forhaabentlig vil fremme Marie Grubbe til hendes Livs salige Endeligt, med mindre jeg til den Tid ganske skulde have glemt at skrive."

I Oktober 1873 rejste Jacobsen over München, Nürnberg, Cassel og Hamburg hjem til sin Fødeby.

V. KAMPEN FOR LIVET

Men paa hin Fangemurs anden Side
ligger en Verden, jeg ej har set
og ej har traadt,
og i den gaar nu Døden,
og ved Muren vil han møde mig.
. . . . . .
Men jeg vil ikke Døden, vil jeg!
Min Sjæl skal skælve bort
som en Hules forvirrede Ekko,
og han vil druge den til sig
i et stærkt fuldt tonende Drøn!

(J. P. Jacobsen.)

J. P. JACOBSEN var rejst ud for videre at uddanne sig til sin Digtergerning; ogsaa før Rejsen havde han bevidst arbejdet paa sin Uddannelse, ved at læse de andres Værker. Shakespeare, Beyle, Sainte Beuve og H. C. Andersen betragtede han som sine Læremestre. Han havde nydt Rejsen, saa han kunde udbryde: „At rejse det er Livet og Lykken!" Han syntes, han havde lært saa meget og var blevet saa „struttende fuld af Indtryk", at han rigtig kunde arbejde, nu skulde „Marie Grubbe" fuldendes, Planer om andre Storværker realiseres. Saa kom Sygdommen, Rejsen blev afbrudt, og det var en dødsmærket Mand, der vendte tilbage til Thisted. Han kom straks under Lægebehandling. Efter en Maaneds Forløb skrev Lægen i en Erklæring om sin Patients Sygdom blandt andet: „Da Hr. Jacobsen i Efteraaret kom tilbage til Thisted efter sin Rejse i Udlandet, var hans Tilstand i høj Grad foruroligende. Han var afmagret i yderste Grad, var kortaandet, hostede, led af Nattesved i højeste Grad, der

var betydelig Hæshed til Stede og ved Stethoskopien iagttoges en Fortættelse af højre Lungespids samt en Caverne." Iøvrigt mente Lægen, at Jacobsen vilde kunne leve et Par Aar, han var den Gang kun 26 Aar. „Men jeg vil ikke Døden, vil jeg!" havde han skrevet i et af sine tidligste Ungdomsdigte. Han *vilde* ikke dø, Resten af hans Liv blev een eneste Kamp mod Døden eller snarere Flygten fra den „Fangemur", han ikke vilde komme nær. I de følgende Aar skiftede han stadig Opholdssted, og næsten hver Gang var det en Flugt, indtil han til sidst forstod, at nu nyttede det ikke længere. Døden vilde naa ham, hvor han end flygtede hen. Saa tog han Afsked med sine Venner og rejste hjem for at være hos sin Moder, naar den „sidste store Time" kom.

I de elleve Aar, den syge Digter kæmpede for at bjerge Livet, skrev han de Værker, der vil staa som Monumenter i dansk Litteratur. Men han skrev uhyre langsomt og afbrudt, kunde være Timer om at forme en Sætning, og i lange Tider var han fuldstændig ude af Stand til at skrive.

I Digtet „Tog Bølgen Land", hvoraf Slutningen, saavidt vides, er skrevet i hans første Sygdomsaar, staar der:

„Hvorfor leve, naar vi dog skal dø?
Hvorfor kæmpe, naar vi ved, at Sværdet
dog skal vristes af vor Haand en Gang?
Hvortil disse Baal af Kval og Smærte:
Tusend Timers Liv i langsom Liden,
langsom Løben ud i Dødens Liden?"

„Tusend Timers Liden, langsom Løben ud i Dødens Liden", det handler J. P. Jacobsens Digtning efter 1873 om. Naturmennesket Mogens er veget for Drømmeren. Niels i „Niels Lyhne", og Henning i „Et Skud i Taagen" drøm-

mer som Mogens ogsaa drømte, men de er ikke unge som han. Ungdommen er forsvundet fra Jacobsens Bøger.

Som man ser af Lægens Erklæring, var Jacobsens Sygdom straks efter dens Udbrud meget alvorlig. Moderen plejede ham paa det omhyggeligste, men Faderen, som selv i sin Ungdom havde været angrebet paa den ene Lunge og ikke taget noget videre Hensyn til det, betragtede vist nærmest denne Plejen som Kæleri og Sønnens lange Ophold i Hjemmet som Hang til Dovenskab. Jacobsen selv tog alle mulige Hensyn til sit Helbred, gik tidlig i Seng, hvad der var ham en stor Plage, røg kun een Pibe om Dagen, han elskede at ryge og syntes især, det var haardt, at Cigarer var forbuden Frugt, gik ensomme Ture langs Limfjordsstranden, ogsaa det var ham en Byrde. I et Brev fra 9. December 1873 skriver han til Fru Agnes Møller (den Gang gift med Vilh. Møller): „Min Tid er optaget af meget lidt interessante Beskæftigelser: 1) at gaa Ture, jeg ved intet mere kedsommeligt, 2) at læse Physiologi og daarlige Romaner, 3) at spille Skærvinsel og Whist, 4) at være gnaven. Ved Siden heraf lever jeg i lykkelig Uvidenhed om hvadsomhelst Nyt — indenlandsk og udenlandsk — Litteratur og alt andet."

Han var straks begyndt paa en Fedekur, og allerede i December kunde han meddele sine Venner i København, at han havde taget $13^1/_2$ Pd. paa. Men Hosten kunde han ikke komme af med, og stakaandet og træt blev han ved at være. Han kedede sig frygteligt i Thisted og erklærede, at han blev dum af at leve i den By, rent galt blev det, da Broderen William skulde være Soldat i Aalborg. Jacobsen savnede ham meget og klagede stadig sin Nød i Breve til ham. I Maj skriver han, at nu da Broderen er rejst, er alt saa trist, og at han som Erstatning for Wil-

liams Selskab har sendt Bud til København efter sit Mikroskop. Mikroskopet fik han ikke brugt, han arbejdede i det hele saa godt som slet ikke i det Aar, han var hjemme. I Juni 74 skriver han til Edvard Brandes, at han arbejder langsomt med „Marie Grubbe" og haaber at blive færdig sidst i August for saa at tage fat paa et stort populært Værk om Danmarks Planteverden; men hans Optegnelser om, hvor og naar han har skrevet de forskellige Afsnit af „Marie Grubbe", viser, at han neppe har skrevet een Sætning af Bogen under dette Ophold i Thisted.

Muligvis er nogle af Digtene eller Dele af dem fra 1874 skrevet paa denne Tid. Det før citerede Brudstykke af „Tog Bølgen Land" og det lille vemodige Digt „Liglagner i Festons omkring mit Billed" harmonerer jo godt med den Stemning, der kommer til Orde i flere af Brevene fra denne første Sygdomsperiode, især i de Breve, der ikke er skrevet til litterære Venner. Jacobsen har mange Gange udtalt, at han ikke var rigtig sig selv, naar han skrev til disse Venner, for, som han sagde, Brevene vilde blive gemt og maaske en Gang blive offentliggjort. Derimod skulde man antage, at Digte som „Løft de klingre Glaspokaler" og „Silkesko over gylden Læst", som ogsaa menes at være fra 74, er skrevet, efter at Jacobsen var kommet tilbage til sit elskede København. Medens han om Sommeren endnu var i Thisted, tilbragte han den største Del af Dagen ude i den lille Strandhave, der var foran Huset, siddende i Lysthuset med en Bog eller liggende i en Hængekøje i Solskinnet.

Han havde, siden Broderen var rejst, med stor Iver kastet sig over Bøgerne i det stedlige Bibliothek. „Jeg fortsætter din Virksomhed i Retning af at læse Norden-

tofts Lejebibliotek igennem", skriver han til William Jacobsen.

Længslerne efter København bliver stadig stærkere hos ham, alt som Helbredet bliver bedre, og da han i August Maaned hører, at Brødrene Brandes' Plan om et nyt Tidsskrift, „Det nittende Aarhundrede", nu skal virkeliggøres, faar han endmere Lyst til at komme til Hovedstaden og være med i Kampen for det nye. Han er begejstret for det planlagte Tidsskrift og giver Løfte om, at Redaktørerne maa regne med ham som en af Bladets ivrigste Medarbejdere, naar han først kommer til København. Med stor Glæde sender han den 30. August det af „Marie Grubbe", han har haft liggende færdigt før Udenlandsrejsen, til Edvard Brandes til Brug for „Det nittende Aarhundrede", og i Oktoberheftet kunde man læse de to første Kapitler af den berømte Roman under Titel: „Af Marie Grubbes Barndom". Den 2. September slog endelig Timen, da han kunde slippe bort fra sit Fangehul. Hverken han selv eller de københavnske Venner havde, den Gang han rejste hjem, troet, at Adskillelsen skulde vare saa længe; som han længtes efter dem, længtes de efter ham, saa Glæden var gensidig, da han forholdsvis rask vendte tilbage til København.

Han kom atter til at bo i Pensionatet i Studiestræde, kom, som han skrev hjem, til at sidde i den samme Stue, paa den samme Stol, ved det samme Skrivebord; men han arbejder ikke, som før han rejste, han kan foreløbig slet ikke faa Tid, forklarer han. Han maa ud at se paa Byen, som har forandret sig meget siden sidst, og han skal til Middage hos Vennerne, har i det hele meget travlt og er henrykt over at være kommet til Hovedstaden; naar han nu kommer lidt i Ro, skal han rigtig skrive løs.

Saaledes gaar det meste af September for ham, hvad han foretager sig Resten af Aaret, fortæller han selv i de to følgende Breve til William Jacobsen, som stadig er Soldat i Aalborg.

København $^{0}/_{10}$ 74.

Kære Broder!

Jeg haaber da, du varer dig for at blive længere i Aalborg, end det er nødvendigt, og snart kan drage til Thisted; for herover ser du vel ikke. Jeg har en Del travlt med Korrekturlæsning paa den evindelige Darwin, som den Bogtrykker aldrig bliver færdig med. Min Romans første to Kapitler har jeg ladet trykke i Brødrene Brandes' nye Tidsskrift: „Det nittende Aarhundrede", som du selv maa se at faa fat paa, om du vil læse dem; thi jeg har kun eet Eksemplar; men du kan jo ogsaa vente, til Romanen bliver færdig, hvilket vil vare længe destoværre. Jeg gaar ellers og roder i gamle Adelsbreve og Selvbiographier og Dagbøger osv. for at komme Tiden noget nærmere paa Livet, den foregaar nemlig i det 17de Aarhundrede. Forleden var jeg ude hos Margrethe Hundahl og traf der Manden og Frk. S. M. Fru X traf jeg paa Gaden i Gaar, og hun lod til at være vred over, at jeg ikke havde været ude hos hende, men det faar nu være, jeg kan ikke visitere alle gamle Thistedboere. Forøvrigt har jeg det godt, sover med aabent Vindue hver Nat og drikker 6 halve Bajere hver Dag, da jeg jo ikke kan faa saa meget Mælk her som hjemme. Guderne befri dig fra den Ære at blive Underofficer og indgyde dig den snilde Tanke at sende mig et Par Ord med næste Post.

Din

J. P. Jacobsen.

som sædvanlig Studiestræde 18.

København $^{24}/_{12}$ 1874.

Kære Broder!

Glædelig Jul! Du er vel hos J. Juleaften! hvorfor kan du ikke komme hjem? vil de Brandidioter ikke give dig Permission? Her er ikke mere nyt end bag paa min Haand — Frost den ene Dag — Tø — den anden. Hvem der sad Fanden i Vold ved Genfersøen eller saadan et Sted i denne nedrige Vintertid. Jeg spekulerer stadig paa at rejse, men det bliver ved Spekulationen. Dersom Vorherre vilde gøre sig gode Venner med mig, skulde han lade mig vinde det store Lod i Lotteriet. Naar er du færdig med det Soldater-Vaas?

Jeg sidder her ganske stille og skriver ved Siden af et Glas Banco — saa nu drak jeg din Skaal. Juleaften skal jeg være hos Grosserer Brandes, Nytaarsaften hos Edv. Brandes. Jeg har skrevet en lille Novelle: „Et Skud i Taagen", den bliver trykt med det første. Viggo [Wørmer] er rejst til Mentona ved Middelhavet (Bugten ved Genova) og bliver der i Vinter, han var meget hæs, da jeg talte med ham sidst, og svor paa, at han kun havde een Lunge.

Jeg skal hilse dig fra Edv. Brandes, han var her i dette Øjeblik.

Og nu god Nat.

Din

J. P. JACOBSEN.

Skriv snarest.

J. P. J.

I Foraaret 1875 tænker Jacobsen paa at udgive en Digtsamling og forhandler med det gyldendalske Forlag om Udgivelsen, som dog ikke bliver til noget; derimod slut-

ter han i Marts Kontrakt med Kancelliraad Hegel om Udgivelsen af „Marie Grubbe". Hegel overtager Forlaget af Bogen blandt andet paa Betingelse af, at den er færdig til Trykning i August eller senest September samme Aar. Hvor velkommen denne Kontrakt var, ses af det følgende Brev.

København 9. April 1875.

Kære Forældre!

Af hosliggende Breve vil I kunne se, hvad jeg bestiller, og hvad jeg lever af, men da jeg begyndte at leve herovre paa egen Regning, var det med nogen Gæld, og førend jeg ret havde Kraft til at tage fat, og hvis jeg derfor skal kunne indlade mig paa den hosliggende fordelagtige Kontrakt, maa jeg have 60 Rigsdaler til at klare mig for Resten af Gælden, for at jeg alene kan henvende min Opmærksomhed paa det i Kontrakten omtalte Arbejde. I maa derfor, saasnart I modtager dette Brev, sende mig 60 Rigsdaler, men ikke det mindste mindre, og jeg skal virkelig ikke bede om en Skilling mere, ligesom det ogsaa er det første, jeg faar i Aar. Men send dem endelig og send dem straks, thi jeg skal have Pengene inden den 13., og skal jeg laane hos Aagerkarle, bliver de 60 let til 120 eller mere.

Min Adresse er nu: Bredgade 10, 3. Sal.

Frøken Zoffman flytter til Hirschholm om et Par Dage, jeg flyttede i Gaar og pakkede ind min Fødselsdag, saa jeg har haft travlt nok. Mit Værelse er meget hyggeligt, men der er saa nedrig mange Trapper. Det er ogsaa en net Pris, jeg betaler, 14 Rigsdaler for Værelset alene. Mange Tak for de prægtige Skjorter, for Strømper og Lommetørklæder.

Onkel har jeg talt med, vi skal en Dag ud i den nye botaniske Have. Send mig nu de omtalte 60 Rigsdaler, jeg skal af med dem den 13., saa I maa endelig sende straks.

Eders hengivne Søn

J. P. JACOBSEN.

Send mig Kancelliraad Hegels Breve tilbage, da de har samme Betydning som en Kontrakt.

J. P. J.

Redaktør Vilhelm Møller, som Jacobsen havde lært at kende i Studenterforeningen, var forlængst blevet gift, og han og hans unge intelligente Hustru dannede et Hjem, hvor den nye Tids Skønaander gerne mødtes. Her kom Holger Drachmann og den straalende smukke Fru Belli, Vennernes Navn til Drachmanns purunge Hustru, senere ogsaa Sophus og Ida Schandorph. J. P. Jacobsen hørte til Husets nærmeste Venner, kom der tiere og følte sig mere hjemme end de andre. I „Oasen i Peder Skramsgade", saaledes betegnede Jacobsen engang spøgende Vilhelm Møllers Hjem, kunde man ogsaa træffe „en bleg, spinkel Skikkelse med høje, blanke Tindinger, et stort Skæg, vandklare, drømmende Øjne under buskede Bryn — i en tyndslidt Dragt, med en spillende Diamantring paa den hvide, velplejede Haand". Han var Farmaceut af Fag, deklamerede altid, især Byron og Heine, havde en Svaghed for Genier, navnlig hvis de var Digtere. En lille Tid overvældede han Jacobsen med sin Kærlighed, men hans store Forelskelse var og blev Drachmann. Da Digteren til sidst blev ked af ham, tog han sig af Dage. I „Forskrevet" er han blevet til Ulf Brynjulfsens Skygge.

I Sommeren 1875 laa Vilhelm Møllers paa Landet i Humlebæk, de havde lejet sig ind i et lille Hus, hvis Have stødte op til Humlebækken. J. P. Jacobsen vår med Møllers ude at se paa Stedet, før de lejede, og blev saa indtaget i Huset og Omgivelserne, at det blev bestemt, at Jacobsen ogsaa skulde bo der for Sommeren og have to Værelser af Møllers Lejlighed.

Det blev en af Jacobsens bedste Somre; han kunde arbejde, og en stor Del af „Marie Grubbe" blev skrevet. Adspredelser var der ikke mange af, men dem, der var, nød han af fuldt Hjerte. Ligeoverfor Huset var der en Kroketplads, hvor han og Møllers i Selskab med Michael og Vilhelm Wiehes Broder, Skuespilleren Johan Wiehe, tilbragte det meste af Dagen. Spillede man ikke Kroket, gik man Tur, ikke for langt, hvis Jacobsen skulde bestemme det, helst ikke længere end til nogle Skrænter, der laa lige i Nærheden af Huset, som Jacobsen kaldte „Kamelendal". Her var en Bænk, hvorfra man havde Udsigt over Øresund, Jacobsen elskede at opholde sig der. Stor Fornøjelse havde han og Vilhelm Møller af at sidde i Lysthuset ved Humlebækken om Aftenen og faa sig en Toddy sammen med Sadelmager Warner, som ejede Huset. Warner var en pudsig gammel Fyr, som Jacobsen havde sin Morskab med. Han og Warner havde altid noget sammen, undertiden lavede de Fyrværkerisager, hvilket Jacobsen var dreven i fra Drengeaarene, om Aftenen fyrede de saa det hele af i Haven til de andres Forbavselse. En anden Aftenfornøjelse, ogsaa et af Jacobsens Paafund, var at ro ud paa Sundet i Maaneskin. Men kom der Fremmede paa Aftenbesøg, Johan Wiehe og Frue, den deklamerende Farmaceut eller en sjelden Gang Carl Price, blev man hjemme i Haven; saa læste

Jacobsen højt af sit Manuskript, især holdt han af at læse den første halve Snes Sider af „Marie Grubbe". Dvælende, ligesom kærtegnende læste han Lysthusscenen, hvor den fjortenaarige Marie sidder med Blomsterne paa Bordet foran sig og pludselig stryger Ærmerne op og lægger „de nøgne Arme ned i Rosernes milde, fugtige Kølighed".

En lille Forstyrrelse i Ferieglæderne indtraf, da Jacobsen en Dag, der var planlagt en Tur til et Sommermarked i Helsingborg, fik en lettere Blodstyrtning. Hans Ildebefindende gik dog hurtig over, og han vilde absolut med paa Turen og befandt sig ogsaa ret godt derved.

I September flyttede Vilhelm Møllers ind fra Landet, og J. P. Jacobsen rejste hjem til Thisted, for at han i Ro kunde fuldende sin Roman, som skulde have været færdig for længe siden. Han samler nu hele sin Interesse om Bogen, læser Molbechs Ordbog igennem for at finde gamle kærnefulde Ord og laver sig en lang Liste,*) studerer Leonora Christinas „Jammersmindet" som Tidsbillede fra det syttende Aarhundrede, det sidste til Opbyggelse for hele Familien, idet han læser Bogen højt om Aftenen. Eller han har travlt med at lære at spille Styrvolt. „Jeg er nu snart en uddannet Styrvoltspiller, hvilket kommer mig meget tilpas, da jeg skal have et Styrvoltparti i et af de senere Kapitler i M. Grubbe", skriver han i et Brev.

Selv fortæller Jacobsen om sit Arbejde i Breve til Fruerne Agnes Møller og Emilie Brandes.

*) Den bestaar af 36 Spalter af alfabetisk ordnede Ord og Udtryk. Samlingen findes i et endnu bevaret Kollegiehefte.

Thisted, $^{20}/_{1}$ 76.

Kære Fru Møller!

Mange Tak for Deres venlige Brev; jeg indrømmer alt muligt om min Syndighed i at skrive, men hvad skal jeg ulykkelige skrive om herfra Thisted; thi jeg følger aldeles ikke med, jeg spadserer og skriver, det er det hele. Marie Grubbe er gaaet godt frem, siden De sidst saa noget til hende, men bliver, som er meget beklageligt, mere og mere uelskværdig. — — — — — De siger, De har det kedeligt i Vinter, da kan De tro, jeg morer mig; op Kl. 10. En Tur ud ad en Landevej paa $^{1}/_{2}$ Mil, Middag, Marie Grubbe, skrive til Aften —, Whist en deux med den gamle Grosserer, Toddy, i Seng, en halv Potte Mælk og nogle Sider i Molbechs Ordbog, Rises Arkiv eller Allens: Nordiske Rigers Historie siden Christian II. Men nu kommer Foraaret jo snarligt, saa har jeg da Haven at more mig med ..... Jeg ser nu, jeg har overgaaet mig selv og skriver paa den tredie Side, det er bedst, jeg standser.

Deres

J. P. JACOBSEN.

Thisted, $^{20}/_{3}$ 76.

(Til Fru Brandes)

..... Saa er De saa god at spørge til Marie Grubbe, og jeg maa mismodigt berette, at det er det langsommeligste og uomgængeligste Fruentimmer, der kan gaa i et Par Sko med Rosetter paa. Jeg ved ikke alt det onde, jeg vil sige om hende, hvordan hun pludselig bliver stædig og ikke vil gaa af Pletten, og hvordan hun engang imellem hele Timer kan tygge paa en Replik og endda ikke faa den sagt, men saa bliver jeg forsonligere stemt

og giver hendes Ungdom Skylden og haaber paa, at hun ligesom hun bliver ældre og skal blive stadigere og mindre lunefuld. x

Helbredet er saa godt i Begyndelsen af Sommeren 1876, at Jacobsen kan foretage længere Udflugter, blandt andet Vesterhavsture. I Maj er han meget optaget af sin Have, Strandhaven, som nu er overladt ham til Arv og Eje. „Jeg er Gartner, alt hvad jeg kan, og engang imellem Forfatter, og det gaar næsten lige langsomt med mine Planter og min Bog," siger han.

I Juli er han naaet saa vidt med Bogen, at han kan sende 10. Kapitel til Forlaget. Allerede i Februar var Hegel begyndt at spørge efter Slutningen af Manuskriptet, og nu i Juli kommer der en alvorlig Forespørgsel fra Kancelliraaden, om naar han med Sikkerhed kan vente Slutningen. Saa begynder Jacobsen at blive „rasende flittig"; i et Brev af 27. September 76 fortæller han Fru Møller om al den Energi, der udfoldes i Anledning af „Marie Grubbe":

Jeg er rasende flittig. Græbe trykker i den ene Ende af min Bog, og jeg skriver i den anden, saa jeg er under Pres, og det er virkelig af disse Omstændigheder, at det afhænger, at jeg ikke før har besvaret Deres Brev; jeg har allerede læst Korrektur paa 3die Ark og venter om et Øjeblik at se det 4de komme ind ad Døren. De maa fortælle Møller, at jeg har meget Besvær (herved menes der ikke en Opfordring til ham til at hjælpe) med Korrekturen; thi jeg er ved at forfatte mig en Retskrivningsordbog, en skøn Blanding af det nye Grundtvigske og det gamle. Mine Havearbejder er nu tilende, og min Avl har været ret god; jeg har nu ikke andet at bestille end

at skrive, men det er jo ogsaa nok, mere end nok. At jeg i dette Efteraar har været en Del plaget med Hoste er ikke morsomt, men Herregud — naa, nu faar jeg jo Vinteren, og det plejer at være min bedste Tid. Jeg er bange for, at mit Skrammel er Dem til Ulejlighed, men saa maa De lade mig det vide*); thi endnu kommer ikke Ormen hin Lange. En Buket af Hilsener.

Deres
J. P. JACOBSEN.

E. S. Møller vil kunne se paa min Skrift, at jeg er flittig.

I November sender Jacobsen en Del af sit Manuskript til Georg Brandes, som i sin Tak for det tilsendte ivrigt opfordrer ham til at skrive løs paa Bogen. Der er endnu et Par Ægteskaber tilbage, ogsaa dem maa vi have, siger Brandes, og Brevet slutter med de særdeles smigrende og opmuntrende Ord:

„Hav Tak for hver en Scene i og for sig, men særlig for Samtalen om de Melankoliskes geheime Compagni, for Scenen, hvor den døende Ulrik Christian knækker sin Kaarde og raaber Pardon, for hele Daniel Knopf, for Beskrivelsen af Stig Høg. O, Mand, De er stor, De er noget af Keats, lidt af Flaubert og noget af Swinburne i een Person, det vil sige, alt dette er noget af Dem."

I Slutningen af November og de første Dage af December fuldendte Jacobsen sin store Roman.

„Og det begav sig den 4de om Aftenen i et forrygende Vejr, at jeg bragte de sidste Blade af Marie Grubbe paa Postkontoret. At tænke sig, at jeg er bleven færdig! Dog ved jeg endnu ikke, om den kommer til Jul, da jeg endnu

*) Møllers opbevarede Jacobsens Sager, naar han ikke selv var i Byen.

ingen Korrektur har modtaget. Gud forlade Hegel og Græbe, hvis den ikke kommer," skriver han den 6. til Vilhelm Møller. Bogen kom før Jul, allerede den 15.; den 24. var den udsolgt, og den 28. meddelte Hegel i et Brev til Jacobsen, at han vilde „vove at trykke et nyt Oplag".

I Jacobsens eget Eksemplar af „Fru Marie Grubbe" har han nedskrevet følgende oplysende Bemærkninger paa Bindet:

Begyndt før Februar 1873, maaske sidst i 72
Henlagt September 1874
Genoptaget Februar 1875
Sluttet 4. December 1876
Udkommet 15. December 1876
Udsolgt 24. December 1876
Andet Oplag 16. Februar 1877

Tysk Oversættelse Januar 1878 (A. Strodtmann)
Svensk Oversættelse Januar 1878 (R. Bergstrøm)

Første Oplag 1275 Kroner (1250 Eksemplarer)
Andet Oplag 1275 Kroner (1500 Eksemplarer)
Svensk Oversættelse 525

Side 1—38 incl. skrevet i Studiestræde 18, 2. S.
„ 39—60 Bredgade 10.
„ 60—81 Humlebæk.
„ 82—Slutning Thisted. Fra Medio September 75—4. December 76.
(Langt den overvejende Del efter April 76).

„Marie Grubbe" blev en Succes. Dagbladene bragte lange rosende Anmeldelser, mest begejstret var „Morgen-

bladet", som sluttede med den Erklæring om Bogen: „Saalænge dansk Litteratur bestaar, vil dens Plads være sikret."

Selv Modstanderne af den nye Tids Aand maatte indrømme, at det var en god Bog; endogsaa Kristian Mantzius overgav sig, „bedste Bog — efter Hostrup!" erklærede han og læste tre Gange op af „Marie Grubbe", første Gang den pragtfulde dramatiske Scene ved Ulrik Christian Gyldenløves Dødsleje, især med denne Scene gjorde han Lykke.

En enkelt nedsættende Røst hørtes dog ogsaa, blandt andet er en Anmelder i „Göteborgs Handels Tidning" meget forarget: „Det är just det som gör dette profstycke på den materialistiska skolans romantik med disse talangfullt utförda, men i grund och botten för et rent sinne motbjudande utsväfninger på det sensualistiska drömeriets område til en bok, som står ännu lägre i sedligt än i estetisk hänseende."

Under alt dette sad Jacobsen indesneet i Thisted og længtes efter Aviser med Anmeldelser. Den 20. December skriver han til Vilhelm Møller: „Ikke en Avis, ikke et Brev eller en Pakke er kommen til Byen i Dag eller vil kunne komme de 3 første Dage, ligesaa lidt som dette Brev vil kunne afsendes. Og saa at vide, at der i Dagbladet og Telegrafen staar en Anmeldelse om Ens første Bog; — har jeg ikke Grund til at smile haanligt, naar salig Tantalus kommer mig i Tanker."

Først Juleaften fik Jacobsen Post, og samtidig modtog han et Telegram, der meldte, at Bogen var udsolgt; han var højst overrasket. „Jeg sidder i en stille Forbavselse som en Mand, der ganske uventet finder sig selv gaaende

til Vejrs i en Luftballon," skrev han den 25. December.

„Marie Grubbe" bragte atter J. P. Jacobsen i Forbindelse med hans Barndomsveninde. Da han i Begyndelsen af Halvfjerdserne havde faaet nye Venner, der ikke kunde harmonere med hans Barndomskammerater, og han trak sig tilbage fra disse sidste, kom han ogsaa mere og mere sjældent hos Familien Michelsen, i hvis Hjem han tidligere var gaaet ud og ind som i sit eget; men nu havde han sendt sin Roman til Anna. I Februar 77 skriver hun et Brev til ham og takker for Bogen. Brevet er stærkt religiøst, hun bebrejder ham, at han lader Marie Grubbe unddrage sig Gud. „Hvorfor unddrager hun sig Gud, hun savner ham; thi hun spørger?" Det er et vemodigt Brev, som lader ane, at de to Venner er kommet langt fra hinanden. Det slutter med et Lev vel, og det blev da ogsaa det sidste Brev, Jacobsen modtog fra hendes Haand. Hun havde fra Barn været svagelig, havde haft Hang til religiøse Grublerier, var ofte meget tungsindig og blev tilsidst sygelig melankolsk. I September 78 skrev hendes Moder til Jacobsen for i Datterens Navn at takke for et Brev, han havde sendt hende, i Moderens Brev hedder det: „Du er ikke stærk, saa vil du forstaa, hvor tungt det er, at Anna er blevet en saadan Stakkel, hun kan intet foretage sig, ikke læse, ikke skrive, ikke sy, hendes meste Gang er fra Sofaen til Sengen." Nogle faa Maaneder efter brød den Sindssyge, som længe havde luret paa hende, ud, og hun blev indlagt paa en Sindssygeanstalt. Dette gjorde et dybt Indtryk paa Jacobsen. Han bebrejdede i et (anonymt) Brev Moderen, at hun havde fjernet Datteren fra Hjemmet, og vilde efter den Tid ikke komme i hendes Hus mere.

I Slutningen af 1874 var Jacobsen begyndt paa en moderne Fortælling: men ikke en Roman om Samtiden. Jacobsen siger selv, at Bogen helt er tænkt mellem 30 og 64 — og et andet Sted, at den egentlig skulde have heddet „en Roman om dem før os." I 1874 havde han kun skrevet en 3—4 Sider. Saa havde han lagt det hele til Side og halvvejs glemt det; men da „Marie Grubbe" var fuldendt, vilde han med det samme tage fat paa noget nyt, og endnu før Bogen var udkommet, skrev han til Vilhelm Møller: „Jeg begynder straks paa en ny Bog og vil derfor bede dig sende mig nogle Blade Manuskript, der, hvis jeg ikke fejler, ligger i mit Klædeskab, Papir som dette, hvorpaa jeg skriver. Begyndelsesord: Hun havde Blidernes sorte, straalende Øjne." Møllers kunde intet Manuskript finde, og efter nogen Skriven frem og tilbage og megen Leden erklærede Møller, at han ikke kunde finde „Spor af Blider"; omsider kom Manuskriptet dog for Dagens Lys, og Jacobsen begyndte at arbejde videre. Denne Bog skulde handle om Fritænkere, om dem, for hvem det havde vist sig, „at denne Fritænkning ikke var saa let at komme igennem Verden med, og at den var i Vejen baade for ens Karriere, ens Talent, Stilling og Venskabsforbindelser ..... at man var henvist til sig selv i en afskrækkende Grad, at man i det hele taget havde faaet en Frihed, der var tung at bære," om dem, der „beklippede deres Fritænkning og blev kun fritænkerske i uvæsentlige Punkter," og om dem, „der ærligt søgte at holde ud, men som i Nødens Time fandt Byrden for tung for deres Skuldre." Det gik som altid langsomt med Arbejdet, i Løbet af de syv Maaneder, Jacobsen endnu opholdt sig i Thisted, fik han skrevet seks Sider; men Helbredet var ogsaa blevet daarligere, især

var Hosten slem. En Tid var han ganske uoplagt til at skrive paa den nye Roman, længtes efter at skrive Digte, kunde ikke og begyndte i Stedet paa en Novelle, „En Rejseerindring", men fik aldrig skrevet mere end de halvanden Side, som efter hans Død blev trykt i „Digte og Udkast".

Henimod Slutningen af Sommeren er han saa daarlig, at han maa flygte fra Vinteren herhjemme, han tænker paa at rejse til Montreux og søger i den Anledning det Anckerske Legat. Han havde søgt det i 76, da havde Drachmann været blandt hans Konkurrenter og var gaaet af med Sejren, næste Aar havde Schandorph faaet det; men nu mente Jacobsen, det var hans Tur, og hans Ansøgning blev ogsaa bevilliget i Begyndelsen af 1878. Midt i September rejste han. Nogle Dage før sin Afrejse havde han sluttet Kontrakt med Hegel om den nye Bog, som endnu var navnløs.

Over Hamburg, Cassel og Marburg rejste Jacobsen til Heidelberg, efter nogle Dages Ophold her videre til Basel og Vevey; sidste September naaede han sin Rejses egentlige Maal, Kurstedet Montreux. I Pension Bellevues Villa Bella fik han et mindre Værelse paa anden Sal. Han havde Vinduer mod Syd og Øst med en Udsigt, som han var henrykt for, mod Øst over de schweiziske Bjerge med Villaer, Vinhaver og Smaasøer, mod Syd over Genfersøen, ude paa en Klippe i Søen Slottet Chillons hvide Mure, tegnende sig skarpt mod en Baggrund af mørke italienske Bjerge. I dette Værelse skrev Jacobsen det andet og tredie Kapitel af sin nye Bog, det tredie, Kapitlet om den sydlandsk dejlige Edele Lyhne, Kapitlet med Barndomsminderne fra Thisted. Modellen til Edele var

en ung Pige, som, da Jacobsen var Dreng, boede i hans Forældres Ejendom, her holdt hun Hus for sine Søskende, der gik i Thisted Realskole. Den farvemættede Beskrivelse af Edele, som hun i den fantastiske Zigeunerdragt ligger paa den grønne Puf, er et Barndomsminde, saaledes havde Jacobsen set Veninden Annas Moder i et Tableau. Niels Lyhnes Leg med Frithiof er ogsaa, som tidligere fortalt, en Erindring fra Barndomsaarene. Præstens Frithiof var en Skolekammerat, den senere Realskolebestyrer Joh. Berthelsen, ligeledes Erik Refstrup, som dog først blev ført ind i Bogen senere, da Jacobsen var kommet tilbage til Thisted. Da var hans Ven Viggo Wørmer lige død, og de første Sider, han skrev efter Hjemkomsten, blev helligede den afdøde Ven. De, der har kendt Viggo Wørmer, vil let kunne genkende ham i Erik Refstrups Skikkelse.

I Pensionen var der fuldt op af Russere, Spaniere og Franskmænd, men ingen Tyskere, hvad Jacobsen meget beklagede, da Tysk var det fremmede Sprog, han talte bedst. I de første Dage følte han sig lidt ensom, stor var derfor hans Glæde, da han en Dag paa en Spadseretur gennem Byen ganske uventet traf Sophus Schandorph. Schandorph opholdt sig imidlertid kun een Dag i Montreux, og da han var rejst videre, følte Jacobsen sig end mere ene blandt de mange fremmede. Det varede dog ikke længe, førend han sluttede sig til en kurlandsk Baron Buchholtz, som tilligemed sin ugifte Søster havde slaaet sig ned i Villa Bella omtrent samtidig med Jacobsen. Søsteren, Baronesse Anna Buchholtz, var en livlig, begavet Dame, vistnok noget ældre end Jacobsen. Hun dyrkede Musik med stor Iver, sang smukt, skrev litterære

Smaating til franske og tyske Tidsskrifter og arbejdede paa et større Værk om Benjamin Disraeli. Det var navnlig hende og Jacobsen, der blev Venner, deres Forhold har han skildret i „Niels Lyhne“: „Der var slet ikke Tale om, at de var forelskede i hinanden, eller i alt Fald var de det da ikke meget; det var et af disse vage, behagelige Forhold, der kan opstaa mellem Mænd og Kvinder, som er ude over den første Ungdom, dens Blussen-op og dens Higen-ud-efter mod den ubekendte Lykke.“ Men de blev hurtig hinanden uundværlige, som han skriver i Romanen, og som hun Gang paa Gang udtaler i den store Mængde Breve, hun sendte ham, efter at de begge havde forladt Montreux.

„Det er naturligvis kun naar Livet har gode Stunder, at der er Ro til det Slags Søndagsforhold, men her ved den dejlige Sø havde de jo Tid nok, disse to,“ hedder det i „Niels Lyhne“. Ja, de havde Tid nok, Tid til at spadsere ved Genfersøen og tale om hans nye Bog, han fortællende, hvad han lige havde skrevet eller vilde skrive, hun interesseret spørgende om det, der var hende fremmed og uforstaaeligt i hans Fortælling, og Tid til at musicere i Villa Bellas Musikværelse, hvor hun, naar de var alene, sang danske Sange af „Elverhøj“ og „Sovedrikken“, hvortil han havde skaffet Noder fra København. Allerhelst vilde han, at Baronessen skulde spille Udtog af Balletten „Valdemar“, den Ballet, hvori Betty Schnell var debuteret. Jacobsen havde under dette Ophold i Montreux en mærkelig Trang til at fordybe sig i Barndoms- og Ungdomsminder.

Baronesse Buchholtz vilde ikke nøjes med Jacobsens Fortællen om sin Digtning. Da hun hørte, at „Mogens“

var oversat paa Tysk i Samlingen „Aus den Sandregionen und andere Erzählungen von Holger Drachmann und J. P. Jacobsen", slog hun sig ikke til Taals, før han havde

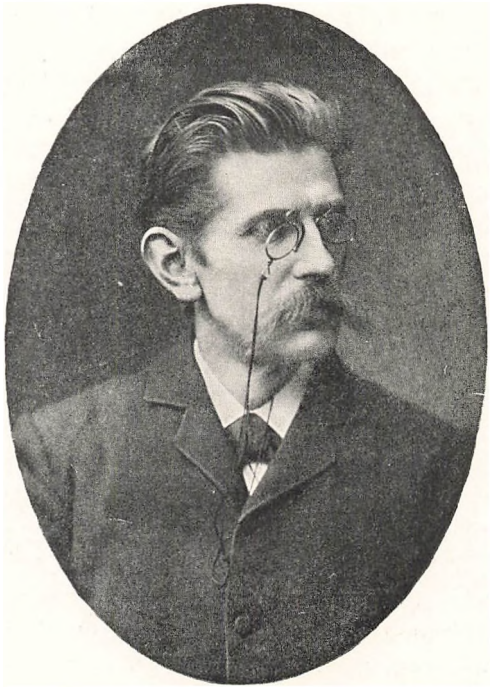

1878.

skaffet hende Bogen. En og anden lille Spøg kunde de ogsaa have med hinanden, saaledes modtog Jacobsen den 1. April et anonymt Brev, skrevet paa Fransk, Brevskriverinden tilstod ham sin glødende Kærlighed og opfordrede ham til et Stævnemøde ved Søen samme Aften.

Han mødte til den fastsatte Tid og den anonyme Brevskriverinde demaskerede sig som Baronesse Buchholtz.

Madame Odéro i „Niels Lyhne" har sikkert Træk, der minder om Baronessen.

Da Jacobsen havde været i Montreux i et Par Maaneder, fandt han et Navn til sin nye Bog: „den kommer rimeligvis til at hedde: Niels Lyhne. En Ungdoms Historie, ikke en Ungdomshistorie", skriver han til Edvard Brandes i 1878.

I den første Tid er hans Helbred meget daarligt, han er plaget af Hoste mere end nogen Sinde før. Af og til skriver han til en Ven, der er Læge, og spørger om et og andet angaaende sin Sygdom, i et af disse Breve skriver han, at han bruger en Del Arsenik. „Til Arsenik har jeg nu en urokkelig Tiltro," siger han. I lang Tid lider han af Søvnløshed, men henad Foraaret bliver han raskere og føler sig saa vel i Slutningen af April, at han tænker paa at rejse hjem.

Den 8. Maj tog han Afsked med sin russiske Veninde og rejste til Bern, derfra videre til Strassburg; her modtog han et Brev fra Baronessen, dateret Zürich den 10. Maj; det var et Svar paa et Brev, som han havde sendt hende fra Bern, og hvori han havde skrevet, at han levede i Haabet om et glad Gensyn med hende.

Hun skriver, hun vilde ønske, hun kunde haabe som han, men hun tror, „at de skønne syv Maaneder, de tilbragte med hinanden, for evigt er forbi". Hun kunde ikke holde ud at se hans tomme Stol ved Bordet, ikke taale at spadsere mere i Villa Bellas Have, hvor hun havde tilbragt saa mangen Time med ham, derfor havde hun nu faaet Broderen til at rejse med sig til Zürich, de

var rejst over Bern, hvor hun havde haabet at træffe ham, det var ikke lykkedes, og det er hun nu saa bedrøvet over. Korrespondancen, som førtes paa Tysk, fortsattes et Aar, saa hørte den, tilsyneladende uden Grund, op. Hendes Breve, som endnu findes mellem Jacobsens Papirer, viser, at de havde fuld Fortrolighed til hinanden, hun er blandt andet inde i Jacobsens mest private Familieforhold. Hun følger stadig hans Bog med stor Interesse, spørger hvornaar den bliver færdig og glæder sig til en tysk Oversættelse; „Marie Grubbe" havde hun straks anskaffet sig, da den 1878 blev oversat. Han sender hende Noder og Blomster, danske Violer, som hun tørrer og gemmer mellem Bladene i „Marie Grubbe". Gentagne Gange opfordrer hun Jacobsen til at komme til Rusland, og han planlægger ogsaa et Besøg paa hendes Gods, men det bliver aldrig til noget. Baronessen havde Ret, de syv Maaneder var for evigt forbi, vistnok til størst Sorg for hende.

Efter et Besøg i Frankfurt am Main tog Jacobsen direkte over Hamburg-Aalborg tilbage til Thisted.

De første Par Uger efter Hjemkomsten var han temmelig daarlig tilpas, der var altfor koldt i Thisted, og han fortrød, at han ikke var bleven fjorten Dage længere borte fra „Sibirien". I Juni var han atter bedre og kunde arbejde paa Bogen, men i Begyndelsen af Juli fik han en stærk Blodspytning og maatte holde Sengen i to Uger. Dette Sygeleje tog stærkt paa hans Humør, han var saa trist, at han i et Brev taler om „at hænge sig ud af Tilværelsen". Viggo Wørmers Død bidrog vel ogsaa en Del til den mørke Sindsstemning, den unge Kunstmaler var død af den Sygdom, Jacobsen selv led af.

I Løbet af August bedredes Helbredet og med det Humøret, og i September tog han igen fat paa „Niels Lyhne". Den 27. sendte han de første Par Blade af Manuskriptet til Forlaget; Dagen efter rejste han ud paa sin tredie Udenlandsrejse. Denne Gang var Rom Maalet. Han var tre Uger om Nedrejsen, gjorde Ophold i Köln, Mainz, Lyon, Avignon, Marseille, Nizza og Pisa; midt i Oktober naaede han Rom. De første otte Dage brugte han til at flytte et Par Gange, før han slog sig til Ro hos en tysk Urmager paa Via dei due Macelli, men foretog sig ellers intet i Retning af at gaa ud og se paa Byen. Hos Urmageren var han særdeles godt tilfreds: „to rummelige Værelser med Sol og Kakkelovn og med tykke Gulvtæpper, faa Trapper og ikke i den bakkede Del af Staden", faa Trapper og ingen Bakker, det var paa Sygdommens daværende Stadium Idealet. Han spiste til Middag sammen med danske Kunstnere paa forskellige Osterier hver Dag. Lørdag Aften tilbragte han gerne i Skandinavisk Forening, hvor han af og til traf Henrik Ibsen.

Før han rejste hjemmefra, havde han haft Planer om i Rom at gøre Studier til en Roman om Cola di Rienzi, endvidere havde han tænkt at samle nogle ældre Digte, skrive flere og i Løbet af Vinteren at udgive en Digtsamling; men Planerne blev ikke realiserede, muligvis følte han sig for svag dertil.

I Løbet af Vinteren bliver han stadig raskere, og i Marts Maaned har han det saa godt, at han med stor Iver kan dyrke et nyt Bekendtskab, den for sin Skønhed meget omtalte og beundrede Fru S. fra København. Omtrent paa samme Tid lærer han den svenske Maler og Digter Ernst Josephson at kende og bliver malet af ham, det bekendte Billede, hvor Jacobsen sidder ved et Bord

med to Roser foran sig.*) Jacobsen er meget interesseret i Billedets Fremgang, det skal være en Fødselsdagsgave til hans Moder. Arbejdslysten er pludselig vaagnet hos ham, han har Masser af Planer: „Se: i Løbet af Sommeren Fuldendelse af Niels Lyhne, den Uendelige, og saa til København, mine Længslers Maal. Arkivstudier og Bibliothekssjov, Struensee, Malthe Konrad Bruun og Borgia'erne osv. i det aller som uendeligste," hedder det i et Brev til Edvard Brandes. For at faa Midler til det paatænkte Ophold i København ansøger han Ministeriet om et Beløb paa 1000 Rigsdaler af de midlertidige Understøttelser for Videnskabsmænd og Kunstnere; hans Ansøgning bliver ikke bevilget.

April og Begyndelsen af Maj tilbringer Jacobsen paa Capri, hvor han befinder sig daarligt. Turen dertil har kun bragt ham een Opmuntring, Synet af Pompeji. „Neapel var græsselig," siger han. I Slutningen af Maj er han atter i Rom, faar pludselig et Tilbagefald, hvorefter han føler sig meget mat og lider frygtelig af Søvnløshed og Nattesved. I Juli rejser han hjemad over Florens til München, herfra skriver han den 10. til Broderen: „desværre vedvarer Nattesveden, Hotelpigen her troede, jeg havde spildt Vand i Sengen." Fra München gaar Turen til Leipzig, derfra over Hamburg til Thisted.

Da J. P. Jacobsen kom hjem fra Vinteropholdet i Rom, var han omtrent lige saa daarlig, som da han i 73 afbrød sin første Rejse. Han kom nu som den Gang paa Fedekur og kom nogenlunde til Kræfter i Løbet af Eftersommeren. Planen om at rejse til København maatte af flere forskellige Grunde opgives, og han indrettede sig paa et

*) Billedet blev efter Jacobsens Død af hans Broder William skænket til Frederiksborg Museet.

længere Ophold i sin Fødeby. Tidligere havde han haft et Gæstekammer ovenpaa til sin Raadighed, nu blev der lavet Værelser i Stand nedenunder til ham og Broderen, som saaledes fik deres egen lille Lejlighed i Stuen, medens Forældrene boede paa første Sal. Jacobsen fik et stort Arbejdsværelse med tre Fag Vinduer; lige udenfor disse en smal Vej, saa den lille Stump Strandhave, bagved denne Limfjorden med Morsøbakkerne. Straks da han kom hjem i Juli, havde han skrevet lidt paa „Niels Lyhne", men lagde temmelig snart Arbejdet til Side og tog det først op igen i December. Efterhaanden som han arbejdede med denne „Ungdoms Historie", traadte Hovedpersonen stadigt mere frem og kom tilsidst til at dominere fuldstændig, hvorfor Jacobsen besluttede at stryge Undertitlen og blot kalde Bogen „Niels Lyhne".

I det følgende Aar (1879) er han mere uoplagt til at skrive end nogensinde før, han beklager sig over sit „træge Drømmerblod", over sin Dovenskab, men han *kan* ikke, og „Niels Lyhne" maa vente. Fra Januar til Oktober faar han kun skrevet 69 Sider, medens hans paa to Maaneder, Oktober og November, skriver 89. Naar Jacobsen kalder sig selv doven, kan det kun gælde hans Skriven eller rettere hans Ikke-Skriven, for han var den Gang som altid uhyre flittig til at læse; han fulgte den nyere Litteratur med stor Interesse. Blandt de Bøger, der kom 1879, gjorde Henrik Ibsens „Et Dukkehjem" størst Indtryk paa ham. I Brevene til Edvard Brandes i det følgende Aar kom han stadig tilbage til dette Arbejde, og navnlig var han begejstret for den Maade, hvorpaa det Ibsenske Drama slutter, og vred paa Kritikken, som dadlede denne Slutning. „Der er ingen anden virkelig Ende mulig end Døden, som jo ikke kan bruges alle Steder. Jeg vil

gaa saa vidt at sige, at et moderne Digterværk, der ender, kan ikke du (Dødsenden stadig undtaget, og saa Tilstande, der er synonyme dermed)," siger Jacobsen op paastaar, at man, hvis der virkelig er Liv og Gang i Personerne, ikke kan slutte et Afsnit af deres Liv uden for at begynde paa Fortsættelsen, for saaledes gaar det til i det virkelige Liv. Holger Drachmann har formodentlig ment det samme, den Gang han sagde, at man kunde da virkelig ikke slutte en Roman; hans „Forskrevet" glider ud i vagt Drømmeri og ender egentlig slet ikke. Jacobsen bruger ligesom Henrik Ibsen i de senere Dramer den eneste mulige Slutning: Døden. „Marie Grubbe" og „Et Skud i Taagen" slutter med Heltindens Begravelse, „Niels Lyhne" „dør Døden, den vanskelige Død", „To Verdener" ender med, at den syge Kvinde drukner sig, og „Fru Fønss" med Afskedsbrevet fra den døende Moder.

I Efteraaret 1880 følte Jacobsen sig rask og arbejdsdygtig, nu skrev han Slutningen af „Niels Lyhne". Paa denne Tid fik han Besøg fra København, først af Holger Drachmann, saa Herman Bang; det første Besøg var til stor Glæde for begge Parter. I et Brev, Drachmann efter at være vendt tilbage til Hovedstaden sendte Jacobsen, hedder det bl. a.: „Der er en Ting, som jeg med disse Linier gerne vilde sige dig: jeg mindes ingensinde at have set et saa smukt Udtryk for Broderkærlighed, som jeg blev Vidne til under mit korte Ophold i din og din agrariske Broders fælles Lejlighed. Sligt gør godt." Om Herman Bang, som under en kort Visit for første Gang talte med sin ældre Digterfælle, sagde J. P. Jacobsen, at han gjorde et meget behageligt Indtryk.

Den 2. December Kl. $4^1/_2$ om Morgenen blev det sidste Ord i „Niels Lyhne" skrevet, og den 9. December kom

Bogen ud. Georg Brandes skrev en rosende Kritik i „Morgenbladet", men hverken med denne eller andre Anmeldelser var Jacobsen tilfreds. De var rosende nok, syntes han, men han var bange for, at Rosen ikke var ment, og at man roste af Hensyn til ham. Der kom ikke nogen anden Udgave før 1885, første Oplag var rigtignok ogsaa omtrent tre Gange saa stort som i sin Tid „Marie Grubbes"; men Jacobsen følte sig alligevel skuffet over sin nye Bogs Skæbne. Det var derfor en stor Opmuntring for ham, da han hørte, at de to norske Digtere, Ibsen og Kielland, var begejstrede for hans Værk, og han citerede stadig deres Udtalelser i Breve til Vennerne i København. Ibsen havde sagt: „Niels Lyhne er den bedste Bog i dette Aarhundrede," og havde læst højt af Bogen til sine Aftenselskaber. Kielland havde skrevet til Hegel: „Den Bog er den største, som er kommen i min Tid, synes jeg, og der er uendelig meget at lære og beundre," og han havde spurgt, om Jacobsen boede i Thisted, han vilde gerne træffe ham, naar han kom til Danmark. Havde „Marie Grubbe" uden Grund vakt nogen Forargelse, saa vakte „Niels Lyhne" ligesaa ugrundet den vildeste Forbitrelse. „Fædrelandet" bragte den 3. Februar 1881 en ottespaltet Artikkel om den nye Roman. Bogen, dens Forfatter og den Retning, han tilhører, fordømmes uden Naade; det eneste, der overhovedet kan passere i Romanen, er Fennimores Fortvivlelse, da hun faar Budskab om sin Mands Død. „Denne Del af Fortællingen er præget af mere Alvor end alt det øvrige og viser, hvad Forfatterens Evne vilde kunne udrette, dersom hele hans Retning ikke var falsk og fordømmelig," hedder det med uforfalskede „fædrelandske" Udtryk. Otte Dage senere modtog Jacobsen føl-

gende manende, for Nutidslæsere meget komiske Epistel, som var sendt ham anonymt under Forlagets Adresse.

„Hvor kan De forsvare for Deres Samvittighed at besudle Deres store Gaver, som De har gjort det ved at skrive en Bog som Niels Lyhne? at trække dem, Gaverne, ned i Smuds og Lavhed ved at skildre saadanne modbydelige Forhold som Niels Lyhnes til de tre lave fæle Fruentimmere; derom drejer sig hele Bogens Indhold; det er Kærlighedens Hang til at synke, der ret er dvælet ved; til at skildre dens Evne til at stige har De kun nogle faa Ord uden Varme i Bogens Slutning. For at undgaa Besmittelse for unge uskyldige Hjerter er Bogen her bleven brændt hurtigst muligt. Men det er vist desværre et enestaaende Tilfælde; der er i Sproget saa megen bestikkende Kraft og Storhed — som der er i alt, hvad De skriver — saa den vil altfor længe faa Lov til at føre sin Gift omkring. Hvordan kan De forsvare dette for Deres Samvittighed? Hvordan kan De nænne det?"

Efter denne Prædiken giver den nidkære Brevskriver en Række „gode" Raad om fremtidigt Emnevalg. Jacobsen skulde skrive om Ambrosius, Leonora Ulfeldt, eller han kunde tage sin Helt fra Luthers Tid, og saa helst i bunden Stil, for hans Billedrigdom egnede sig dog bedst til Vers.

I Januar 1881 søgte Jacobsen 2000 Kr. til Studieophold i København; det var tredie Gang, han henvendte sig til Ministeriet, de to første Gange uden Resultat. Efter at han havde indgivet sin Ansøgning, raadede en Ven ham til at søge fast Digtergage, han fulgte Raadet, idet han mente, der var god Grund til at gagere ham, for, som han sagde, hans Indtægt i de sidste fire Aar havde sammenlagt kun

været 2500 Kr., han gjorde altid sine Bøger færdige, før han udgav dem, og han vilde efter al Rimelighed kun i en kort Aarrække kunne præstere den Leveattest, der fordredes til Gagens Udbetaling. Ministeriet delte imidlertid ikke hans Anskuelser, og i Marts meddeltes det Jacobsen, at man ikke havde fundet ham værdig til den søgte Digtergage, derimod havde man bevilliget ham en midlertidig Understøttelse paa 1000 Kr. Ingen var i Tvivl om, at det skyldtes „Fædrelandets" nedsættende Kritik af „Niels Lyhne", at Jacobsens Ansøgning kun resulterede i de stakkels 1000 Kr. Senere fik han alligevel fast Digtergage, og fra April 1883 kunde han hæve 1000 Kr. om Aaret.

Henad Maj tænkte Jacobsen paa at rejse til København for at begynde paa de for lang Tid siden planlagte Arkivstudier; paa samme Tid tilbød han Kancelliraad Hegel Forlagsretten til sit næste Arbejde „Anna Charlotte. Helaftensstykke i 5 Akter". Han haabede at kunne faa det færdigt til Indlevering til det kgl. Theater i Oktober. Han fik kun skrevet een Scene af første Akt, trykt i „Digte og Udkast", saa lagde han Arbejdet til Side og fuldendte det aldrig.

Lige før Afrejsen fra Thisted skrev Jacobsen følgende Brev, der viser, hvorledes hans Tilstand var paa dette Tidspunkt.

Thisted, 24. Maj 1881.

Kære Fru Møller!

De hjerteligste Lykønskninger i Anledning af Fødselsdagen, de allerbedste og de mangfoldigste tillige. — Denne Gang er det virkelig nær ved, at jeg kunde have kommet og gratuleret personlig, og næste Aar driver jeg det vel til virkelig at komme. Jeg sidder nu og svømmer i Billetter,

skønt det snævre Udvalg jo ikke er synderlig stort. Jeg vilde nemlig helst bo nogenlunde nær ved Kristiansborg Slot og ikke ret mange Trapper op og ikke for dyrt, nødigt 30 Kr. og slet ikke derover ..... Sagen er jo, at jeg er meget stakaandet og ikke aarker at gaa ret langt, navnlig ikke saasnart, ligesom jeg ogsaa meget hurtig trættes. Vistnok haaber jeg i Løbet af Sommeren, om en saadan skulde indfinde sig, at faa mine Kræfter arbejdede op til at strække til længere Ture, men jeg tør dog ikke indlade mig paa at bo udenfor Byen eller paa Landet, hvor de forskellige Gange til Jærnbanen vilde tage de fleste af Kræfterne fra mig, inden jeg naaede mine Arkiver og Bibliotheker. I det hele maa jeg være meget forsigtig og vogte mig for Anstrengelser; Kaféleben eller Natteture, som Møller befrygtede, vil der slet ikke blive noget af. De undrer Dem over, hvad jeg er bleven for et omfangsrigt Repertitorium (!) for menneskelige Skrøbeligheder; men De vil om faa Dage se, at det kun er, naar jeg er i Bevægelse, at Maskineriet truer med at falde fra hinanden, i Hvile ser det endnu ud, som om det var en meget god Maskine. Men nu skal jeg holde op med at levere Kommentar til det levende Billede, der om faa Dage vil vise sig for Dem. — —

Efter $5^1/_2$ Aars Fraværelse gensaa J. P. Jacobsen „sine Længslers By", København. Han kom til at bo i Ny Adelgade Nr. 5, paa anden Sal, hvor han, skønt han nu havde to Værelser, havde det endnu mere uhyggeligt end i Studiestræde. Hans Arbejdsværelse var mørkt og trist med faa Møbler og nøgne Vægge. Lidt hjalp det paa Stuens Uhygge, da anonyme Beundrerinder forærede Jacobsen

en Chaiselongue, og Maleren Axel Helsted pyntede lidt paa den ene Væg med et af sine Malerier.

Paa denne Tid havde nogle af Litteraturselskabtes gamle Medlemmer stiftet en lille, rent privat, selskabelig Forening, „Bogstaveligheden". „Bogstaveligheden" havde kun een Lov, den, at Foreningen ikke maatte have Love. Men der var dog endnu en Lovparagraf, nemlig et strengt Forbud mod, at Foreningens Sammenkomster afholdtes to Gange paa samme Sted, en Bestemmelse, som medførte store Overraskelser og appellerede til Medlemmernes Opfindsomhed. Det blev overdraget to og to ad Gangen at skaffe Lokale og indbyde til Møde. Naar „Bogstaveligheden"s Medlemmer var samlede, underholdt man hyppigt hverandre med at læse højt af Manuskriptet til den Bog, man just var i Færd med at skrive. Da Jacobsen kom til København, var han selvskrevet Medlem. Han bidrog dog kun en sjælden Gang til Underholdningen, ellers hverken læste han op eller deltog i Diskussionen om de andres litterære Produkter. En Aften, da Erik Skram var den ene af Indbyderne, gav Jacobsen til alles Overraskelse dog sit Ord med i Laget. Karl Gjellerup havde af sit Manuskript læst det første Kapitel af „Germanernes Lærling", en Skildring af en Valgkamp, set fra to Steder: Talerstolen og Tilhørerskaren; snart hørte man Valgkandidatens Agitationstale, snart Vælgernes indbyrdes Passiaren. Denne Sammenblanding virkede noget forvirrende, og man sad temmelig forlegne og tavse, da Forfatteren havde endt sin Oplæsning, indtil Jacobsen sagde det forløsende Ord: „Ja, men Gjellerup, det kan jo ikke nytte noget at skildre fra to Synspunkter, man maa vælge enten det ene eller det andet, ellers bliver det Vrøvl."

Jacobsen deltog ellers ikke meget i Selskabslivet, han

holdt i Almindelighed mest af at være eneste eller højst selvanden Gæst hos sine Venner, saaledes forbeholdt han sig Søndagen hos Alexander Kielland, der boede i Køben-

Alex. L. Kielland og J. P. Jacobsen. 1881.

havn 1881—82. Næsten hver Søndag, undertiden sammen med Erik Skram, spiste Jacobsen til Middag hos Kiellands paa Østerbro. Han elskede da at holde Mørkningstimer i Fru Kiellands Dagligstue med Børnene omkring sig. Han sad da gerne i en Lænestol eller laa paa en Sofa og fortalte med sin smukke, klare Stemme Eventyr fra „1001 Nat". Han brugte nøjagtigt Eventyrsamlingens Ordlyd og plejede at have forberedt sig.

En enkelt Gang viste Jacobsen sig dog i en større For-

samling, han var blandt andet tilligemed Drachmann med i Studenterforeningen den 5. November 1881, da Georg Brandes sammen med en Skare unge begejstrede Studenter forlod Foreningens Bygning og i et i Forvejen lejet Lokale i Byen lagde Planen om at stifte Studentersamfundet.

Jacobsen skrev næsten intet i 1881, kun den lille Novelle „Pesten i Bergamo". Han var stadig daarlig og ofte meget trist, det var derfor et godt Paafund af Vilhelm Møller i al Hemmelighed at invitere Broderen, William Jacobsen til København til Fødselsdagen den 7. April 1882, og det var en stor Glæde, William Jacobsen beredte sin syge Broder, da han om Formiddagen ganske uventet aflagde ham en Fødselsdagsvisit. De to Brødre skulde den Dag spise til Middag hos Møllers, hvor endnu en Overraskelse ventede den i Forvejen helt overvældede Hædersgæst, nemlig et Fødselsdagsselskab, bestaaende af de Venner, han holdt mest af: Alexander Kielland med Frue og Edvard Brandes, en saadan Dag gjorde Jacobsen glad for lang Tid. Han var i det hele meget taknemmelig for Opmærksomheder, saaledes fortæller han engang i et Brev med megen Stolthed Broderen, at han Nytaarsmorgen har faaet en udsprungen Syréngren tillige med et anonymt Brev fra en Dame, som takker ham for alt, hvad han har skrevet.

Jacobsen havde haabet, at han i København skulde komme til flere Kræfter, men han blev i Virkeligheden Dag for Dag mere daarlig; det skjulte han heller ikke for sig selv. I Foraaret 1882 skrev han den Novelle, der skulde være hans Afsked med Vennerne og med Livet. „Fru Fønss" er blevet til for Brevets, Afskedsbrevets Skyld. Novellen er skrevet i ganske smaa Afsnit med lange Mellemrum; det var navnlig Slutningen, han ikke kunde faa

skrevet. Det var saa tungt at skulle sige dette Farvel; men paa en smuk Foraarsdag, den 12. Maj, fik han dog skrevet den døende Fru Fønss' Afskedsbrev til sine Børn, den dødsmærkede Digters Farvel til dem, han holdt af.

„Men det er ikke det Farvel, som er det sidste til Jer, det vil jeg sige saa sent, jeg tør," lod han Fru Fønss skrive, og det kom ogsaa til at vare endnu to Aar, før han sagde det sidste Farvel til Vennerne og forlod København for bestandig.

Den Dag, Jacobsen havde fuldendt „Fru Fønss", skulde han spise til Middag hos Vilhelm Møllers. Her havde man ventet længe paa ham, da han meget bevæget kom ind i Stuen og fortalte, at nu var han færdig med „Fru Fønss", og at han til Slut havde skrevet et Brev, som var saa rørende, at han selv var kommet til at græde derover, det sidste sagde han i et spøgende Tonefald, men lidt efter føjede han til, henvendt til Vilhelm Møller: „Du kan tro, det er svært at skrive saadan et Afskedsbrev."

Efter den Tid skrev Jacobsen saa godt som intet, lidt paa det tidligere omtalte Nutidsdrama „Anna Charlotte", een Side af en navnløs Fortælling og Novellefragmentet „Doktor Faust", Begyndelsen til Fortællingen om Døden, der er ude for at hente den 40-aarige Doktor Faust, og endnu et Par Digte, deriblandt det vemodige lille Digt „Saa standsed".

J. P. Jacobsens Produktion er, hvad Mængden angaar, ikke synderlig stor, hvad han har skrevet 1865—84, altsaa i Løbet af 19 Aar, kan samles i tre smaa Bind. Dette staar ikke blot i Forbindelse med hans Sygdom, men lige saa meget med den Grundighed, hvormed han arbejdede. En Bog som „Marie Grubbe" krævede betydelige Forstudier, som Jacobsen foretog med den største Omhyggelighed, og

i Virkeligheden paa en ganske videnskabelig Maade. Han studerede Historie, Memoirer, Topografi, Sæder og Skikke, Tidens Digtekunst og Sprog. Der er bevaret 8 Kollegiehefter og Notebøger med Optegnelser, et af disse Hefter har følgende Paaskrift paa Bindet: J. P. Jacobsen. Historiske og topografiske Oplysninger til Marie Gr. 1875. Men Forarbejdet til „Marie Grubbe" indskrænkedes ikke til det her nævnte, den grundige Forfatter gjorde ogsaa Studier af anden Art. Da han lige havde begyndt paa sin Roman, hændte det nogle Gange, at en Ven traf ham staaende i nogen Afstand fra Nikolaj Taarn, ivrigt noterende i en Lommebog, hvorledes Taarnet saa ud i den Belysning, det for Øjeblikket havde. Han maatte vide, hvilke Stemninger dette Taarn kunde fremkalde, naar man saa mod det i Solskin eller Graavejr, ved højlys Dag eller i en stille Skumringstime, for den 16-aarige Marie Grubbe skulde fra sit Kvistvindue i Fru Rigitzes Gaard paa Hjørnet af Østergade og Pilestræde have Udsigt til Nikolaj Kirke.

Jacobsen gjorde ofte lignende Optegnelser, selv om han ikke netop lige i Øjeblikket havde Brug for dem. Som Maleren tyer til sin Skitsebog, naar han i Naturen finder et Emne, som tiltaler ham, tog Jacobsen sin Lommebog frem, hver Gang han saa et eller andet, der interesserede ham, og som han mente, han engang kunde bruge. I en af hans Lommebøger, som endnu eksisterer, og som bærer Udskriften: Skizzer fra Italien 1879, findes en Del af den Slags Optegnelser, daterede og med Overskrift, som f. Eks.: 27—3—1879. Rom. Højaltret i S. Silvestro capite under en Udstilling af Reliqvier, hvorefter følger en nøjagtig Beskrivelse. En anden Skitse hedder: „En Gang i en italiensk Have", og bag i Bogen findes et Par Optegnelser fra København, blandt andet en med Overskriften: „Et lille Hus

paa Vodrofvej". Naar man studerer Jacobsens Steds- og Udsigtsbeskrivelser, forstaar man, at han har brugt denne Fremgangsmaade. Læg f. Eks. Mærke til Begyndelsen af „Fru Fønss": „I det nette Anlæg bag ved Pavernes gamle Palads i Avignon staar der en Udsigtsbænk, hvorfra man ser hen over Rhonen, over Durances Blomsterbred, over Høje og Marker og over en Del af Byen" — — — og saa videre hele den minutiøse Beskrivelse af Landskabet.

Jacobsen var i alt, hvad han skrev, absolut korrekt. Da han skrev paa „Niels Lyhne", kom han pludselig i Forlegenhed for Modejournaler 1857—60, som han skulde bruge til Beskrivelse af Damedragterne eller om ikke til direkte Beskrivelse saa til Hjælp for sin Fantasi. Han maatte se de Kvindeskikkelser, han skrev om, som de gik og stod. Han anmodede derfor sine kvindelige Bekendte om at faa Tegninger af saadanne Damedragter til Laans; men da ingen havde gemt de gamle Journaler, kunde Jacobsen kun med stort Besvær ved en Boghandlers Hjælp faa sit Ønske opfyldt.

En saa grundig Arbejdsmetode maatte tage lang Tid; dertil kommer, at Jacobsen aldrig arbejdede, naar han ikke var i Stemning dertil, og intet laa ham fjernere end at bruge kunstige Midler for at fremkalde en saadan. Han brugte, naar han skrev, kun een lille Stimulans, fint, farvet Papir. Han elskede Farver og skrev i de senere Aar altid paa lilla, gult, blaagraat og blegrødt Papir imellem hinanden, saa Manuskriptet fik et morsomt broget Udseende.

I Sommeren 1882 boede Jacobsen paa Kroen i Vallø. Han var daarlig, kunde ikke arbejde og kedede sig frygtelig; Feriens eneste Opmuntring var et Besøg af Alexander Kielland og Georg Brandes og Frue. I September tog han igen ind til København, og i Løbet af Efteraaret 82 og For-

aaret 83 er han blevet saa syg, at han maa sige Nej til næsten alle Indbydelser og saa godt som udelukkende leve inden Døre. Han beklager sig i Breve til Broderen over det stille Liv, han maa føre, men fortæller samtidig, at det er ham en stor Glæde, at Hr. og Fru Møller saa ofte kigger op til ham i Mørkningsstunden, og at Edvard Brandes og Maleren Axel Helsted ligeledes besøger ham. Naar han en enkelt Gang vover sig ud til Vennerne, maa han altid, anstrengt som han er af Spadsereturen, var den end nok saa kort, og især af Trapperne, hvile ud en god Stund paa en Sofa, før han har Kræfter til at sætte sig til Middagsbordet eller til at faa sig en Passiar.

Sommeren 1883 tilbragte Jacobsen for anden Gang i Humlebæk sammen med Vilhelm Møllers; denne Gang havde Møllers et Lysthus nede ved Stranden, her opholdt Jacobsen sig det meste af Dagen, liggende i en Hængekøje. Han holdt af at ligge der og se paa Hveen, som han syntes lignede Mors, det var saa hjemligt. Han kunde kun foretage meget korte Spadsereture, Vejen gik i Regelen til Babyloneskoven, som laa lige i Nærheden; kun een Gang og da med stort Besvær naaede han at komme hen til det fjernere liggende Sted, hvor han og Møllers havde boet i 1873. Til Tider kunde han dog være temmelig rask og pludselig føle Arbejdslyst, en Dag kom han endogsaa og fortalte Fru Møller, at nu havde han faaet en Ide til en ny Fortælling, antagelig den, hvoraf Begyndelsen, mere fik han ikke skrevet, er trykt i „Digte og Udkast" Side 193 i anden Udgave.

I Slutningen af September flyttede Jacobsen tillige med Møllers tilbage til København. Kræfterne svandt Dag for Dag, og da næste Sommer kom, vovede han ikke at tage imod sine Venners ivrige Indbydelse til atter at flytte til

Humlebæk, men undskyldte sig med, at Axel Helsted malede ham, saa han maatte nødvendig blive i Byen. Vilhelm Møllers rejste, og Jacobsen sad tilbage i sin triste Stue i en stor Lænestol med Puder i Ryggen og blev malet af Helsted. Af og til fik Jacobsen og Helsted et lille opmuntrende Besøg af Georg Brandes, som netop paa den Tid opholdt sig i København. Det havde været en Sorg for Jacobsen, at han følte sig for svag til at tage med sine Venner til Humlebæk; men han lod sig ikke mærke dermed, hvad de to følgende Breve til Fru Møller viser, ligesom man af dem ser, at han trods sin Sygdom havde bevaret den mest levende Interesse for sine kære Planter.

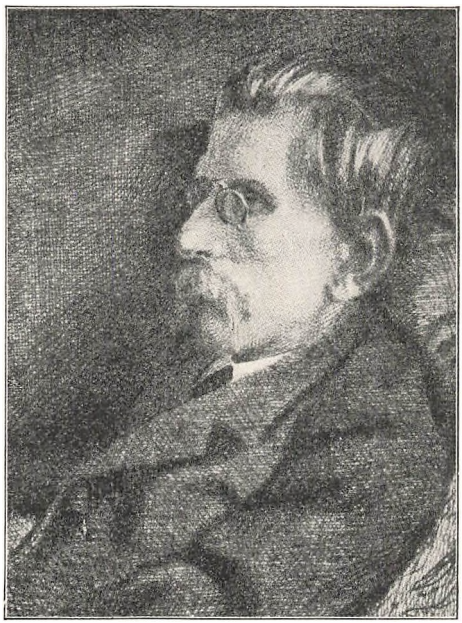

Efter Axel Helsteds Maleri, 1884.

$^{26}/_{5}$ 1884. Ny Adelgade 5.

..... Men det er jo tidligt at ynke os for Varmen, jeg fryser i alt Fald, naar jeg drikker min Formiddagsbajer i Kongens Have, tiltrods for Vinterfrakken. Ellers er jeg i

Dag i det gnavneste og ærgerligste Humør af Verden, for ser De, der var nogle Blomster, der skulde til Humlebæk, og de er ikke komne, skønt de skulde have været her i Lørdags, men det er ikke det værste; der er kommet en Meddelelse om Blomsterne, og af den fremgaar det, at der aldrig har været saadan en Idiot til som den tyske Gartner. Jeg havde skrevet til ham, at han foruden noget andet Pilleri skulde vælge to nye og ualmindelige Potteplanter, der egnede sig til Stuekultur — og ved De saa, hvad Bæstet sender? En Kamelia og en Rhododendron! det almindeligste af det almindelige og det umuligste til Stuekultur. — Ja, De kan sagtens le ad mig, men næste Gang De ser mig, vil De finde mig graahaaret .....

1. Pinsedag 1884.

Kære Fru Møller!

Jeg haaber, De har modtaget de længe omdrivende Planter. Kameliaen sendte jeg, da jeg syntes, den kunde tage sig nogenlunde ud som Bladplante, desuden tænkte jeg, De kunde holde ham paa Prøve i Sommer, sætte ham i Sol, saa det unge Træ i Skuddene kunde modnes, og se, om han ikke vilde give Knopper til Blomster til Efteraaret eller Forvinter. Rhododendronen med tre pjaskpjuskede Blomsterklaser vovede jeg ikke at sende til Humlebæk, hvor den gror vildt. Den staar og venter paa at faa Halsen drejet om paa sig, for det er noget Ukrudt, man aldrig faar i Blomst i Stue. Lillien er naturligvis slet ikke den Lillie, jeg skrev efter, saa De maa ikke vente Dem videre af hende. Den lille Tut er amerikansk Blaabær, den maa sættes i en Blanding Skovjord og lidt smaaklippet Mos og ikke mangle Vand, skal den kunne prange med spiselige store Blaabær. De ser, mine Blomster er Fiasko i Aar. Tak for Indbydel-

sen, men jeg sidder fast. Min Ølkur fortsættes og har virkelig ført til bedre Middagsappetit, saaledes spiste jeg i Gaar, virkelig spiste og smagte, ikke blot sank, en halv Hummer.

Hils Manden mange Gange.

Deres

J. P. JACOBSEN.

I Juli blev Axel Helsted færdig med Billedet, og Jacobsen sagde Farvel til de Venner, der var blevet i København, sagde dem Farvel for en Ferie, han vilde blot en Tur til Thisted, saa kom han tilbage til Hovedstaden; men til dem, der ikke stod ham saa nær, og med hvem Afskeden derfor ikke var saa tung, sagde han: „Naar De hører, jeg er rejst til Thisted, ser De mig ikke mere."

Den 10. Juli rejste J. P. Jacobsen fra København, hvor han efter otte Aars Flygten fra Døden havde søgt Ly i Haab om at komme til Kræfter. Det var ikke faldet i hans Lod at vinde sine Kræfter tilbage i de tre Aar, han denne Gang havde opholdt sig i Hovedstaden, og nu var han ganske nær ved „hin Fangemur", hvorfra han i Angst var flygtet, og snart vilde han jo ogsaa naa den anden Side af Muren. Men han var ikke mere bange. Han havde digtet om Døden, til han var bleven fortrolig med den, og han rejste fra København med fuld Bevidsthed om, at han aldrig mere skulde vende tilbage.

VI. SIDSTE AAR I THISTED

Den, der skal dø, kære Børn, er saa fattig; jeg er saa fattig for hele denne dejlige Verden, som nu i saa mange Aar har været mit rige, velsignede Hjem, den skal tages fra mig og min Stol skal staa tom, Døren skal lukkes paa mig og jeg skal aldrig sætte min Fod der mere. Derfor ser jeg paa Alt med den Bøn i mit Øje, at det skal holde af mig, derfor kommer jeg og beder Jer elske mig med hele den Kærlighed, I en Gang gav mig, for husk paa, det at mindes, det er al den Del i Menneskenes Verden, der fra nu af vil være min. Blot at mindes, slet ikke mer.

(Af „Fru Fønss".)

REJSEN fra København til Thisted havde anstrengt J. P. Jacobsen saa meget, at han i den første Tid intet kunde foretage sig, hverken læse, skrive Breve eller gaa Ture; naar det var tilstrækkelig varmt i Vejret, laa han hele Dagen i sin Hængekøje i Haven. Hen paa Efteraaret var han atter nogenlunde kommet til Kræfter, saa godt som det paa hans Sygdoms nuværende Stadium lod sig gøre, og glædede sig til sammen med Broderen at indrette en hyggelig Lejlighed i nogle Værelser, der før havde været benyttet til Kontor. Han begyndte at tale med Broderen om at købe nye Møbler til et Arbejdsværelse, kunde dog ikke bestemme sig og spurgte sin Broder: „Synes du i Grunden, det er Umagen værd?" Da William Jacobsen opmuntrede ham til Købet, besluttede han sig ogsaa til det, for, som han sagde, der var jo ikke noget forgjort i det, og han kunde vel altid faa lidt Glæde af de nye Møbler, inden han døde. Da han havde faaet Møblerne, var han ogsaa meget glad for dem, som det ses af nedenstaaende Brev til Fru Møller.

6. Novbr. 1884. Thisted.

. . . . — Jeg har det godt, om end ikke min Fem-stegte-Silds-Appetit fra i Fjor er særlig fremtrædende. I min nye Lejlighed er jeg flyttet ind med fint Egetræsskrivebord med Skabe, Lænestol og Divanbord af Egetræ, opstillede Bøger og fin Chaiselongue. Rigtig hyggeligt bor jeg med vide Vægge, varm Kakkelovn og Udsigt til den graa skummende Fjord. — — Min Broder og jeg lever ganske stille, som de to gamle Ungkarle vi er, i livlig Forbindelse med de gamle ovenpaa, men ellers ikke forbunden med Verden uden gennem Dagsavisen, Politiken, Nationaltidende, Nutiden, Thisted Amts Avis og Thisted Amtstidende. Nu kommer min Broder og kalder til Middag.

Med de hjerteligste Hilsener til Møller og Dem.

Deres

J. P. JACOBSEN.

Hils Thor*) og condoler ham, jeg har som han Gigt i Forbenene og kan derfor kun altfor livligt føle med ham.

I December havde Jacobsen det ret godt, men var dog stærkt plaget af Søvnløshed; paa samme Tid meddelte han Hegel, at han havde tænkt paa at skrive en større Fortælling, hvilket Kancelliraaden endelig maatte hemmeligholde, ellers kom de med deres velsignede Blade og Tidsskrifter og vilde have Bidrag, og det kunde han ikke indlade sig paa. Men Jacobsen var for syg til at faa begyndt paa denne Fortælling og maatte opgive det.

Hvor daarlig han end var, stod han dog op hver Dag og klædte sig paa, hvad der ofte voldte ham stort Besvær, og

*) Møllers Hund.

J. P. Jacobsens Arbejdsværelse i Thisted.

J. P. Jacobsens Arbejdsværelse i Thisted.

tidt maatte han tilkalde sin Broders Hjælp. Kunde han paa nogen Maade klare sig selv, forlangte han aldrig Hjælp, han vilde ikke over for andre være ved, hvor syg han i Virkeligheden var. Han klagede ikke, selv om et ufrivilligt Udbrud undertiden kunde undslippe ham, som en Gang han stod ved Vinduet i sin Stue og saa ud over Havnen, hvor der gik en lille krumbøjet Mand og lossede Kul med en Pibe i Munden, da sagde han: „Aa, sikke et Bryst den Mand maa have, at han kan gaa der og slæbe paa Kul og samtidig ryge paa Pibe!" Hvis nogen spurgte Jacobsen, hvorledes han havde det, svarede han altid: „Tak, jeg har det godt," og lod, som om han intet fejlede. Men for sig selv skjulte han ikke, hvorledes det stod til; han anskaffede sig lægevidenskabelige Bøger og forsøgte paa denne Maade at skaffe sig Besked om sin Sygdom. Han kom da til det Resultat, at den ene Lunge var meget stærkt angrebet, derimod kunde han ikke rigtig blive klog paa, hvorledes det forholdt sig med den anden, men havde dog en Fornemmelse af, at ogsaa den var alvorlig angrebet. Fuld Besked vilde han have og prøvede derfor paa at narre Sandheden ud af Lægen, til hvem han en Dag, idet han pegede paa den Lunge, han ikke vidste noget om, sagde: „Jeg synes ikke, den fejler noget." Lægen svarede: „Ja, det er rigtignok den anden, der er den bedste." Saa var Jacobsen tilstrækkelig klar over sin Sygdom; den stærkt angrebne Lunge var den bedste. Han undersøgte paa det omhyggeligste alle Recepter, før han vilde tage Medicinen. Var han ikke tilfreds med Opskriften, nægtede han paa det bestemteste at bruge det anordnede Lægemiddel, han kasserede blandt andet en Gang noget Medicin, hvori der var en større Dosis Morfin, det var jo til at slaa ham ihjel med, sagde han.

I Efteraaret 1884 og det følgende Foraar kunde Jacobsen ikke taale at gaa ud, han laa paa sin Chaiselongue eller sad i en Lænestol ved Vinduet hele Dagen igennem. Tiden fordrev han med at læse engelske Romaner eller med at stu-

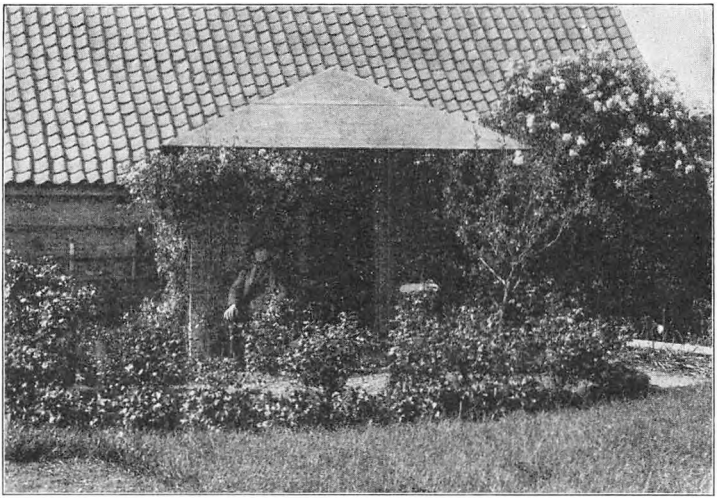

J. P. Jacobsens Fader i sin Have.

dere sine Lægebøger. Hans Moder ydede ham den kærligste Pleje, var altid hos ham og opfyldte alle hans Ønsker. Den bedste Tid var dog Aftenen, naar Broderen William efter endt Arbejde slog sig ned hos ham; saa kom Kortene frem, og der blev lagt Kabaler. Først havde Jacobsen anskaffet sig en dansk Bog om Kabalelægning, men den tilfredsstillede ham ikke ret længe, han vilde have en fra Tyskland, de tyske skulde være saa gode; Broderen fik skrevet efter Bogen, og saa lagde Jacobsen Kabaler efter tyske Mønstre. Naar de to Brødre var trætte af Kabalerne, lagde de Kortene til Side og talte sammen; de havde saa

meget at tale om nu paa det sidste. Disse Samtaler drejede sig hyppigt om Religion, og ellers var det Minder fra Barndoms- og Ungdomsaarene, der blev drøftet. William Jacobsen fortæller, at Broderen i denne Periode undertiden talte om Fru Hennings og om sin Drømmeforliebelse i hende, og føjede til, at det havde været hans eneste Forelskelse. Samtalerne trak gerne ud, saa man ikke kom i Seng før henad to. Det gjorde nu heller ikke saa meget, for Jacobsen kunde ikke sove og til sidst ikke engang ligge ned i Sengen; han sad op med Panden trykket mod Haandfladerne og Albuerne støttet paa et Spillebord, hvis ene Plade var slaaet ud over Sengen.

I Marts forværredes Jacobsens Sygdom med eet, og i April var baade han og hans Familie klar over, at der ikke var langt igen. I Begyndelsen af April fik han Bud fra sine to trofaste Venner, Vilhelm og Agnes Møller, om at de, efter hans Broders Opfordring, vilde komme og besøge ham til Fødselsdagen. Jacobsen var lykkelig som et Barn over, at han skulde se dem igen, han havde saa meget, han vilde tale med dem om, og det skulde rigtig blive en Festdag.

Saa blev det den 7. April, og Vilhelm Møllers kom, men Jacobsen var tavs og meget forknyt. Han havde faaet Lykønskninger nok, endogsaa fra ham personlig ubekendte Kunstnere; men een af de Venner, Jacobsen holdt mest af, havde glemt ham, og dette i Forbindelse med en Notits i „Politiken" havde nedstemt ham og tildels ødelagt Dagen for ham. I „Politiken" for den 6. April 1885 stod der: „Digteren J. P. Jacobsen, der opholder sig i Thisted, er for Tiden betænkelig syg." Dette Nummer af Bladet kom til Thisted den 7., og uden at ane, hvad der stod, bragte man Jacobsen Avisen om Morgenen. Vilhelm Møllers blev kun

et Par Dage i Thisted. Den 10. April tog de Afsked med Jacobsen. Hele Formiddagen havde han ligget paa en Chaiselongue, og Fru Møller havde siddet hos ham, der var ikke blevet talt meget, dertil var de for bevægede begge to, de vidste jo, det var det sidste Farvel. Saa kom den gamle Købmand og hans Hustru ned fra Lejligheden ovenpaa, Broderen blev hentet ind fra Marken, man vilde drikke et Glas Vin sammen til Afsked; tavs stødte Jacobsen sit Glas mod sine Venners, og man skiltes. Da Møllers et Øjeblik efter gik forbi Jacobsens Vinduer, saa de ham ikke, som de plejede; Bevægelsen havde overvældet ham, og han havde skjult sit Ansigt i Puderne.

Nogle Dage senere fik Jacobsen Besøg af Axel Helsted; da han var rejst hjem, maatte Broderen skrive til Møllers og bede dem forhindre, at flere af Vennerne rejste til Thisted; det var altfor svært for Jacobsen at tage Afsked med dem een efter een.

De sidste Dage i April svulmede hans Ben op, men det gav ham kun Anledning til en Spøg, han viste Broderen Benene og sagde, at nu var hans Ønske om at blive lige saa godt i Stand som den tykke Bager ved at gaa i Opfyldelse.

Den 30. April stod Jacobsen op om Morgenen som sædvanlig, han maatte dog straks lægge sig paa Chaiselonguen, fik store Smerter, blev urolig og sendte Bud efter Lægen, men vilde ikke tage den Medicin, der blev ordineret. I Løbet af Dagen blev han roligere, samtidig blev hans Stemme svagere og svagere. Hans Moder og Broder var hele Tiden inde hos ham; hen paa Eftermiddagen sagde han pludselig: „Moder, mit Hoved bliver saa tungt, vil du ikke børste mit Haar med koldt Vand.“ Lidt efter bad han Moderen, om hun vilde sætte sig hen paa Chaiselonguen hos ham, saa

han kunde hvile sit Hoved paa hendes Arm. Da de havde siddet saaledes en halv Times Tid, sagde han: „Moder, du bliver vist træt." Saa vilde han have en Bog, det var en fransk Billedkatalog; han bladede lidt i den for at undersøge, hvorvidt hans Sanser endnu virkede, derefter forlangte han et Glas Vin, holdt Glasset noget i Haanden, tømte det, rejste sig og gik over Gulvet til Bordet, hvor han blev staaende lidt og støttede sig, saa satte han sig ned i en Lænestol — og en halv Time efter var han død. Døden kom ikke i en „Høstnat vild og dunkel", som han i sin Ungdom havde digtet om, men paa en Aprildag, medens der faldt en mild Foraarsregn.

Den 9. Maj 1885 blev J. P. Jacobsen begravet fra Thisted Kirke. Erik Skram og Vilhelm Møller var rejst derop og havde pyntet Kisten med saa mange af Foraarets Blomster, som det var muligt at faa fat paa. Jacobsen blev begravet i Familiens murede Gravsted, som ligger oppe paa Kirkegaardens Bakke i Ly af Kirken.

— — — —

Den 4. Oktober 1925 blev et Mindesmærke for J. P. Jacobsen afsløret i den lille Skov ved Thisted, og i Thisted Bys Museum er nu indrettet et Par Mindestuer, hvori gemmes nogle af Jacobsens Møbler og nogle Smaating, der har tilhørt ham.

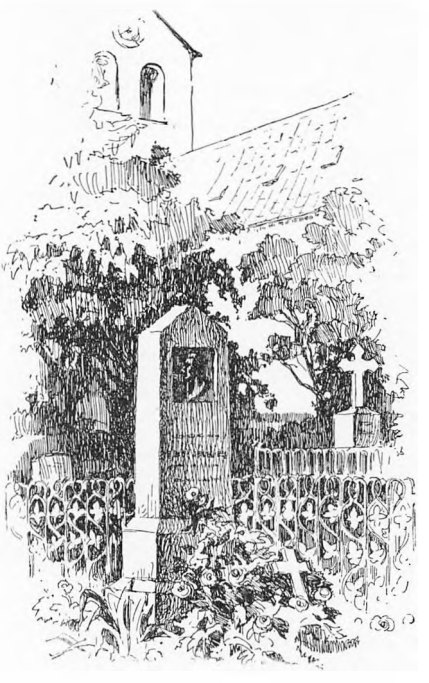

J. P. Jacobsens Grav.

INDHOLD

		Pag.
KAP.	I. BARNDOM I THISTED	9
„	II. I KØBENHAVN	21
„	III. STUDENT	41
„	IV. VIDENSKABSMAND OG DIGTER	55
„	V. KAMPEN FOR LIVET	78
„	VI. SIDSTE AAR I THISTED	120

Anna Lincks J. P. Jacobsen-Biografi, der her foreligger i tredie Udgave, udkom første Gang i 1911 og derefter i en lidt ændret Form i 1928. Den er skrevet paa Grundlag af Digterens efterladte Papirer: Breve til og fra ham, Noter fra hans Haand paa Manuskripter, hans Notitser i Almanakker og Lommebøger samt biografiske Optegnelser paa løse Lapper Papir.

Bogen giver et smukt og levende Billede af J. P. Jacobsen fra hans første Barndom til hans Død. Man hører om J. P. Jacobsens Børnelege, der allerede viste hans Evner baade som Digter og Forsker. Man hører om hans Tid i København, mens han læste til Student og senere, da han i Perioder opholdt sig der som Videnskabsmand og Digter. Man følger ham paa hans to Udenlandsrejser, og man ser ham i Hjemmet i Thisted i den aarelange svære Kamp med Tuberkulosen, som han til sidst bukkede under for. Man lærer ham at kende, som han var, naar han arbejdede: meget grundig med sine Forstudier og uhyre omhyggelig i Udarbejdelsen af sine berømte Romaner og Digte. Gennem hans Breve til Venner og Familie faar man et Indblik i hans daglige Liv og i hele Tidens Aand. Man møder i Bogen Mennesker som Georg og Edvard Brandes, Holger Drachmann, Skuespillerinden Betty Hennings og mange andre af Tidens ledende Personligheder.

GYLDENDAL